

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος Ι. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ. Α. ΑΓΙΝΗΤΗΣ. Αντιπρόεδρος Γ. ΠΑΠΑΤΗΣ.
ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ. Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ. Δ. ΜΑΥΕΣΙΣ. Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ.
Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ. Γ. Σ. ΣΙΡΕΪΤ. Γερμανικός Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΟΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 10
Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσά 12

Ἐκαστὸν τεύχος χωριστὰ πωλεῖται ὁρ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς περηνόους μῆνας, Ἰανουάριον — Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον — Σεπτέμβριον, ἐκδίδεται ἀνὰ ἓν τεύχος, ὡςτε ἕκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ ὀκτώ τευχῶν, ἤτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται εἰς ἀνδραμι αὐτοῦ διὰ συστημένων ἀποστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἀποστολῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Ἀυστρίας, Ἑλλάδας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Οἱ συνδρομηταὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουσι δωρεάν τὰ τεσσάρων Νέα Βιβλία τοῦ Συλλόγου, τὰ ἑπείτα ἢ ἐκδιδόντων κατὰ τὸ 1910. Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: Οἱ Μέλλοντες Στρατιῶται, κατὰ τὸ ἀγγλικὸν τοῦ στρατηγοῦ Μπέδεν Πάουελ, ἡ Ἀγαθή, κατὰ τοῦ Σπένσερ, Αἱ χῶραι τῆς Ἑυρώπης, Ἀνεγνώσματα ἐκ τοῦ Ἡρακλίου.

Η "ΜΕΛΕΤΗ", ΤΟΥ 1907, ΤΟΥ 1908 ΚΑΙ ΤΟΥ 1909

ἀποτελεῖ τρεῖς τόμους, ἕκαστον εἰς 640 σελίδων, πολυτελῶς δεδεμένους ἕκαστος: δραχ. 10 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Μόνον τὸ πολυτελὲς περιβάλλωμα δραχ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 2 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Ἀπελλεγμένα ταχυδρομικῶν.

ΛΑΣΣΑΝΕΙΟΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΚΡΙΤΩΝ¹

Ὁ Λασσάνειος δραματικὸς ἀγὼν ὁ τελούμενος σήμερον εἶναι ὁ δωδέκατος καὶ τελευταῖος. Ἰτελέσθη τὸ πρῶτον συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ ἀειμνήστου ἀγωνοθέτου Γεωργίου Λασσάνη κατὰ τὸ ἔτος 1889, ἐπανελήφθη κατὰ τὸ 1892 καὶ κατὰ τὸ 1896, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ 1898 ἐτελείτο κατ' ἔτος συνεχῶς μέχρι τοῦ 1905. Ἀπὸ τοῦ 1905 διεκόπη καὶ ἐπαναλαμβάνεται σήμερον διὰ τελευταίαν φοράν. Ἐβραβεύθησαν δὲ ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1905 τὰ ἑξῆς ἔργα: Κωμῳδία μὲν ἡ Δημάρχου ἐκλογή καὶ ἡ Ἀλεποῦ τοῦ κ. Π. Ζάννου, τὸ Κλειδί τῆς κάσας τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, τὰ Φαινόμενα καὶ πράγματα, οἱ Ἐπαρχιώται καὶ τὰ Ῥόδα καὶ ἀγκάθια τοῦ κ. Μιχ. Ζώρα, οἱ Ἀγαμορφιταὶ καὶ τὸ Φάϊθ-ο-κλὸκ τοῦ κ. Γ. Ἀμπελά, οἱ Καρηκορμῶντες τοῦ κ. Νικ. Σκληῖ. Τραγωδία δέ: Ὁ Σκεντέρμπεης τοῦ Ἀντ. Ἀντωνιάδου, Ἡ κόρη τῆς Ἀθήνου τοῦ κ. Ἀριστομένους Προβελεγγίου, ἡ Ἰβήρη ἡ Ἀθηναία, Θεὸς κελεύει, ἡ Ἀντιωνία καὶ ὁ Πειρατὴς τοῦ Αἰγαίου τοῦ κ. Πολυβ. Δημητρακοπούλου, ὁ Μαυρίκιος καὶ ὁ Λέων Χαμάρετος τοῦ κ. Ι. Καλοσύπη καὶ ἡ Σκλήραινα καὶ ὁ Πρίγκιψ Ἀχαΐας τοῦ κ. Τιμολέοντος Ἀμπελά. Δις ἔμεινεν ἀβράβευτος ὁ ἀγὼν, ἀπαξ ἐβραβεύθη μόνον μία κωμῳδία καὶ ἀπαξ μόνον μία τραγωδία.

Ἐκακολογήθη πολὺ ὁ Λασσάνειος — ὅπως καὶ πάντες οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοὶ —, πολὺ δὲ ἀμφιβάλλομεν ἂν εἶχον πλήρη συνειδησιν τῶν λόγων, δι' οὓς ἠθέλησαν νὰ διασύρῳσιν αὐτὸν οἱ διασύραντες, οἵτινες ὑπῆρξαν οὐκ ὀλίγοι. Πάντες οἱ δι' οἵονδήποτε λόγον πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν μὴ θέλοντες νὰ

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἐσπέρτων τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ τὴν 16 Μαΐου 1910.

μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος, πάντες οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μετάσχωσιν αὐτοῦ, καθὼς καὶ πάντες οἱ μετασχόντες μὲν, ἀλλὰ μὴ ἰδόντες πραγματοποιούμενας τὰς ἀστηρίκτους καὶ ματαίας αὐτῶν ἐλπίδας ἔκριναν καλὸν νὰ γράψωσι κατὰ τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τῶν κριτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀειμνήστου ἀγωνοθέτου. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι πάντοτε τάσιν νὰ ἀποδίδωσιν εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς αἷτια ἔξωτερικὰ τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν ἀδυναμίας ἢ ἀπογοητεύσεις. Ἐλέχθη πολλάκις ἀπὸ τούτου τοῦ βήματος ὅτι οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοὶ δὲν δημιουργοῦσι μεγάλους ποιητάς, ἀλλ' ὅτι ὅμως δὲν εἶναι περιττοὶ οἱ διαγωνισμοὶ εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητον. Δυστυχῶς πολὺ ὀλίγοι εἶναι οἱ θελήσαντες νὰ διαγωνισθῶσι δι' ἔργων ὅπωςδῆποτε ἀξίων λόγου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν διαγωνιζομένων ἦτο ἐκάστοτε ὄχι μικρὸς, ἀλλ' ἔλαχιστος ὁ τῶν υποβαλόντων ἔργα ὄχι κατώτερα κρίσεως. Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ὁ συνάδελφος Κοσμῆτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς, κρίνων τὰ εἰς τὸν Σγούρειον ἐπιστημονικὸν διαγωνισμὸν υποβληθέντα δύο μόνον ἔργα, μετὰ λύπης ἐπέκρινε τὴν ἀπροθυμίαν τῶν ἡμετέρων νέων ἐπιστημόνων περὶ τὰς τοιαύτας ἐργασίας. Εἰς πολλὰς δεκάδας ἀνέρχονται οἱ κατ' ἔτος λαμβάνοντες παρ' ἡμῖν τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς καὶ ὅμως δύο μόνον διηγωνίσθησαν, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ τὸ χρηματικὸν βραβεῖον δὲν ἦτο λόγου ἀνάξιον. Δὲν ἀπαιτοῦσι δ' ἐργασίαν πολλὴν μόνον αἱ ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι, ἀλλὰ καὶ ἡ δραματικὴ συγγραφή, παρ' ἡμῖν δὲ δυστυχῶς ὄχι μόνον οἱ ἐκλεκτοὶ εἶναι ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ οἱ κλητοί. Ἡ μεμψιμοιρία ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐργασίαν, ὑπὸ τὴν παγερὰν δὲ τῆς μεμψιμοιρίας πνοὴν μαραινόνται ἐν Ἑλλάδι πολὺ ταχέως ὄχι μόνον οἱ διαγωνισμοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παρόμοια καθιδρύματα.

Ἐστάλησαν ἐφέτος εἰς τὸν ἀγῶνα 25 ἔργα, ἐξ ὧν ἐν μὲν ἀπεκλείσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διότι παρὰ τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνισμοῦ εἶχεν ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, δεύτερον δὲ (τὸ ἐπιγραφόμενον Ἑλληνίς) ἀπεκλείσθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κρίσεως, διότι, παρὰ τὴν ἐπιβεβλημένην ἀνωθυμίαν τοῦ ἀγῶνος, ἔγινεν ἀπ' εὐθείας γνωστὸν εἰς τὸν εἰσηγητὴν τίνος ἔργον ἦτο.

Τῶν λοιπῶν 23 ἐπιτὰ μὲν εἶναι κωμῳδίαι, τὰ δὲ λοιπὰ δέκα

καὶ ἐξ τραγωδίαι ἢ δράματα (comédies, κατὰ τὴν ἐννοίαν ἦν ἔδωκεν εἰς τὴν λέξιν τὸ σημερινὸν γαλλικὸν θέατρον). Ἐκ πάντων δὲ ὁμοῦ τῶν υποβληθέντων ἔργων μόνον πέντε ἦσαν ἔμμετρα, τὰ δὲ λοιπὰ πεζά.

Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν: Ὁ Κομπογιαννίτης εἶναι ἀνάξιον λόγου ἀηδὲς κατασκευάσμα, ἀτεχνον καὶ ἀκομψον μετὰ βδελυρῶν βωμολοχιῶν. Οἱ Πιθηκίζοντες ἐλέγχουσι ἀγνοίαν καὶ τῶν στοιχείων τῆς δραματικῆς τέχνης, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐν ἐκάστη σκηνῇ μεταβάλλεται καὶ ἡ σκηνογραφία. Ἡ ἠθικολογία εἶναι ἀνιαρά, οἱ διάλογοι ἐκτρέπονται εἰς ἀφόρητον φλυαρίαν, τὰ νοήματα εἶναι ταπεινά καὶ τετριμμένα. Ἡ Ξενομανία εἶναι κυρίως φάρσα μὲ ἱκανὸν ἄλας, ἀλλ' αὐτόχρημα χοιδοροκοιμέρον, μὲ τελείαν γνῶσιν τῆς γλώσσης τοῦ ὄχλου ἐν τῷ διαλόγῳ, ὅστις παρ' ὄλην τὴν χυδαιότητα εἶναι ὅπωςδῆποτε γοργὸς καὶ φυσικὸς. Ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ τὸ ἔργον εἶναι αὐτὸ τοῦτο πρόστυχον. Ὁ Παραβάτης σύζυγος ἔχει πλοκὴν — πλοκὴν φάρσας — ὄχι κακὴν, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀτεχνος, ἰδίως δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς κωμῳδίας ἐμφαίνει πολλὴν ἀδυναμίαν. Ἐχει ἓνα καλὸν κωμικὸν τύπον, τὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ Κεραυνοῦ. Ὁ Ξεμανλισμένος εἶναι ἀληθινὴ ἀναπαράστασις ζωντανῶν σκηνῶν, ὅθεν καὶ ὁ διάλογος εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον φυσικὸς διὰ τὸ θέατρον. Ἡ ἠθοποιία δὲν εἶναι ἀναξία λόγου. Ἡ ἐκτέλεσις διεξάγεται κατὰ τρόπον λίαν πραγματιστικόν (réaliste), ὥστε ὑπερχειλίζει παντοῦ ἡ χυδαιότης καὶ καταπνίγει πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ ἔργου. Ἡ Ζὰν - Μισέλ καὶ Σ^α (1) ἐκτὸς τῆς περιέργου ἐπιγραφῆς ἔχει πολλὰς ἀτελείας καὶ τεχνικὰς καὶ οὐσιαστικὰς, παρενεβλήθησαν δ' εἰς αὐτὴν καὶ ἀπηχῆσεις ἐκκαθαρίσεως καὶ κοινωνιστικαὶ ἰδέαι ἐκπροσωπούμεναι ὑπὸ νέου ἐπιστήμονος ἄρτι ἐπιστρέψαντος ἐκ τῆς Ἰσπερίας. Ὁ ποιητὴς ἀγνοεῖ πολλὰ πράγματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου· δὲν παίζεται σκάκι εἰς τὰς χοροεσπερίδας τοῦ καλοῦ κόσμου, ὃν θέλει δῆθεν νὰ περιγράψῃ, οὐδὲ διεξάγονται μονομαχίαι ἐπὶ τόπου, ὅπως ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος κωμῳδίᾳ. Δὲν στερεῖται μὲν ὁ ποιητὴς εὐφυΐας οὐδὲ πνεύματος παρατηρητικοῦ, ἀλλὰ παριστάνει τὰ πράγματα φορτικώτερα τοῦ δέοντος, αἱ δὲ περιγραφαὶ αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον φανταστικαὶ ἢ ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Ἡ γλώσσα εἶναι

όμαλή και ἡ στιχουργία ἱκανῶς ρέουσα, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ὅμως και ἀμετροὶ στίχοι (σελ. 4, 21, 32) καθὼς και στίχοι ἀνευ τομῆς. Νομίζομεν ὅτι ἡ κωμῶδία αὕτη ὑπεβλήθη και ἄλλοτε εἰς τὸν διαγωνισμόν, ἀλλ' ἀποβαίνει δυσχερέστατον εἰς τοὺς κριτὰς νὰ παρακολουθῶσιν ἔργα ἀνέκδοτα κατ' ἐπανάληψιν ὑποβαλλόμενα εἰς κρίσιν ὑπὸ ἄλλοτε ἄλλην ἐπιγραφὴν, εἴτε διεσκευασμένα εἴτε και ἀδιασκευάστα. Τελευταία κωμῶδία κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν τὰ ἔργα ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, εἶναι ἡ Ἐνόρθωσις, πεντάπρακτος, «εὐσεβάστως ὑποβαλλομένη τῇ κρίσει τῆς ἐπὶ τοῦ Λασσανείου ἀγῶνος σεβαστῆς ἐπιτροπείας» και ἀφιερωμένη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν διὰ πομπῶδους ἀφιερώσεως. Τί εἶναι και τί περιέχει ἡ περίπλοκος και περίεργος και φαντασιοπληκτικὴ αὕτη κωμῶδία εἶναι ἀδύνατον δι' ὀλίγων λέξεων νὰ παρασταθῇ! Οἱ κριταὶ ἔμειναν κυριολεκτικῶς ἐνεοί, ἰδίως εἰς τινὰ μέρη ὅπου ὁ συγγραφεὺς, ὢν συγχρόνως και πρόσωπον τῆς κωμῶδίας, ἀποτείνεται, ὅχι κἄν πρὸς τὸ κοινόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν κριτικὴν τοῦ Λασσανείου ἐπιτροπῆς, ζητῶν ἐνίοτε και χάριτας, ὅπως π. χ. ὑπὲρ ἐνὸς πτωχοῦ διδασκάλου ἀτυχήσαντος, ὃν συνιστᾷ ὡς παιδαγωγόν.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἑπτὰ κωμῶδαι. Ἐρχομαι εἰς τὰ ἄλλα δραματικὰ ἔργα.

Δὲν περιελάβομεν εἰς τὰς κωμῶδίας τὴν *comédie* (ὅπως ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐπιγράφει) *Μαίρη* Νάρβα εἰς πράξεις τρεῖς και εἰς πεζὸν λόγον, διότι εἶναι δράμα μᾶλλον ἢ κωμῶδία. Τὸ δράμα τοῦτο δὲν εἶναι ἀνευ τέχνης γεγραμμένον. ἔχει ὁμαλὴν τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν και σχεδὸν ἀπταιστον (μετὰ τινῶν ἰδιωτισμῶν αἵτινες δὲν εἶναι ἐν Ἀθήναις ἐν χρήσει, ὅλον τὴν ἀντικατάστασιν τῆς δοτικῆς δι' αἰτιατικῆς ἀντὶ γενικῆς: θὰ μὲ δώσης, ἀντὶ θὰ μοῦ δώσης), ἔχει φυσικὸν και ὅχι ἀνευ εὐφυΐας τὸν διάλογον, ἱκανῶς καλὴν τὴν πλοκὴν, ἀλλ' ὅχι και ἀνευ ἀπιθανοτήτων. Ἐν γένει εἶναι δράμα γοργόν και ζωηρόν. ἔχει ὅμως οὐσιαστικὰ ἐλαττώματα πολλὰ. Θέλει νὰ εἰκονίσῃ σκηνὰς τοῦ βίου τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας, ἀλλ' ὅμως δίδει μᾶλλον εἰκόνα μιᾶς «κοινωνίας χωρὶς πολλοὺς ἐνδοιασμούς, ὀλίγον διεφθαρμένης, τερπνῆς ὅμως και ἀπολαυστικῆς», ὅπως αὕτην χαρακτηρίζει ἐν ἑκ τῶν προσώπων ἐν σελ. 21 (Πρ. Α' σκην. 8).

θὰ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ ἡ ὅλη ὑπόθεσις τοῦ δράματος ἐν τῷ δράμα ἐπεγράφετο «Περιπέτειαι μιᾶς φιλαρέσκου κυρίας». Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ λεχθῶσιν εἰς πραγματικὴν αἴθουσαν, ὅσονδήποτε και ἐν εἶναι ἐλευθέρια τὰ ἥθη τῶν εἰς αὕτην συνηχομένων, μετὰ τῆς ἀναισχυντίας και τῆς τολμηρῶν ὑπαινεγμῶν μερικὰ πράγματα, ὅπως ἐν σελ. 5. (Σκην. 1 και 2) και σελ. 6 (Σκην. 2) τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος δράματος. Αἱ δὲ σκηναὶ τῆς μαστροπείας (Πρ. Α' σκην. 7 και Πρ. Γ' σκην. 1) κάμνουσι βδελυρὰν ἐντύπωσιν. Ὑπάρχουσιν ἀκόμη και σκηναὶ ἀσύνδετοι, ἡ δὲ Γ' πρᾶξις (ἐν τῷ ξενοδοχείῳ) ἔχει πολλὰς μὲν ἀπιθανότητας, οὐκ ὀλίγην δὲ ἠθικὴν ἀσχημίαν, τὴν δὲ Μαίρην σφύζει ἀπὸ τῆς καταστροφῆς λίαν ἀπιθάνως και ὡς θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ὁ Θόρν. Εἶναι δὲ ὁ κάλλιστος χαρακτήρ τοῦ δράματος ὁ Θόρν, ὅστις εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄγγελος φύλαξ τῆς ἐγγάμου και φιλαρέσκου Μαίρης, ὅπως πάλιν κακὸς δαίμων αὐτῆς εἶναι ἡ Κυρία Μολινάρη. Ὁ Θόρν καταπνίγει τὸν παράφορον πρὸς τὴν Μαίρην ἔρωτά του ἐν τὴν σώσει. Τὸ δράμα θὰ ἠδύνατο ἴσως κατὰ τι μεταποιούμενον νὰ εὐδοκιμήσῃ κατὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς παράστασιν, καθ' ὅσον, κατὰ τὴν γνώμην τοῦλάχιστον τοῦ εἰσηγητοῦ, δὲν εἶναι κατώτερον εὐδοκιμούντων τινῶν γαλλικῶν ἔργων τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ὡς δεῖγμα τῆς γλώσσης και τῆς τεχνουργίας τοῦ ποιητοῦ ἀναγινώσκομεν τὴν δ' σκηνὴν τῆς Α' πράξεως:

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΜΑΙΡΗ (ἐτῶν 18) ἔγγαμος, ΘΟΡΝ (ἐτῶν 38), εἶτα ΝΟΡΑ ΔΑΜΙΡΑ, φίλη τῆς Μαίρης (ἐτῶν 19).

ΜΑΙΡΗ (μὲ πονηρὸν μειδίημα).— Ἀκούσατε, κύριε, πρέπει νὰ μὲ κρατήσατε συντροφιά.

ΘΟΡΝ.— Θὰ προσπαθῶ νὰ μὴ φανῶ πολὺ φορτικός.

ΜΑΙΡΗ (πλησιάζουσα).— Εὐρετε, κύριε, ὅτι ἐπέστρεψα γιὰ σᾶς ἀπὸ τὴν Ἐλβετίαν;

ΘΟΡΝ.— Ἀστευθεσθε, ὑποθέτω.

ΜΑΙΡΗ.— Διόλου, λέγω τὴν ἀλήθειαν εἶχα μίαν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν νὰ σᾶς ἐπανίδω. Δὲν τὸ πιστεύετε;

ΘΟΡΝ.— Δὲν εἶμαι τόσοσ οἰηματίας.

- ΜΑΙΡΗ.—'Εγὼ ὅμως ἀπαιτῶ νὰ τὸ πιστεύσετε, ἀφοῦ σὰς τὸ λέγω.
- ΘΟΡΝ.— Τότε... τὸ πιστεύω.
- ΜΑΙΡΗ.— Δὲν φαίνασθε πολὺ ἐνθουσιασμένος.
- ΘΟΡΝ (μειδιῶν).— Συνειθίζω νὰ μὴν ἐξωτερικεύω τὰς ἐντυπώσεις μου.
- ΜΑΙΡΗ.—'Εξωτερικεύετε ὅμως κάποτε τὰς σκέψεις σας μὲ τρόπον ὄχι πολὺ εὐχάριστον διὰ τοὺς ἄλλους.
- ΘΟΡΝ.— Δὲν ἐννοῶ τί θέλετε νὰ πῆτε.
- ΜΑΙΡΗ.— Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλησημονήσατε τὴν τελευταίαν μας συνάντησιν.
- ΘΟΡΝ (σκυθροπαζῶν).—'Απεναντίας, ἔχω λόγους νὰ τὴν ἐνθυμοῦμαι.
- ΜΑΙΡΗ.— Καὶ τὰ πικρὰ λόγια ποῦ μοῦ εἶπατε.
- ΘΟΡΝ.—'Ἡ περίστασις ἦτο ἐξαιρετικὴ. "Ἄν ὅμως οἱ λόγοι μου σὰς ἐπικράναν, τοὺς ἀποσύρω καὶ σὰς ζητῶ συγγνώμην.
- ΜΑΙΡΗ.— Μερικὰ λόγια, δταν λεχθοῦν μιὰ φορά, δὲν ἀποσύρονται, ἰδίως ἀπὸ ἄνθρωπον ὃ ὁποῖος δὲν ὀμιλεῖ ποτε ἀστόχως.
- ΘΟΡΝ.— Δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδετε μεγάλην σημασίαν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐπεισόδιον. "Ὁμολογῶ ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἤμην κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου.
- ΜΑΙΡΗ.—'Ἐν τούτοις ἐφαίνασθε ἐντελῶς ψυχραίμος. 'Ἐνθυμεῖσθε τὴν σκηνὴν; 'Εγὼ τὴν ἔχω ἐμπρὸς στὰ μάτια μου' ἤμεθα ὅλοι μαζὺ εἰς τὸ Ζάππειον, τὴν ὥρα ποῦ ἤσυχάζουν ὅλα ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ἡμέρας τὴν ὥρα ποῦ μιὰ γυναῖκα αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη ν' ἀκούσῃ κατὶ γλυκῦ, κατὶ τρυφερὸν. Μ' ἐπλησίασατε μιὰ στιγμὴ ποῦ ἤμουν ὀλίγα βήματα ἐμπρὸς, καὶ, μ' ἓνα ὕφος παγωμένο, χωρὶς ἢ φωνὴ σας νὰ προδῶ τὴν παραμικρὰ ταραχὴν, μοῦ εἶπατε: «Σεῖς, κυρία, ἐκερδίσατε κατὶ σήμερον, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς τὸ πῶ, τὴν περιφρόνησίν μου, τελείαν...».
- ΘΟΡΝ (θέλων νὰ τὴν διακόψῃ).— 'Τι ὠφελεῖ νὰ ἀναπολήτε πράγματα δυσάρεστα!
- ΜΑΙΡΗ.— Εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἡδονή.— Μοῦ ἐρρίψατε τὴν περιφρόνησίν σας κατὰ πρόσωπον, μὲ ὕβρισατε, ὄχι σὲ μιὰ στιγμὴ παραφορᾶς, ἀλλὰ μὲ λόγια μετρημένα, μὲ λέξεις τὰς ὁποίας εἶχατε βέβαια ζυγίσῃ καὶ ξεύρατε πόσο βαθεῖα θὰ ἐπλήγωναν τὴν εὐαισθησίαν μου.
- ΘΟΡΝ (ἐλαφρῶς συγκεκλινημένος).— Πρέπει νὰ μὲ πιστεύσετε δταν σὰς λέγω ὅτι ἐκείνην τὴν ὥραν δὲν ἤμην κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου. 'Ἡ ἀπάθειά μου ἦτο φαινομενικὴ ὑπέφερα...
- ΜΑΙΡΗ.—'Ἐξ αἰτίας μου;
- ΘΟΡΝ.— Ναί, ἐξ αἰτίας σας. Μὲ εἶχατε δώσῃ μιαν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ δὲν εἶχα ζητήσῃ, καὶ δὲν τὴν ἐτηρήσατε οὔτε 24 ὥρας.
- ΜΑΙΡΗ.— Εἶναι ἀληθές, σὰς εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ μὴ δέχωμαι τὰς περιποιήσεις τοῦ κ. Φερλίνη.
- ΘΟΡΝ.—'Ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ διακυβεύσῃ τὴν ὑπόληψίν σας.
- ΜΑΙΡΗ.— Σὰς ἐξήγησα ὅμως ὅτι δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποφύγω ἐκείνην τὴν ἡμέραν.
- ΘΟΡΝ.— Εἰπέτε μᾶλλον ὅτι δὲν ἠθελήσατε νὰ τὸν ἀποφύγετε, διότι πρὸ

- παντὸς εἶσθε φιλάρεσκος, καὶ δὲν διστάζετε νὰ διακινδυνεύσητε τὴν ἀξιοπρέπειάν σας χάριν μερικῶν τετριμμένων φιλοφρονήσεων.
- ΜΑΙΡΗ.—'Ἔστω, ἔσφαλα, ἀλλὰ μὲ ἐτιμωρήσατε ἄρκετὰ μὲ τὰ σκληρὰ σας λόγια, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μείνετε ἔκτοτε ἀδιάλλακτος.
- ΘΟΡΝ.—'Ἐπεὶσθην ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ βασισθῶ εἰς τὸν λόγον σας. 'Ἐπειτα... ἐσκέφθην ὅτι δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβληθῶ εἰς τὴν ζωὴν σας, νὰ σὰς καταστρέψω, ἐγὼ ὅστις ἔχω τὴν ἀπαίτησιν νὰ σὰς σέβωνται οἱ ἄλλοι.
- ΜΑΙΡΗ.— Νὰ μὲ καταστρέψετε! Λησμονεῖτε ὅτι διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἀπαιτεῖται καὶ ἡ συγκατάθεσίς μου. 'Ἐν τούτοις εἶπατε πρὸ ὀλίγου ὅτι δὲν εἶσθε οἰηματίας.
- ΘΟΡΝ.— Δὲν ὀμιλῶ περὶ τῆς καταστροφῆς ἢ ὁποῖα θὰ ὀνομάζετο πτώσις διὰ μιαν γυναῖκα' ἐγὼ δὲν θὰ εἶμαι ποτε ἐκεῖνος ὅστις θὰ σὰς παρασύρῃ εἰς τοιοῦτον ὀλισθημα. 'Υπάρχει μιὰ ἄλλη καταστροφή, ἡ ἠθικὴ ὑποτίμησις μιᾶς γυναικὸς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς κοινωνίας, καὶ ξεύρετε πόσον εὐκολὰ καταδικάζει ἡ κοινὴ γνώμη.
- ΜΑΙΡΗ.— Τότε, φίλε μου, δὲν ἔπρεπε νὰ μοῦ πῆτε ποτε ὅτι εἶμαι ὠραία. 'Ἡμεῖς αἱ γυναῖκες, αἱ φιλάρεσκοι ὅπως μᾶς ὀνομάζετε, εἴμεθα ἀπληστοί. "Ὅταν ξεύρωμεν ὅτι κινουμένον τὸν θαυμασμόν τῶν ἀνδρῶν, ἔχομεν τὴν ἀπαίτησιν νὰ μᾶς τὸ λέγουν συχνά.
- ΘΟΡΝ.—'Ακριδῶς ἐδῶ εἶναι ὁ κίνδυνος. "Ὅταν αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται συχνά, τὸ ἀκούουν καὶ ὅσοι δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀκούσουν' καὶ τότε καταστρέφεται τὸ ὄνομα μιᾶς γυναικὸς.
- ΜΑΙΡΗ.— Κύριε θόρν, ὅλαι αὐταὶ αἱ σκέψεις σας ἔρχονται ὀλίγον ἄργά.
- ΘΟΡΝ.—'Ἐχετε δίκαιον, ἀλλ' εἶμαι τάχα ὑπεύθυνος δι' ἓνα αἰσθημα τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη σχεδὸν ἀσυνειδήτως, ἀπὸ τὴν συνήθειαν νὰ σὰς βλέπω κάθε μέρα; καὶ νομίζετε ὅτι εἶναι δυνατόν εἰς ἓνα ἄνδρα νὰ κρύψῃ τὴν ἐντύπωσιν ποῦ τοῦ προξενεῖ ἓνα ὠρατο πρόσωπο, ἓνα σῶμα προκλητικόν (τὴν παρατηρεῖ μὲ τρυφερότητα καὶ θαυμασμόν), δταν αὐτὸ τὸ πρόσωπον, αὐτὸ τὸ σῶμα, ἀποτελοῦν ἓνα ποίημα θεῶν ὁκτῶ ἐτῶν (μὲ θλίβω) καὶ δταν ἐκεῖνος ποῦ τὰ ἐπιθυμεῖ δὲν εἶναι πλέον νέος!
- ΜΑΙΡΗ (πλησιάζουσα).—'Α! τί ὠρατὰ ποῦ μιλεῖτε!... Καὶ νομίζετε ὅτι μὲ τέτοια λόγια θὰ μὲ πείσετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ μ' ἀγαπάτε;
- ΘΟΡΝ (φέρων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου).— Εἶμαι ἓνας τρελλός.
- ΝΟΡΑ (ἐξώθεν).—Νὰ γίνουν ὅλα ὅσα εἶπα' νὰ μὴ λησημονηθῇ τίποτε.

'Ἡ Θυσία. Δράμα δίπρακτον, πεζόν, εἰς ἀγνήν. Δημῶδη γλώσσαν, μετ' ἀποχρώσεων διαλεκτικῶν τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος. Τὸ δράμα ἔχει ὡς βᾶσιν τὸ πασίγνωστον δημοτικὸν ποίημα «Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας», τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοι δύο "Ἑλληνες ποιητὰὶ ἐδραματοποίησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Πρὶν

ἢ δὲ κάμω λόγον περὶ τοῦ δράματος τούτου, ἐπιτρέψατε — διότι θεωρῶ τοῦτο ἀπαραίτητον — νὰ κάμω κατάχρησιν τῆς ὑμετέρας ὑπομονῆς καὶ νὰ ἀναγνώσω τὸ δημοτικὸν ποίημα.

- Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἐξήντα μαθητάδες
 Τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι·
 Ὀλημερίς ἐχτιζανε, κ' ἀπὸ βραδὺς γκρεμιέται.
 Μοιρολογοῦν οἱ μάστορες, καὶ κλαῖν' οἱ μαθητάδες·
 — «Ἀλλοῖμονο ἴστους κόπους μας, κρέμα ἴσταῖς δούλεψές μας,
 Ὀλημερίς νὰ χτιζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται!».
 Καὶ τὸ στοιχειὸ ἀποκρίθηκεν ἀπ' τῆ δεξιὰ καμάρα·
 — «Ἄν δὲ στοιχειώσῃ ἀνθρώπο, τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
 Καὶ μὴ στοιχειώσῃ ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαδάτη,
 Παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὄρηα τῆ γυναῖκα,
 Πῶρχετ' ἀργὰ τὰ πόταχιά, πῶρχετ' ἀργὰ τὸ γιόμα».
 Τ' ἀκουσ' ὁ πρωτομάστορας, καὶ τοῦ θανάτου πέφτει,
 Κάνει γραφή καὶ στέλνει τὴν μὲ τὸ πουλί, τὰ ηδόνι·
 «Ἀργὰ ἴντυθῆ, ἀργ' ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
 Ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
 Καὶ τὸ πουλί παράκουσε, κ' ἀλλιῶς ἐπῆγε κ' εἶπε·
 «Γουργά ἴντυσου, γουργ' ἀλλαξε, γουργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
 Γουργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
 Νὰ τῆνε κ' ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στρατά·
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, βαγίζετ' ἡ καρδιά του.
 Ἀπὸ μακρὰ τοὺς χαιρετᾷ, κ' ἀπὸ μακρὰ τοὺς λέει·
 — «Γεῖά σας, χαρά σας, μάστορες, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 Μὰ τ' ἔχει ὁ πρωτομάστορας κ' εἰν' ἔτοι χολιασμένος·
 — «Τὸ δαχτυλίδι τῆ πεσε ἴστην πρώτη τὴν καμάρα,
 Καὶ ποιὸς νὰ ἴμπῃ, καὶ ποιὸς νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι ναῖρη;».
 — «Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κ' ἐγὼ νὰ πᾶ ἴστο φέρω·
 Ἐγὼ νὰ ἴμπῶ, κ' ἐγὼ νὰ βγῶ; τὸ δαχτυλίδι ναῖρη».
 Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ ἴστη μέση ἐπῆγε·
 — «Τράβα, καλέ μ', τὴν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 Ἴδλον τὸν κόσμον ἀνάγυρα, καὶ τίποτε δὲν ἦύρα».
 Ἐνας πηχάει μὲ τὸ μυστρί, κ' ἄλλος μὲ τὸν ἀσθέστη,
 Παίρνει κ' ὁ πρωτομάστορας, καὶ ρίχνει μέγα λίθον·
 — «Ἀλλοῖμονο ἴστη μοῖτρα μας, κρέμα ἴστό ριζικό μας,
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμασταν, κ' ἡ τρεῖς κακογραμμένες·
 Ἡ μιά ἴχτισε τὸ Δούναδι, κ' ἡ ἄλλη τὸν Ἀλλῶνα,
 Κ' ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι!
 Καθὼς τρέμ' ἡ καρδούλα μου, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι!
 Κι' ὡς πέφτουν τὰ μαλλιάκια μου, νὰ πέφτουν οἱ διαδάτες!
 — «Κόρη, τὸν λόγον ἀλλαξε, κ' ἄλλη κατάρρα δόσε,

Πῶχεις μονάκριβ' ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση».
 Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἀλλαξε, κ' ἄλλη κατάρρα δίνει·
 — «Σίδερο ἡ καρδούλα μου, σίδερο τὸ γιοφύρι,
 Σίδερο τὰ μαλλιάκια μου, σίδερο κ' οἱ διαδάταις!
 Τί ἔχω ἀδερφό ἴστην ξενιτεῖα, μὴ λάχη καὶ περάση».

Ὅπως ἔχει ἡ δημώδης παράδοσις. Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ δραματοποιήσῃ τὴν παράδοσιν ταύτην καὶ μετέπλασε τὸν μῦθον ὡς ἐξῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ πράξει, ἣτις ἔχει χαρακτῆρα ἐπιδητικὸν καὶ ἄγριον, ἡ γέφυρα εἶναι συντετελεσμένη. Οἱ ἐργάται χορεύουσιν ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου, Ἀθιγγανίδες παίζουσι μὲ τὰ οἰκεία εἰς αὐτὰς ὄργανα, χορὸς δὲ θεριστῶν χαίρει μὲν ἐπίσης, ἀλλ' ἔχει καὶ φόβους μήπως πάλιν καταπέσῃ ἡ γέφυρα· τὸν αὐτὸν φόβον ἔχει καὶ χορὸς γυναικῶν, ὃν ἐκφράζει μάλιστα διὰ πολλῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος. Ὁ φόβος ἐπιτείνεται καὶ πάντες ζητοῦσι νὰ μάθωσι τί θὰ συμβῆ παρὰ τῆς γηραιᾶς Μάνας. Τὸ κακὸν γίνεται βαθμηδὸν δεινότερον· ἀπειλεῖται ἡ κατάπτωσις τῆς γεφύρας. Ὁ ποταμὸς «πεινᾷ, μουγκρίζει σὰν πεινασμένο θερίον καὶ ζητεῖ κορμὶ ἀνθρώπου». Ἐν τούτοις ἔρχεται ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἄρχοντος τοῦ τόπου ἡ Σμαράγδα ἢ ὅποια «κρατεῖ τὰ χαρίσματα». Ὁ παράφρων τραγουδιστῆς, ὅστις ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἔπαθε, λέγει: «Εἶμαι τὸ χελιδόνι! Ἐπίσω μου νὰ ἔρχεται ἡ Ἄνοιξη! Ἰὰ μαλλιά της, τὰ μάτια της, οἱ φοβῆχτες τῶν χεριῶν της, τὰ λακκουδάκια ποῦ κάνουνε τὰ μάγουλά της σὰν γελά, ὄλα της, ὄλα της ξεχειλίζουνε ἀπὸ ἀνθούς καὶ σπόρους τραγουδιῶν!». Διανέμει εἰς πάντας δῶρα. Ἐρχεται καὶ ὁ πρωτομάστορας τὸν ὅποιον παραφόρως, ἀλλὰ μυστικά, ἀγαπᾷ ἡ Σμαράγδα, ἐξ ἴσου ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπωμένη. «Καὶ ἐμένα, λέγει, τί μοῦ κρατεῖς, Σμαράγδα;». — «Ῥόδα! Ῥόδα (τὸν σκεπάζει ἀπὸ Ῥόδα. Σκορπίζονται εἰς τὰ μαλλιά του, εἰς τοὺς ὤμους καὶ χάμω)» — «(τῆς φιλεῖ τὰ χέρια) ὦ! πόσο ἀγαπῶ τὰ χέρια σου, σὰν ἀγκαλιές μοῦ φέρνουνε τὰ χάρδια καὶ τὰ Ῥόδα!...». Καὶ μετ' ὀλίγον· «Μήτε καὶ σὺ δὲν ξέρεις, Πρωτομάστορα, λέγει ἡ Σμαράγδα, ποιὸν ἀγαπᾷς πιδό πολύ, τὴν τέχνην σου ἢ ἐμένα». — «Σῶπα. Σμαράγδα, σῶπα, ἀποκρίνεται ἐκεῖνος, παιδίστικοι φόβοι ἄδικα ταραζοῦνε τὴν ψυχὴν σου... Σίδερο τὸ γεφύρι, σίδερο καὶ ἡ δύναμή μου!...» —

« Σώπα, μίλιε σιγανά, Πρωτομάστορα! Όταν λέμε πώς είμαστε ευτυχομένοι, πρέπει νά τὸ λέμε ἀπὸ μέσα μας, μὴν τύχη καὶ τὸ ἀκούσῃ ἡ Μοῖρα! ». Ἐν τούτοις ἡ κακὴ προαίσθησις καταλαμβάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ψυχὴν τῆς Σμαράγδας... Ἀκούονται βρονταί, φόβος καὶ τρόμος κατέχει τοὺς δύο χορούς, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, οἵτινες αἰτιῶνται τὸν Πρωτομάστορα. « Ἡ γῆ θὰ σχιστῆ καὶ θὰ σὲ καταπιῆ, παράνομε ». Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔρχεται ὁ Ἄρχοντας « Τί τρέχει; λέγει, διὰ τί δὲν χορεύετε, διὰ τί δὲν τραγουδατε;... ». « Ἐλα κοντά μου, Πρωτομάστορα, εἶμαι εὐχαριστημένος μαζί σου σήμερα. Τώρα ποὺ περνοῦσα ἀπὸ τὸ γεφύρι ἀπάνω, στάθηκα καταμεσῆς καὶ κύτταξα τὸν ποταμὸ ἀποκάτω μου... Ἄ! μούγκριζε καὶ φώναζε σὰ θεριὸ μέσα στὰ σιδερένια κάγκελλα! Φύμαζε σὰν ἄτι ἀμέρωτο ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ νοιώθει στὸ στόμα του χαλινάρι! Ἀπὸ τῆ νύχτα ποῦ ἔπνιξες τὸ γυιό μου τῶρ κίσηκα σκλάβο νὰ σὲ κάμω καὶ νὰ περνοδιαβαίνουν ἀπὸ πάνω σου οἱ ἀνήμπορες γυναῖκες καὶ τὰ κοπάδια τὰ πρόβατά μου καὶ τὰ κοπάδια οἱ βαγιάδες μου!... ». « Καὶ τώρα, Πρωτομάστορα, τί θές νὰ σοῦ χαρίσω; Ζήτησε ὅ,τι θές, θὰ τῶχης! ». — « Θέλω νὰ χτίσω, Ἄρχοντα, ἓνα μεγάλο σπίτι, στή μέση — μέση τοῦ χωριοῦ κ' ἐκεῖ νὰ στεφανωθῶ τῆ γυναῖκα ποῦ διάλεξα! ». — « Πρᾶμα μικρὸ γιὰ πλερωμὴ μοῦ ζήτησες. Θὰ τῶχης!... ». « Μείνε μαζί μου, Πρωτομάστορα, κ' ἐγὼ μὲ ἔξοδα δικά μου, ὅσο μεγάλο σπίτι θές σοῦ χτίζω... Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, Πρωτομάστορα, θὲ νὰ σὲ στεφανώσω ». Ἡ Σμαράγδα ἀκούουσα τοὺς λόγους τούτους λέγει κατὰ μόνας καὶ τρέμουσα: « Ἀκούω τὴν καρδιά μου νὰ σπᾶσῃ ἀπ' τῆ χαρά », ὁ δὲ Ἄρχοντας ἐρωτᾷ: « Καὶ μὲ τὸ καλὸ ποιά εἶναι ἡ γυναῖκα ἢ τυχερὴ ποῦ διάλεξε ἡ καρδιά σου; ». Ἀλλὰ — μεταχειρίζομαι τὰς λέξεις τοῦ ποιητοῦ — « τῆ στιγμὴ ποῦ ὁ Πρωτομάστορας κάνει νὰ προχωρήσῃ γιὰ νὰ δείξῃ τῆ γυναῖκα ποῦ διάλεξε, ἀρχίζουν δυνατὲς βροντὲς, τὸ γεφύρι τρέμει... ὁ καιρὸς σκοτεινιάζει, ἡ μπόρα ἀγριεύει καὶ σιμώνει. Ὁ χορὸς ἔντρομος φωνάζει. Ἐἓνα κομμάτι γεφύρι γκρεμίζεται μὲ φοβερὸ πάταγο. Οἱ μαστόροι τρέχουν στὸ γεφύρι ἀπελπισμένοι ». Κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην καταστροφὴν ἔρχεται ἡ Μάνα, ἡ ὁποία « τὰ ξέρει ὄλα καὶ ἔσκυψε σ' ὄλα τὰ βοτά-

νια καὶ τὰ βοτάνια ἀνοίξανε τὰ φύλλα τους καὶ τῆς εἶπαν τί ἀρρώστια καθ' ἓνα τους γιαιτρεύει ». Εἷς μίαν ὄρασαν καὶ μεγαλοπρεπῆ σκηναίην, ἡ Μάνα, ὡς ὁ Τειρεσίας τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἐξαγγέλλει τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας καὶ κατονομάζει συγχρόνως τὸν ἔνοχον. « Ὁ Πρωτομάστορας! Νὰ ποιὸς φταίει! Νὰ ποιὸς χαλᾷ τὸ γεφύρι! ». Διὰ σκοτεινῶν ὑπαινιγμῶν δηλοῖ ἡ Μάνα διὰ τί πταίει ὁ Πρωτομάστορας, καὶ ἐπὶ τέλους ἐκφράζεται σαφέστερον: « ... τὰ χέρια του δὲν εἶναι ἀγνὰ γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα! Δὲν εἶναι ἀγνός, δὲν εἶναι ἀγνός! Ἦὰ φιλιὰ τῆς γυναῖκας τρανταφυλλένια ὑφαίνουνε ἀντάρρα μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ ἀγναντέψῃ καθαρὰ καὶ ἀλάργα ». — Τὸ μυστικὸν γίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον φανερόν. Ὁ Πρωτομάστορας εἶχε καθ' ἑκάστην νύκτα κρυφίας σχέσεις πρὸς τὴν Σμαράγδαν, διὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἀγνός, διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ τὸ μέγα ἔργον... Ἄρχοντα, λέγει πρὸς τοῦτο ἡ Μάνα, μεγάλη θυσία ἡ Μοῖρα ζητᾷ ». Καὶ ὁ Ἄρχοντας, ὡς ἄλλος Οἰδίπους, « ὀρκίζομαι, λέγει, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι ἐκεῖνος ποῦ ἀποζητᾷ ἡ Μοῖρα, ὀρκίζομαι νὰ τὸν παραδώσω μὲ τὰ δικά μου τὰ χέρια στὸ θάνατο γιὰ νὰ σώσω τὸ χωριό... ». Ὑποδεικνύομεν τὰ πράγματα διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις τὴν ὄλην ἐξέλιξιν τοῦ δράματος μέχρι τέλους τῆς Α' πράξεως. Αἱ σκηναὶ αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας εἶναι πολὺ ποιητικαὶ καὶ πολὺ τραγικαὶ. Μεταξὺ τῆς Α' καὶ τῆς Β' πράξεως παρεμβάλλεται ἐν intermezzo, ὅπως δι' ἰταλικῆς λέξεως τὸ ὀνομάζει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸ ὅποῖον θὰ ὀνομάζομεν ἡμεῖς ἐμβόλιμον ἴσμι, ἂν ἦτο ἄσμα (ὅπως ἔπρεπε) καὶ δὲν ἦτο πεζὸν ποίημα. Εἶναι ὅμως πάντως εὐστοχος ὁ συνδυασμὸς τοῦ χοροῦ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ τῶν ἐμβολίων, τῶν intermezzi, τοῦ κρητικοῦ ἰταλικοῦ δράματος. Καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Β' πράξεως ὁ Ἄρχοντας ὑπενθυμίζει τὸν Οἰδίποδα ἐπαναλαμβάνων νέαν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ καταδικάσῃ ἀμειλίχτως πλέον τὴν γυναῖκα ἣτις παρέσυρε τὸν Πρωτομάστορα. « Ὅποιος ἀπὸ σᾶς τὴν γνωρίζει τὸ κρῖμα ὄλου τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι στὸ κεφάλι του ἐπάνω καὶ στὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν του, βουνὸ κατάρρα, ἂν δὲν τὴν μολοῆσῃ! Ὅποια θέλει ἄς εἶναι, καὶ κόρη του ἄς εἶναι καὶ ἀδερφή! ». Προσπαθοῦσι νὰ

φέρωσι τὸ Πρωτομάστορα εἰς ἐξαναγκασμὸν νὰ μολοῇσῃ¹, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν δίδει ὁ Ἄρχοντας τὴν προσταγὴν· «Σύρετέ τον νὰ χτισθῆ», ἡ Σμαράγδα δὲν δύναται πλέον νὰ κρατηθῆ «καί μ' ἓνα θριαμβευτικὸ ἀνατίναγμα ὄλου τῆς τοῦ κορμιοῦ φωνάζει «Σταθῆτε, σταθῆτε! Ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ!». Δὲν ἀρκεῖται δὲ εἰς τοῦτο, ἀλλὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς πάντων καταπλήξεως καὶ πρὸ πάντων τοῦ πατρός τῆς ἀνακράζει καὶ πάλιν· «Τὸν ἀγαπῶ φανερά καὶ ξέσκεπα, πέρα πέρα! Ἄς τὸ ἀκούσουν ὄλοι. Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀγαπῶ τὸν Πρωτομάστορα!». Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀρχίζουσι πάντες νὰ τὴν αἰτιῶνται καὶ ταπεινῶς νὰ λέγωσιν ὅτι εἶχον συλλάβῃ πολλάκις ὑπονοίας περὶ τοῦ πράγματος, καὶ μάλιστα ὅτι τὴν εἶδον ἀσχημονοῦσαν, ἡ Σμαράγδα ὑπερηφάνως καὶ μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν ρίπτει κατὰ πρόσωπον αὐτῶν, ἐν ᾧ μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ ἀποθάνῃ, τὰς ἐξῆς ὑστάτας κραυγὰς· «Ἄ! φωνάζετε τώρα καὶ ἀλυχτᾶτε, σὰν σκυλιὰ γύρω στὴν ἐτοιμοθάνατη ἀλαφίνα! Ναί, ναί, ὄλοι μὲ εἶδατε! Τί μὲ μέλει; Ὡς τώρα σὰς ἔρριχνα κατὰστηθα τὴν ἄμορφιά μου καὶ μὲ μισοῦσατε, τώρα σὰς ρίχνω καὶ τὴν ἀγάπη μου! Μὴ φωνάζετε! Μὴ χαίρεστε γιὰ τὸ χαμό μου! Καὶ τί πῶς θὰ πεθάνω; Ὁλος ὁ ποταμὸς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σβῆσῃ ἀπὸ τὸ κορμί μου τὴν ἀγάπη!».

Ἡ θυσία τελεῖται, ἀλλὰ μὲ μίαν σκηنيκὴν παράτασιν, ἡ ὁποία ἴσως ἐκνευρίζει. Αἱ σκηναὶ αἰ περιγράφουσαι καταστροφὰς πρέπει γοργότερον νὰ διεξάγωνται. Τὸ τέλος ὑπενθυμίζει τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ ἥρωϊς τῆς ἀγάπης, ἡ Σμαράγδα, θάπτεται ὡς σφαχτάρι, διὰ νὰ στοιχειωθῆ ἡ γέφυρα, ὁ ἥρωϊς τῆς ἐργασίας, ὁ Πρωτομάστορας, λέγει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του· «Σηκωθῆτε! Ἡ δουλειὰ μας ἐδῶ ἐτελείωσε! Πᾶμε!»

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ δράμα τοῦτο, δράμα συμβολικόν τῆς σχολῆς τοῦ Μαίτερλιγκ, εἶναι ἔργον δυνατῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἐνέχει καὶ ποιήσιν πολλήν. Ἐχει ὅμως καὶ ἐλαττώματα. Κυριώτατον αὐτοῦ ἐλάττωμα εἶναι ὅτι ἐγράφη εἰς πεζὸν λόγον. Τὸ ἐντελῶς φανταστικὸν τοῦτο δημιουργήμα ἔπρεπεν ἐξ ἄπαν-

τος νὰ ἔχῃ καὶ τὴν μορφήν ποιητικὴν, ἔμμετρον. Ὁ πεζὸς λόγος εἶναι παντελῶς ἀνάρμοστος εἰς ἔργον, τὸ ὁποῖον ἴσως εἶχεν ἀνάγκην καὶ ὑπὸ μουσικῆς νὰ ὑποβαστάζηται. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχει εἰδικιώτερον καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς κρίσεως νὰ παρατηρήσῃ ὅτι θὰ ἐξηλείφετο ἡ ἀνιαρὰ ἐνίοτε μακρηγορία, ἣτις ἐξ ἄπαντος θὰ καταπονῆ τὸν θεατὴν κατὰ τὴν ἀπὸ σκηνης παράστασιν, ἀν τὸ δράμα συνεστέλλετο εἰς μίαν μόνον πράξιν. Θὰ εἶναι δὲ εὐχερῆς ἡ παράστασις τοιοῦτου ἔργου; Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐπιτυχῆς ἡ δραματοποιήσις ἐξόχου διηγηματικοῦ ποιήματος, ὅσον καὶ ἂν ἐνέχῃ ἐν ἑαυτῇ ἡ διήγησις δραματικὰ στοιχεῖα. Ὑπενθυμίζομεν τὴν ἀποτυχίαν πάντων ἐκείνων οἵτινες ἐπειράθησαν, ὡς τελευταῖον τοῦ D' Αιμιλιζίου, νὰ δραματοποιήσωσι τὸ θαυμάσιον ἐπεισόδιον τῆς Φραντσέσκας τοῦ Δάντου. Λαβὼν δὲ ὡς βᾶσιν τοῦ δράματός του ὁ ποιητὴς τὸ Γεφύρι τῆς Ἄρτας, ἓνα ἐκ τῶν ἀδαμάντων τῆς δημοτικῆς ἡμῶν Μούσης, ἠκολούθησε μὲν αὐτὸ τυπικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ μετὰ πολλῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλ' ἠλλοίωσε τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τὸν ἐσωτερικόν. Τὸ Γεφύρι βᾶσιν ἔχει τὴν πρόληψιν ἐκείνων καθ' ἣν παντὸς οἰουδήποτε κλισίματος πρέπει νὰ στοιχειωθῶσι τὰ θεμέλια, καὶ ὅσον δυσκολωτέρα εἶναι (ἡ γέφυρα εἶναι δύσκολος ἕνεκα τοῦ ὀρμητικοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ) ἡ θεμελίωσις, τόσον πολυτιμότερον πρέπει νὰ εἶναι τὸ θῆμα. Ἐπειτα δὲ διαλάμπει ἐν τῇ τέλει τοῦ ποιήματος καὶ ἐξαίρεται ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, αἴσθημα γνησιώτατα ἑλληνικόν. Ὁ ποιητὴς ἀντικατέστησε ξενικὴν ἰδέαν, τὴν ὁποῖαν εὗρισκω ὡς ἐν ἐμβρύῳ εἰς ἐν ποίημα τοῦ Ἰψεν. Δὲν ἠξεύρω ἂν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον Εἰς τὰ ὕψη (Paa Vidderne). Ὅσον ἀναβαίνει πρὸς τὰ ὕψη ὁ ἥρωϊς ὁ ἐκεῖ περιγραφόμενος τόσον ἐκδιώκονται ἀπὸ τοῦ πνεύματός του αἱ ἡδοναὶ τοῦ σκότους, αἱ ἀκόλαστοι ἠρέξεις. «Πόσον μεγάλην δύναμιν, λέγει, ἔχω τώρα καὶ πόσον εὗρισκομαί πλησίον τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ Θεοῦ!». Κατορθώνει δὲ τοῦτο ἐγκαταλείπων τὰ πάντα, καὶ μητέρα καὶ ἀγαπωμένην μνηστήν. Ἐφ' ὅσον ἀναβαίνει, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπογυμνοῦται πάσης ἐπιγείου στοργῆς καὶ μένει ἐλεύθερος καὶ δυνατός! Καὶ ὁ ποιητὴς τῆς Θυσίας φρονεῖ ὅτι εἰς

¹ Τοῦ ῥήματος τούτου γίνεται ἐμφάντικὴ κατάχρησις.

τά στενά τῆς νιότης παραμονεύει καὶ σκοτώνει ἡ Γυναῖκα! Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς πολὺ διάφορος τῶν ἰδεῶν αἰτινες ἐνέπνευσαν τὸν ἀσκητικὸν βίον.

Μετὰ τὴν Θυσίαν, ἣτις ἐστάλη πρώτη εἰς τὸν διαγωνισμόν, ἔρχονται κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὑποβολῆς αὐτῶν τὰ ἐξῆς δράματα: Ἀνδρόνικος Κομνηνός (ἔμμετρον). Ἔχει στίχους πλημμελεστάτους, πολλὴν φλυαρίαν καὶ πλειοτέραν ἀτεχνίαν.

Ὁ ἄσημος ναύτης. Ἀηδέστατον εἰς πομπώδη γλῶσσαν θεματογράφημα. Ἐν ἀρχῇ μονολογεῖ ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν σελίδας εἰς ὑπερκαθαρεύουσαν γλῶσσαν ὁ Κανάρης!

Γεώργιος Καντανολέω Σκορδύλης. Τὸ δράμα εἶναι πεζόν, ἀλλ' εἶναι γεγραμμένον ὡς ἂν ἦτο ἔμμετρον. Εἶναι δραματοποιήσις εἰς γλῶσσαν κακόζηλον καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς δραματικῆς οἰκονομίας ἢ σκηναϊκῆς τέχνης τῶν Κρητικῶν γάμων τοῦ Ζαμπελλίου. Εἰκάζομεν ὅτι τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀρθ. 24 δράμα, ἐπιγραφόμενον Οἱ Κρητικοὶ γάμοι, τὸ ὅποσον πάλιν εἶναι ἀντιγραφή διαλόγων ἐκ τῶν Κρητικῶν γάμων τοῦ Ζαμπελλίου, ἀπὸ τῆς 60ῆς αὐτῶν σελίδος. Ὁ γράφας ἢ μάλλον ὁ ἀντιγράφας οὐδεμίαν ἔχει ἔννοιαν τοῦ τί εἶναι δραματικὴ διασκευὴ μυθιστορήματος.

Μιχαὴλ Γ'. Δράμα πεζόν εἰς γλῶσσαν ἀνώμαλον καὶ ταπεινὴν ἄνευ οὐδεμιᾶς ποιητικῆς ἐξάρσεως. Εἶναι καὶ καθ' ὑπερβολὴν κακογραφημένον, πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν δὲ αὐτοῦ κακογραφίαν ἀμιλλᾶται καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κακοτεχνία. Ἡ ἐρωμένη τοῦ Μιχαὴλ ἐν αἰσθηματικῇ νυκτερινῇ συνεντεύξει καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης προσφωνεῖ αὐτόν: Μιχαὴλ τίρτε!

Θεόδωρος Σανδαβαρηνός (ἔμμετρον) εἰς 5 μακρὰς πράξεις. Ὁ ἥρωα τῆς τραγωδίας εἶναι ὁ ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ γνωστός γόης εἰς ὃν εἶχε προσηλωθῆ πιστεύων εἰς τὴν ἀστρολογίαν καὶ τὴν μαγείαν ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών. Πλέκεται δὲ τὸ δράμα περὶ τὸν παράφορον ἔρωτα τοῦ Σανδαβαρηνοῦ πρὸς τὴν Θεοφανῶ σύζυγον τοῦ Λέοντος, υἱοῦ καὶ συμβασιλέως τοῦ Βασιλείου. Ἡ ὑπόθεσις ἔχει καθ' ἑαυτὴν δραματικὰ στοιχεῖα ἱκανὰ ὥστε νὰ ἀποτελέσωσιν ἀξιόλογον τραγωδίαν, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ περὶ τὴν μετρικὴν μορφήν ἔπταισεν ὁ ποιητής; διότι οἱ λαμβικκοὶ αὐτοῦ στίχοι καὶ χασμωδίας ἔχουσι πολλὰς καὶ ἄλλα

μετρικὰ σφάλματα, καὶ τὸ λεκτικὸν τοῦ δράματος εἶναι πολυτρόπως πλημμελὲς ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν. Ἔχει κόμπον λέξεων πολλὴν καὶ κενὴν ῥητορείαν, γλῶσσαν δὲ ἀκόμψως ἀρχαῖζουσαν. Καὶ οἱ διάλογοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ μονόλογοι, ἀποβαίνουσιν ἀνιαροί. Ἡ ἠθοποιία εἶναι ἀτεχνος, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀψυχολόγητος εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ ἥρωα.

Εἰρήνη ἢ ἐξ Ἀθηναίων. Τὸ δράμα τοῦτο μίαν μόνον ἔχει ἀρετὴν, εἰδικὴν διὰ τοὺς ἀναγνώσαντας αὐτὸ κριτάς, τὴν συντομίαν (4 πράξεις εἰς 36 σελίδας), κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι οὐδενὸς ἀξίον.

Πουλχερία, δράμα ἔμμετρον εἰς πράξεις 4. Ὁ ποιητής προτάσσει τοῦ δράματος σημείωσιν, ἐν ἣ λέγει ὅτι «τὸ δράμα τοῦτο δὲν περιλαμβάνει πάντα τὰ κατὰ τὴν περιώνυμον Πουλχερίαν· οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ συμπυκθῶσι πάντα τὰ κατ' αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου τῆς ἐν δράματι τηροῦντι, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὰς τρεῖς Ἀριστοτελείους ἐνότητας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου τέχνης... διὰ τοῦτο δὲ περιώρισε τὴν πλοκὴν περὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ μαγίστρου Παυλίνου, τῆς Εὐδοκίας καὶ τῆς Πουλχερίας. Νομίζει δὲ ὅτι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον συνδυαζόμενον πρὸς τὴν περὶ τοῦ φρυγικοῦ μήλου παράδοσιν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις δράματος προωρισμένου νὰ ἀναπαραστήσῃ μίαν τῶν χαρακτηριστικωτέρων σκηνῶν τοῦ ἐν τοῖς Αὐγουσταίοις παλατίοις ἐκτυλιχθέντος δράματος...». Ἡ Πουλχερία εἶναι ἀρὰ γε ἡ Αἰλλία Εὐδοκία ἢ ἐπαινεθεῖσα κατὰ τὸν Λασσάνειον διαγωνισμόν τοῦ 1905; Οἱ κριταὶ δὲν δύνανται νὰ διακρίνωσι, διότι ἡ Αἰλλία Εὐδοκία ἔμεινεν ἀνέκδοτος, πάντως ὅμως θὰ διεσκευάσθη, διότι μίᾳ σκηνῇ περιληφθεῖσα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 1905 δὲν περιέχεται εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Πουλχερίας. Ὅπωςδήποτε ἡ Πουλχερία εἶναι μὲν ἔργον λογίου ἐξ ἀπαντος ἀνδρὸς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ μελέτης τῶν πηγῶν συντεταγμένον, ἔχει δὲ γλῶσσαν καλὴν καὶ στιχουργίαν σχεδὸν ἀπταιστον, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄνευ σφαλμάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Τὸ κυριώτατον ὅμως καὶ οὐσιῶδες τοῦ ἔργου ἐλάττωμα εἶναι ὅτι δὲν ἔχει δρᾶσιν. Εἶναι ψυχρὸν τὸ ἔργον, δὲν κατορθώνει ὑπὸ ἔποψιν ἐμπνεύσεως καὶ ποιητικῆς πνοῆς νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τοῦ μετρίου. Καὶ ἡ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων εἶναι ἀτεχνος καὶ ὁ διάλογος ὄχι πολὺ τεχνικός.

Τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἀφελῶς καὶ ἀδεξιῶς ἐκφράζουσι τὰ συναισθήματα αὐτῶν ἢ μετὰ θρασύτητος ἀμοιβαίως ἐλέγχονται. Αἱ συνωμοσίαι πλέκονται ἀναφανδὸν καὶ ἄνευ τῆς δεούσης φυσικῆς περισκέψεως, ἡ Πουλχερία καὶ ἡ Εὐδοκία ἀντεγκαλοῦνται κατὰ τρόπον ταπεινὸν καὶ ἀνάξιον μάλιστα τῆς διανοίας καὶ τῆς παιδείσεως τῆς Ἀθηναίας αὐτοκρατείας. Τὸ περιλάλητον ἐπεισόδιον τοῦ μήλου δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐμφυχώσῃ δλόκληρον τραγωδίαν. Ἡ μόνη, σκηνὴ ἣτις ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ δραματικὸν ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ σκηνὴ, καθ' ἣν ὁ Παῦλινος πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ τῶν ἀνακτόρων ἵνα σώσῃ τὴν περίστασιν ὑπὲρ τῆς Πουλχερίας, καὶ ὁμοίως ἐξερχόμενος πρόκειται νὰ φονευθῇ κατὰ διαταγὴν αὐτῆς. Τὸ δίλημμα τὸ ὁποῖον προεβάλλετο εἰς τὴν Πουλχερίαν, νίκη ἐν τῇ πολιτικῇ ἢ νίκη ἐν αἰσθηματικῇ διαμάχῃ, ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ δραματικὴν πλοκὴν εἰς τὸν ποιητὴν, ἀλλ' ἡ περίστασις χάνεται τῆς Πουλχερίας ἀνακαλοῦσης εὐθύς τὴν περὶ τοῦ φόνου τοῦ Παυλίνου διαταγὴν τῆς. Ὁ μετὰ ταῦτα φόνος τοῦ Παυλίνου δὲν συγκινεῖ, διότι ὁ Παῦλινος κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν τῶν ψυχρῶν σκηνῶν τοῦ ἔργου δὲν ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατοῦ. Αἱ φράσεις *Νικᾶ ἢ Πουλχερία ἢ Νικᾶ ἢ Εὐδοκία* ἐπαναλαμβάνονται εἰς ὑπερβολήν.— Ἀναγινώσκω τὴν ε' σκηνὴν τῆς Β' πράξεως.

Σ Κ Η Ν Η Ε'
ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ, ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Αὐγούστα, τί συνέβη; Ἐργαζόμενος ἤκουσα τὴν φωνὴν σου καὶ διακοψά τὴν ἐργασίαν.

ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ

(Δεικνύουσα τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔγγραφα)

Ἔχεις, Θεοδόσιε,

ἄλλην σπουδαιότεραν καὶ ἐπείγουσαν.

Ἀφήκες πάσας μου τὰς προσταγὰς αὐτὰς

ἀνυπογράφους. Δι' αὐτῶν ἐζήτησα

καὶ σὲ νὰ σώσω καὶ τὸν θρόνον σου... κ' ἐμέ.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Δὲν βλέπω ποῖος κίνδυνος μᾶς ἀπειλεῖ

Ἡ στάσις κατεστάλ' εἰς τὸν Ἰππόδρομον...

ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ

Ἐντὸς τῶν παλατιῶν ὁμοίως μαίνεται. Οὐτε ἐλπίς ὑπάρχει νὰ κατασταλῇ ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεις εἰς τὴν σύζυγόν — εἰς τὴν Ἀθηναίδα τὴν Ἑλλαδικὴν — νὰ προστατεύῃ τοὺς εὐνοουμένους τῆς, τοὺς Κύρους καὶ τοὺς Χρυσάφους τῆς, δι' ὧν ζητεῖ νὰ μ' ἐκτοπίσῃ καὶ ν' ἀναδειχθῇ τοῦ κράτους τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτειρα.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Σπεύδεις, Αὐγούστα... Ἔχεις μῖσος ἄσθεστον κατὰ τῆς ἐναρέτου Εὐδοκίας μου σὺ ἡ ἀκολουθοῦσα τὸ παράγγελμα τοῦ συγχωροῦντος τοὺς φονεῖς τοῦ Ἰησοῦ. τί ἔπραξε κακόν;...

ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ

Καὶ τί δὲν ἔπραξεν;

Ἐπεβουλεύθη ἡ ἀγνώμων ἐθνικὴ πρώτην ἐμέ, ἣτις τὴν ἔσωσα ποτε καὶ ἀναδέχθη διὰ τοῦ βαπτίσματος. Χριστιανὴ ἐν φανερῇ, προήγαγε τοὺς ἐθνικοὺς εἰς ὑψιστ' ἀξιώματα καὶ σὲ ἀκόμη μεταβάλλ' εἰς ἐθνικόν, σὲ τὸν Ῥωμαῖον, τὸν θεοφιλέστατον, τὸν ἅγιον τῶν ὀρθοδόξων Αὐγούστον, ὅστις κατέστη ὄργανον αὐτῆς... Καὶ τί χάριν αὐτῆς δὲν ἔπραξες;... Ἀπήτησε τῶν φόρων ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς Δελφοὺς καὶ σὺ ἀπήλλαξες καὶ ἄλλας πόλεις ἐθνικῶν. Ἀπήτει νὰ λαλῶσι τὴν ἐλληνικὴν εἰς τὰ παλάτια σου καὶ τὰ κράτη σου καὶ σὺ ἀμέσως πρόσταγμα ἐξέδωκες τὴν γλῶσσαν ἐπιβάλλων τὴν ἐλληνικὴν. Κ' ἐν ἧ ἐγὼ ἐζήτησα εἰς τὰς χώρας μᾶς μόνας νὰ κτίσω, χάριν τῶν Χριστιανῶν, αὐτὴ ἐζήτησε, χάριν τῶν Ἑλλαδικῶν, ἀκαδημίας καὶ πανδιδακτήρια ἐντὸς τῆς νέας Ῥώμης! Καὶ ὁ εὐσεβὴς Χριστιανός, ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς, εἰς ταύτην ὑπακούων, δύο ἴδρυσε σχολὰς ἐντὸς τοῦ κέντρου τῶν Χριστιανῶν!

Ἄλλὰ εἰς κράτος ὅπου προστατεύονται
σχολαὶ τιαυταὶ ἐκ τῶν παλατιῶν σου
καὶ ὅπου ἡ φωνή μου καταπνίγεται
ἐν μέσῳ αἰνῶν ὑπὲρ τῆς Αὐγούστας σου,
ἐγὼ δὲν ἔχω θέσιν... Ἦώρα ἐκλεξε!
Ποίαν θὰ ἔχῃς ἐκ τῶν δύο σύνθρονον,
τὴν σύζυγον ἢ τὴν Αὐγούσταν ἀδελφὴν!...

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

(συγκρατῶν τὴν κεφαλὴν διὰ τῶν χειρῶν)

Ἀγαπητὴ μου ἀδελφὴ, τὸ δίλημμα
μοὶ φέρει σκοτοδίνην.

(Κάθεται παρὰ τὴν τράπεζαν, στήριζων διὰ τῶν χειρῶν τὴν κεφαλὴν
ὡς σκοτοδινιῶν. Ἡ Πουλχερία προσηλαῖ ἐπ' αὐτοῦ τὸ βλέμμα σύνουσι
ἐπὶ στιγμὴν, μεθ' ἧν ἐμφανίζεται πρὸ τῆς θύρας ἡ μεγάλη Ὀστιάρις).

ΟΣΤΙΑΡΙΑ

Ἡ Βασίλισσα!

ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ (ἐν μεγάλῃ ταραχῇ)

Τιαυτὴν ὥραν; Ἦς ἐκάλεσεν αὐτήν;
— Σὺ, Αὐγουστε;

(Ἐμφανίζεται πρὸ τῆς θύρας ἡ Εὐδοκία συνοδευομένη ὑπὸ τῆς Ζωσιτῆς
Μνησικλείας, ὁ Θεοδόσιος ἀνεγείρει τὴν κεφαλὴν καὶ ἰδὼν εἰσερχομένην
τὴν Εὐδοκίαν, μένει πρὸς στιγμὴν ὡς ἐμβρόντιος).

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

— Ἡ Εὐδοκία ἔρχεται;

(Ἡ Εὐδοκία νύθει τῇ Ὀστιάρι καὶ τῇ Μνησικλείᾳ νὰ ἀπέλθωσι πλη-
σιάζει δὲ βραδέως βηματίζουσα πρὸς τὸν Θεοδόσιον).

Πίστις, πατρις καὶ ἔρως, δράμα ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς σκλα-
διᾶς εἰς πράξεις 2. Πατριωτικὴ καὶ αἰσθηματικὴ φλυαρία εἰς
κακοὺς καὶ ἀρρυθμοὺς στίχους ἀνευ οὐδεμιᾶς τέχνης.

Χριστὸς καὶ Μωχαμέτης, δράμα εἰς πράξεις 4, εἰς πολιτι-
κοὺς στίχους ἀνομοιοκατάληκτους. Πολλὴ τέχνη δὲν ἀπαιτεῖ-
ται διὰ νὰ γραφῶσι πολιτικοὶ στίχοι ἀνομοιοκατάληκτοι, καὶ
ὅμως ἡ περὶ τὴν στιχουργίαν ἀδεξιότης τοῦ ποιητοῦ εἶναι
καταφανὴς πρὸ πάντων ἐκ τῶν παραπληρωμάτων, τῶν περι-
τῶν δηλαδὴ κοσμητικῶν ἐπιθέτων καὶ τῆς ἀφορήτου πλατυλο-
γίας. Καὶ ἄλλως δὲ ἀμαρτάνει περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν στί-

χων ὁ ποιητής, ἂν καὶ βεβαιῶσι τοὺς κριτὰς ὅτι «τὴν τέχνην τοῦ
στίχου τὴν γνωρίζει ἄριστα». Ὡσαύτως δὲ ἀξιοῖ νὰ μὴ Πειωρη-
θῶσι μερικὰ πράγματα ὡς ἀνορθογραφίαι «διότι ἔχει τὸν λόγον
τοῦ ποῦ τὰ γράφει ἔτσι», ἀλλ' οἱ κριταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ
εἰρωσι τὸν λόγον δι' ὃν γράφει περίφραστο, χιλιᾶδες καὶ ἄλλα
παρόμοια. Καὶ ἡ γλῶσσα τὴν ὅποیان μεταχειρίζεται διατείνε-
ται εἶναι καθαρὰ δημοτικὴ, ἀλλὰ καὶ αὕτη εἶναι ἀνευ
ἀνάγκης μεστὴ ἰδιωματικῶν τύπων καὶ ἀνάμικτος (μαναστήρι,
λουζόμασταν, ἀειπωτος, εὐχαρη, πάνδοξη κλ.). Ἄλλ' ἐκτὸς
τούτων, τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον δὲν εἶναι δράμα, διότι οὔτε
δραματικὴν οἰκονομίαν ἔχει, οὔτε πλοκὴν, οὔτε ἠθοποιίαν.
Εἶναι παράταξις σκηνηῶν πατριδοκοπικῶν μὲ πολλὰς κοινοτο-
πίας καὶ ὑπέρμετρον λεκτικὸν στόμφον. Ἡ περιγραφὴ τῆς
πολιορκίας καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ
Β' πράξει εἶναι περιφανὲς δείγμα τῆς πεζότητος τοῦ ποιητοῦ,
τῆς δὲ ἀνιστορησίας αὐτοῦ τὸ παιδομάζωμα ἐν ἔτει 1793, ὅπερ
καὶ ἀποτελεῖ μάλιστα τὴν βᾶσιν τῆς γ' καὶ τῆς δ' πράξεως.
Ἄτεχνον ἐμφαίνει, πλὴν πολλῶν ἄλλων, καὶ ὁ ἐξ 95 στίχων
μονόλογος τοῦ γενίτσαρου Χασάνη. Ἡ σκηνὴ τοῦ ἀποχωρι-
σμοῦ τῶν μητέρων ἀπὸ τῶν τέκνων ἐν τῇ γ' πράξει, τὴν ὅποیان
προσεπάθησεν ὁ γράψας νὰ παραστήσῃ σπαρακτικὴν, γίνεται
κωμικὴ ἕνεκα τῆς ληκυθώδους πολυλογίας.

Ἡ Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, τραγωδία εἰς πράξεις 2, εἰς
στίχους πολιτικοὺς ἀνομοιοκατάληκτους. Ἦ ἔργον εἶναι μετὰ
θέρμης γεγραμμένον, ἔχει δὲ καὶ καλοὺς τινὰς στίχους, ἀλλ' ὁ
μῦθος εἶναι πενιχρότατος καὶ παριστάνει μᾶλλον ἐπεισόδιον
τῆς μεγάλης πράξεως. Ἡ λέξις καταπίπτει πολλάκις εἰς τὸ
ταπεινὸν καὶ τὸ χυδαῖον. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἄτεχνος εἶναι ἡ
περιγραφὴ τῶν χαρακτήρων ἀτοπωτάτη ἢ ἐπίνοια τοῦ ποιη-
τοῦ νὰ παραστήσῃ τὸν Καψάλην γέροντα ἀστείον καὶ εὐθυμον,
αὐτόχρημα γελοῖον.

Οἱ Ἐπαναστάται. Ἦ εἰς πεζὸν λόγον τρίπρακτον τοῦτο
δράμα εἶναι φλύαρον, παιδαριῶδες, οἰκτρὸν.

Ἦφαντῆς, δράμα μονόπρακτον. Περὶ τοῦ συμβολικοῦ τούτου
δραματίου, τὸ ὅποϊον ἔχει πολλὴν τὴν τεχνικὴν ἀτέλειαν, δὲν
ἐκτεινόμεθα πλείοτερον, ἀποβλέποντες εἰς ὅσα γράφονται ἐν τῷ

προλόγῳ τοῦ ἔργου, ὅτι δηλαδὴ ὑποβάλλει αὐτὸ πρὸς κρίσιν δυστυχῆς οἰκογένεια δυστυχοῦς φιλολόγου ἀποθανόντος...

Ὁ Ἀδικημένος, δράμα μονόπρακτον. Εἶναι ἔργον πολὺ ἀδύνατον, μὴ δυνάμενον νὰ ὑποστῇ σοβαρὰν κρίσιν. Ἀναντιρρήτως ἐγράφη ὑπὸ πρωτοπεύρου.

Τοιαῦται εἶναι καὶ αἱ τραγωδίαι. Οἱ κριταὶ οὐδεμίαν μὲν κωμωδίαν κρίνουσιν ἀξίαν βραβεύσεως, ἀπονέμουσι δὲ τὸ βραβεῖον τῆς τραγωδίας εἰς τὴν *Θυσίαν*. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἣτις εἶναι κυρίως γνώμη τῶν δύο ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ συναδέλφων, συντάσσεται καὶ ὁ εἰσηγητῆς τῆς κρίσεως, μεθ' ὅλας τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας περὶ τοῦ ἔργου ἐξήνεγκεν, ἀποδεχόμενος ὅτι ὁπωσδήποτε ἡ *Θυσία* εἶναι τὸ σχετικῶς καλύτερον πάντων τῶν ἔργων τῶν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον Λαοσάνειον ἀγῶνα ὑποβληθέντων.

ΣΠ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Εἰσηγητῆς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΙΞΙΣ¹

ΥΠΟ ΓΕΡΑΡΔΟΥ ΧΑΟΥΠΤΜΑΝ

Ὁ ποιμενικὸς βλὸς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βλὸς τῆς μοναξιάς. Ἐπομένως ὑποβοηθεῖ ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν ὀνειροπόλων ὄπτασιῶν. Ἡρεμία τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων καὶ ἀργοδίαιτα γεννοῦν τὸν κόσμον τῆς φαντασίας καὶ δὲν θὰ ἦτο δύσκολον σήμερον, παραδείγματος χάριν εἰς τὰ φρενοκομεῖα τῆς Ἑλβετίας, νὰ εὔρη τις χωρικὰ κοράσια, τὰ ὁποῖα κατειλημμένα ἀπὸ θρησκομανίαν εἶναι πεπεισμένα περὶ ὁμοίων πραγμάτων καὶ ὁμιλοῦν «ἐν θεῖα μανία» περὶ ὁμοίων πραγμάτων, ὅπως ἡ πρώτη μάντις, ἡ Σίβυλλα ἢ ἡ διάδοχος αὐτῆς εἰς τοὺς Δελφοὺς. Αὗται ἐθεώρουν ἑαυτὰς συζύγους τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀδελφάς του ἢ ἤξιουν ὅτι ἦσαν θυγατέρες αὐτοῦ.

Ἀναβαίνομεν τὸν ἀπότομον δρόμον τοῦ ἱεροῦ τεμένους. Πάντοῦ μεταξὺ τῶν θεμελίων τῶν ἄλλοτε ναῶν, θησαυρῶν, βωμῶν καὶ ἀγαλμάτων φύονται τὰ χαμαιμήλα εἰς πυκνὰς πρασιάς, ὅπως εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Αἱ πλάκες τῆς παλαιᾶς καὶ ἀνωφεροῦς ὁδοῦ εἶναι λείαι καὶ μὲ δυσκολίαν ἀναβαίνομεν χωρὶς νὰ ὀλισθαίνωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὅχι μακρὰν τοῦ προέχοντος βράχου, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι πέτραν τῆς Σιβύλλης, κάθημαι ν' ἀναπαυθῶ. Εἰς τὴν στιβάδα τῶν ἀρωματικῶν χαμαιμήλων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάθισα, ἤχει ἀδιάκοπα ὁ βόμβος τῶν μελισσῶν. Ποῖος θὰ ἤθελεν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εὐλόγως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δύναται ν' ἀναπαραστήσῃ μὲ ὅλας του τὰς λεπτομερείας τὸ κολοσσιαῖον παρελθὸν τῆς βραχίως ταύτης ἔδρας; Ἡ χθονία πηγὴ, ἡ ῥωγμὴ ἐκείνη τοῦ βράχου, ἢ ὁποῖα ἀνέπεμπεν ἀτμοὺς φέροντας εἰς ἔκστασιν φρενῶν, δὲν ἀναδίδει πλέον μαντικὸν πνεῦμα, καὶ ἤδη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περιγητοῦ οἱ Δαίμονες εἶχον ἐγκαταλείψει τὸ μαντεῖον. Θὰ ἐπανέλθουν τάχα ποτὲ εἰς αὐτό; Καὶ ἂν ἐπιστρέψουν,

¹ Συνέχεια ἐκ σελ. 285.

ἀρά γε θὰ ἠχήσῃ ἐκ νέου καθὼς λέγουν τὸ μαντεῖον, ὡς ὄργανον θείας φωνῆς, ἀχρηστον μείναν ἐπὶ πολὺ;

Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἐρείπια διεγείρουν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλίγον τὴν προσοχήν μου. Ἐν τῇ μέσῳ τῶν γιγαντιαίων τούτων ὄγκων τῶν βράχιων ἢ τέχνη παραβαλλομένη πρὸς αὐτοὺς ἔχει χαρακτηριστικὰ πυγμαίων. Ὅπως διόλου ὑπέροχος μένει ἐδῶ ἡ φύσις μετὴν ἀγρίαν, ἀδιατάρακτον μεγαλειότητά της, καὶ ἂν ἐκ μακροθυμίας ἢ κατ' ἐντολήν θείαν ὑπομένει τὰς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου μύρμηκος, ὅστις, ὄχι χωρὶς ν' ἀψηφήσῃ κινδύνους, ἐτόλμησε νὰ κτίσῃ ἐδῶ τὴν φωλεάν του, ἀλλ' ὅμως τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡρεμίας της, τὸ μεγαλεῖον τῆς γλώσσης της, ἢ ὑπέροχος δύναμις τῆς ζωῆς της παραμένει τὸ μόνον ἐν παντὶ καὶ ὑπὲρ πᾶν πραγματικόν.

Προσηλώνει τις ἐδῶ τὸν νοῦν του εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, εἰς τὸν Διόνυσον, ἀλλ' ὄχι εἰς τὰ ἐκ λίθου ἢ χαλκοῦ ἀγάλματά των. Περισσότερον σκέπτεται κανεὶς πάλιν εἰδωλά τινα, τὰ ἀρχαιότατα ξόανα, ἐκ τῶν ὁποίων δυστυχῶς κανέν δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ αἰσθάνεται κανεὶς τοὺς θεοὺς λάμποντας, ἀύλους, δραματικούς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τοὺς αἰσθάνεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐνεργειῶν των. Ἐδῶ οἱ θεοὶ εἶναι ὅ,τι εἶναι ἀόρατως αἰσθητόν, καὶ ὡς τοιοῦτοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς φύσεως, ὡς ἀόρατοι δαίμονες.

Ἄλλ' ἐστέρησε πράγματι ἡ χθονία πηγὴ; Ἐγκατέλειψαν πράγματι οἱ δαίμονες τὰ μαντεῖα; Ἀπέθαναν οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, καθὼς λέγουν ὅτι ὁ μέγας Πάν ἀπέθανε; Ἄλλ' ἀπέθανεν ἀληθινὰ καὶ ὁ μέγας Πάν;

Πιστεύω ὅτι κάθε ἄλλη πηγὴ μᾶλλον τοῦ προχριστιανικοῦ αἰῶνος κατεχώσθη παρὰ ἢ Πυθιακῆ, καὶ πιστεύω ὅτι ὁ μέγας Πάν δὲν ἀπέθανε, οὔτε ἀπὸ ἀδυναμίας τοῦ γήρατος οὔτε ἀπὸ τὰς δισχιλιετῆς κατάρτας χριστιανῶν κληρικῶν. Ἐδῶ μεταξὺ τῶν ἡλιοφωτιστῶν ἐρειπίων βλέπω ζωντανὸν ὄλον τὸ νεκρὸν θεωρούμενον μυστήριον, ζωντανοὺς τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τὸν νεκρὸν νομιζόμενον Πᾶνα.

Ἀκόμη καὶ σήμερον πολλοὶ «ἐκ τῶν ποταμῶν τοὺς ὁποίους στέλλει πρὸς τὰ ἐπάνω ἢ γῆ», προκαλοῦν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἔκστασιν καὶ ἐνθουσιασμόν, ὅπως εἰς τὸν Δελφὸν βο-

σὸν ἐκεῖνος ὅστις ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν ἐνταῦθα, καὶ ὅταν ἀκόμη ὀλίγον προσέχωμεν εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦτον καὶ δὲν θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν κοινὰ τὰ μυστήρια, τὰ ὁποῖα συνδέονται πρὸς τὴν ἱεράν ἔκστασιν.

Ὁ Παρνασσὸς οὗτος καὶ αἱ κόκκιναι χαράδραι τοῦ περικλείουν ποταμῶν πηγὰς, ποταμῶν φυσικῶν καὶ συνάμα τοῦ ἀστειρεῦ του ἐκεῖνου, ἀργυροδίνου ποταμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, ὅστις ῥέει διὰ τῶν χιλιετηρίδων. Ἄλλη χάρις καὶ ἄλλο πνεῦμα περιβάλλει τὰς πηγὰς καὶ ἄλλο τὸν ποταμόν, ὅστις φέρει φορτία καὶ πλοῖα. Εἶναι περίεργον πῶς ἡ ἀρχὴ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἡ κοιλίς του κεῖται πλησιέστατα εἰς τὸ αἶδιον ἀρχαῖον, τὸ αἶδιον δὲ ἀρχαῖον εἰς τὴν αἶδιον νεότητα. Τοιοῦτους τόπους πηγῶν δὲ δύναται μάλιστα νὰ ὀνομάσῃ τις μόνον ἐλληνικούς, διότι ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ποταμούς, τοὺς ὁποίους τρέφουν, εἶναι ἀνόνομοι.

Ἀπέναντι, πέραν τῆς χαραδρῶδους κοιλάδος ἠχοῦν ἀπὸ τὰς βραχώδεις παρειὰς φιδόγγοι, ὄχι ἀνόμοιοι πρὸς τοὺς ἦχους κέρματος τῶν Ἀλπεων, φιδόγγοι ὄξεις ἀσκαύλου, τὸν ὁποῖον παίζει βοσκὸς ἀόρατος ἐντεθεῖεν, ὀδηγῶν τὰς αἰγὰς του ἀνά τοὺς βράχους. Οἱ ὄρατοι αὗτοι τόποι τῶν πηγῶν κατοικοῦντο πάντοτε καὶ κατοικοῦνται καὶ σήμερον ἀπὸ ποιμένας. Ὁ Πλάτων ὀνομάζει τὴν ψυχὴν δένδρον, τοῦ ὁποῖου αἱ ῥίζαι κεῖνται εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὀπόθεν μὲ τὸν κορμόν του, τοὺς κλάδους καὶ τὰ φύλλα ἐξαπλώνεται πρὸς τὰ οὐράνια. Θεωρῶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὡς μέρος τῆς ψυχῆς καὶ συνάμα ὡς τόπον ὅπου κεῖνται αἱ ῥίζαι αὐτῆς, μεταφέρω δὲ εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον ἓνα μεταφυσικὸν βλαστὸν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἔπειτα ἀνέρχεται τὸ δένδρον τοῦ οὐρανοῦ μὲ κορμόν, κλάδους, φύλλα, ἄνθη καὶ καρπούς.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι αἱ αἰσθήσεις τοῦ κυνηγοῦ, αἱ αἰσθήσεις τοῦ ποιμένου, τοῦ ποιμένου κυνηγοῦ, εἶναι αἱ λεπτόταται καὶ εὐγενέσταται ῥίζαι καὶ ὅτι ὁ ποιμενικὸς καὶ θῆρευτικὸς βίος εἰς τὰ ὕψη τῶν βουνῶν εἶναι τὸ γονιμώτατον διὰ τοιαύτας ῥίζας ἔδαφος καὶ ἐπομένως ἡ καλλίστη τροφή τοῦ μεταφυσικοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ βλαστοῦ.

Τὸ Στάδιον! Εἶναι γνωστὸν πῶς κατὰ τὴν ἀντίληψιν Ἑλλήνων σοφῶν — τοῦ Λυκούργου π. χ. — μὲν ὁ μὲν ὁρῶν σὴν σημαίνει τὴν διάπλασιν τοῦ ζωντανοῦ σώματος, ὅχι τὴν ζφώδη ἀσυνειδήτον, ἀλλὰ τὴν ἐν συνειδήσει «κατὰ πνεῦμα θεῖον μὲ χεῖρα ἀνθρωπίνην.» Καθὼς δὲν ἤμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ἰατρόν, ὅστις τοὺς ἀσθενεῖς του ἔχει ἐμπρὸς του ἐνδεδυμένους, τοιοῦτοτρόπως εἶναι τι ἀδιανόητον παιδαγωγός, ὅστις σκοπῶν νὰ δώσῃ μὲν ὁρῶσιν ὑψηλοτέραν, δὲν βλέπει ἐμπρὸς του τὸ σῶμα ἐκεῖνο ὁμοῦ μὲ τὸ πνεῦμα γυμνόν. Ἀπὸ τὸ ἐδάφος τῶν Σταδίων ἀνεβλάστησαν γυμνά τὰ ἀθλητικὰ στελέχη θείας σποράς τοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἐδῶ πρῶτον, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Δελφικοῦ σταδίου μεταχειρίζομαι τὴν λέξιν πολιτισμός — τουτέστι καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου — ὡς σαρκικὴν, σωματικὴν μὲν ὁρῶσιν εἰς ἀνθρωπότητα ῥωμαλέαν, φαιδρὰν καὶ ἥρωικῶς ἐλευθέραν.

* *

Ἡ πρῶτα εἶναι δροσερά. Εἰς τὸ βιβλίον τῶν ξένων ἐγράψαμεν πρῶτην Μαΐου. Ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοῦ ξενοδοχείου περιμένουν ἀδυνατισμένοι ὄνοι καὶ ἡμίονοι διὰ νὰ μᾶς μεταφέρουν εἰς τὸν Ὀσιον Λουκᾶν. Ἀμα ἐξήλθομεν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἤρχισα νὰ ἀποχαιρετῶ τοὺς τόπους μὲ τὰ τελευταῖα βλέμματά μου. Χαιρετῶ τὴν Κιόναν, τὴν λευκὴν κορυφὴν τοῦ Κόρακος, ἐκεῖ ὅπου ὁ δρόμος τοῦ χωρίου φαίνεται ὅτι χάνεται εἰς τὸ διάστημα. Χαιρετῶ τρία μικρὰ κοράσια, τὰ ὅποια ἀργὰ ὀδηγοῦν ἰσάριθμα πρόβατα, τὰ χαιρετῶ μὲ ἐγκαρδιότητα, τὴν ὅποισιν αὐτὰ δὲν ἐννοοῦν. Ἐνα ἀπὸ τὰ εὐμορφα αὐτὰ κοριτσάκια μου φιλεῖ τὸ χέρι, ἀπὸ εὐγνωμοσύνην, διότι τοῦ ἔδωκα μικρὸν δῶρον χωρὶς νὰ μοῦ τὸ ζητήσῃ.

Τὰ ζῶα μᾶς προηγούνται μὲ τὸ μουσικόν των κουδούνισμα. Πάλιν διαβαίνομεν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς βράχους καὶ τοὺς κενούς των τάφους καὶ πάλιν ἐξανολίγονται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὰ πετρώδη πλάγια τοῦ Δελφικοῦ τεμένους. Ὅστις θέλει νὰ ἐννοήσῃ βαθύτερα ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, πρέπει νὰ εἶναι τι περισσότερον παρὰ ταχὺς ὁδοιπόρος. Ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καὶ δι' ἐμὲ δὲν ὑπῆρξαν βωβοὶ οἱ λίθοι οὗτοι.

Διήλθομεν τὴν περιφέρειαν τῆς Δελφικῆς πόλεως, ἀναρριχώ-

μενοι διαφόρους τοίχους καὶ κλίμακας, καὶ ἐνῶ τώρα ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας, μᾶς ἐλκύει ἢ λάμπει τῶν ἐρειπίων ἀνάμεσα ἀπὸ χιλιετῆ ἐλαιόδενδρα, μᾶς ἐλκύει τὸ λευκὸν μάρμαρον κρημισμένων κίωνων. Εἰς τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας στεκόμεθα πάλιν ὀλίγον. Ἐκάθισα ἐπάνω εἰς ὀγκώδη πέτραν ἐντὸς τῆς θαυμασίως ἀντηχούσης χαράδρας, ἀντικρὺ εἰς τὴν βραχὴν δεξαμενὴν τῆς ἀρχαίας κρήνης, ὅπου ἄλλοτε ποτε ἐξηγγίζοντο οἱ προσκυνηταὶ τῶν Δελφῶν.

Ναῖδιον μὲ κόγχας διὰ τὰ ἀναθήματα τῶν Νυμφῶν ἦτο κατεσκευασμένον εἰς τὴν παρεῖαν τοῦ βράχου.

Σήμερον εἶναι καταβρωμισμένη ἡ κοίτη τοῦ ῥύακος καὶ πλήρης βορβόρου ἢ δεξαμενῆ. Ἐπάνω μου εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν χαράδραν πετοῦν σμήνη πετροχειλιδῶν καὶ μὲ τὸ δξὺ τερέτισμά των, ὡς κραυγὴν ὀρνέων, καταδιώκουν τὸ ἐν τὸ ἄλλο.

* *

Ἀρκετὸν καιρὸν τώρα ταλαντεύομεθα ἐπάνω εἰς τὰ μουλάρια μας. Τὸ κλῆμα τῆς ἀμπέλου, τὸ φυτὸν τοῦ Διονύσου, μᾶς συνοδεύει κατὰ στοίχους εὐθεῖς εἰς τοὺς ἐπιμελῶς καλλιεργούμενους ἀμπελώνας τῶν παρνασσίων κλιτύων. Ἀδιακόπως μᾶς συναντοῦν ποιμνία πυκνομάλλων προβάτων μὲ τοὺς ποιμένας των. Ἐξαφνα διακρίνω τὸν ἀπὸ τῆς χθὲς γνωστὸν μου λευκὸ πώγωνα πλαγιασμένον πρηνητῆ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρόμου καὶ μαζὶ του αἰσθάνομαι ὅτι ἐκφράζει τὸ ἐλαφρῶς εἰρωνικὸν καὶ ὑπερηφάνως χαμόγελόν πρόσωπόν του. Ὅπισθεν τοῦ πατριάρχου τούτου ἀναβαίνουν τὰ ποιμνία βράχους καὶ χλοερὰ λιβάδια καὶ γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ μουσικόν των κουδούνισμα. Ὁ ἥλιος ἀκτινοβολεῖ, ἡ ἡμέρα γίνεται ζεστή.

Ἢδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τοιοῦτους δρόμους ἢ συγκοινωνία ἐνηργεῖτο μὲ ἡμίονους. Ὅστε καὶ αἱ ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις εἰς τὰς ὀρεινὰς ταύτας πορείας, αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ αἰσθήματα θὰ ἦσαν τὰ αὐτὰ ὅπως καὶ σήμερον. Οἱ ἡμίονοι ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ προτιμοῦν νὰ βαίνουν ὅχι εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὰ ἀπότομα ἄκρα αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐνίοτε φέρει σκοτοδίνην εἰς τὸν ἀσυνήθιστον ἀναβάτην. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμοῦ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὅποισιν

ἔχω εἰς τὴν ἐλονέν ἀναπτυσσομένην ἀναρριχητικὴν ἰκανότητα τοῦ ζῆφου μου, γίνομαι ἀναίσθητος πρὸς τὴν σκοτοδίνην. Ὁ βουνώδης τόπος γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἄγριος καὶ μονήρης καὶ ὀπισθεν τῆς Ἀραχιδῆς ἀρχίζει πλέον ἢ ἐρημία, δηλώνοντι ἢ ὑψηλὴ ζώνη τοῦ Παρνασσοῦ. Τίποτε πλέον δὲν μένει ἀπὸ τὴν φυτεῖαν μεσημβρινοῦ κλίματος. Τὸ τελευταῖον κλῆμα τῆς ἀμπέλου, ἢ τελευταία συκῆ, ἢ τελευταία ἐλαία κεῖται ὀπισθεν μας. Ἀλλὰ τὴν ἔξαγοίγεται ἐμπρὸς μας ἐκτεταμένος πράσινος ζυγὸς μὲ τὴν εὐρωστον ἐκείνην ἀλπεινὴν ὠραιότητα, ἢ ὅποια ἐνθυμίζει τὴν γερμανικὴν πατρίδα καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ζωογονεῖ.

Ὁ ἐκτεταμένος ζυγὸς μὲ τὴν σχεδὸν ὁμαλὴν του ἐπιφάνειαν εἶναι βοσκή, ταυτέστι χλοερὸν λιβάδι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἀκούεται ὁ βηματισμὸς τοῦ ὑποζυγίου καὶ τὸ μονοπάτι χάνεται. Τὸ ἀνοικτὸν ἤσυχον τῆς ὀρεινῆς ταύτης βοσκῆς εἶναι βαθεῖα εὐεργεσία διὰ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν καρδίαν, τὰ δὲ πυκνά, σκοτεινὰ ἔλατα, τὰ ὅποια αὐθαδῶς ἀναρριχῶνται τὰ ἀπότομα πλάγια παρειᾶς τινος τοῦ ὄρους, προκαλοῦν εἰς μίμησιν. Δὲν ἠξεύρω τί ἢμπορεῖ ἐδῶ νὰ εἶναι τόσον ξενότροπον, ὥστε νὰ μὴ τὸ εὕρισκε κανεὶς εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀλπεις γύρω-γύρω μίᾳς ἢ ἄλλης καλύβης βοσκοῦ καὶ ὅμως τὸ τραγοῦδι τοῦ μονήρους ἐκείνου ἀλπεινοῦ βοσκοῦ θὰ κατέστρεφεν ἐδῶ κάποιαν ἀνέκφραστον γοητεῖαν.

Τὸ ἀνήσυχον κουδουνάκι τοῦ μουλαριοῦ μου ἤχει, ἐνῶ διερχόμεθα παρὰ τὸ ἄκρον λιμνοειδοῦς τενάγους παρεντιθεμένου μεταξὺ τῆς σμαραγδίνης ἐπιφανείας τοῦ λειμῶνος τῶν ὀρέων. Εἰς τὰ νερά του κατοπτρίζεται ἤσυχον τὸ γαλανδὸν ἄπειρον τοῦ ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ, ἢ σοβαρὰ ἐλατόφυτος παρειὰ τῶν βράχων καὶ τὸ ἀεικίνητον μικρὸν πτηνὸν τῆς ὄχθης.

⋈ ⋈

Πῶς συμβαίνει ὥστε εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἰσέδυσεν εἰς τὰ βᾶθη τοῦ μύθου, πᾶσα νέα τῶν αἰσθητηρίων ἐντύπωσις πάλιν συνδέεται ἀδιαρρήκτως πρὸς τοῦτον τὸν μῦθον καὶ καθιστᾶ μάλιστα αὐτὸν πειστικὴν ἀλήθειαν καὶ νῦν παρόντα, εἶναι ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰπῆ πολλά. Τὸ ζήτημα θὰ

ἀπέβλεπεν ὄχι μόνον εἰς τὸ πῶς ἐξεγείρεται αὐθις ἐν πίστει παλαιὰ δοξασία, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει εἰς τὸ πῶς ἀκόμη ἐγεννήθη ἢ ἀνθρωπίνῃ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸ τί εἶναι ἐκείνη ἢ γεννητικὴ δύναμις, ἢ ὅποια ζῆ καὶ ἐνεργεῖ εἰς τὸ ποιητικὸν τῆς φυλῆς δαιμόνιον, τὸ παρουσιάζον τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους εἰς τὴν φωτεινοτάτην μορφήν της.

Ἐξαφνα μέσα εἰς τὴν τρομακτικὴν ταύτην βαρεῖαν ὀπτασίαν τῆς μοναξίας εἰς τὰ βουνὰ παρουσιάζεται ἢ ἀγρία μορφή πωγωνοφόβου ποιμένος, ὅστις ταχὺς ἔρχεται ἀπαντικρὺ μας ὀδηγῶν πέντε μαύρους τράγους. Τὰ ὠραία ζῆα, τὰ ὅποια εἶναι ἰσομεγέθη ὡς εἶπα καὶ μαῦρα καθὼς ὁ διάβολος, κάμνουν καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν. Ποτέ μου δὲν εἶδα τοιοῦτον ἀπίθανον πένθιππον. Ὄταν συναντᾶ κανεὶς εἰς βοσκὰς τοῦ Παρνασσοῦ μίαν ἐκλεκτὴν ἀγέλην τοιούτων τράγων, ἀγομένων εἰς θυσίαν, δὲν δύναται πλέον νὰ ἀρνηθῆ ὅτι εὕρσκεται πλησίον τοῦ θεοῦ, τὸν ὅποιον ὁ Ζεὺς ποτε μετεμόρφωσεν εἰς τράγον, διὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῆς Ἥρας καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι ἱερά.

Ὅπως τὰ ζῆα ταῦτα τρέχουν, ἀκουσίως, ἐνοχλούμενα μᾶλλον ὑπὸ τοῦ τραχέος ὀδηγοῦ των παρὰ φοβιζόμενα, περιβλέποντα μὲ τὸ κακὸν πύρινον βλέμμα των, ἕκαστον μὲ τὸ πυκνότεριον γένειόν του, ἕκαστον ὑπὸ τὸ βάρος ζεύγους ἐλικτῶν μεγάλων κεράτων, φαίνονται ὡς ἐνσαρκωμένοι δαίμονες καὶ πᾶς ὅστις εἰς τὴν ψυχὴν του αἰσθάνεται κάτι τι ἀπὸ τὸ παμπάλαιον τῶν προπατόρων ποιμενικὸν δράμα, ἀντιλαμβάνεται εἰς τὸ κλασσικὸν τοῦτο ζῆον μίαν ἀληθῶς δαιμονικὴν ἔκφρασιν γεννητικῶν δυνάμεων.

⋈ ⋈

Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλαν ἀναβαίνομεν πάλιν τοὺς ἡμιόνους μας, οἱ ὅποιοι πάλιν μᾶς παρουσιάζονται, καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ταξιδίου, ἰσχυροί, ἐλεεινοί καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀδύνατοι. Ἀλλὰ τὸ ἐξωτερικὸν των τοῦτο δὲν μᾶς ἀπατᾶ πλέον περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀληθινῆς των ἰσχύος.

Ἀριστερόθεν ἔχομεν τὴν ὑποκόκκινον τεφρώδη παρειὰν τῶν μεγάλων βραχωδῶν ὄγκων τοῦ Παρνασσοῦ, ὀπόθεν ἀπὸ μεγάλου ὕψους καταπίπτει ρυάκιον. Εἶναι σιωπηλὸς καταρράκτης,

ὅστις πρὶν ἀκόμη φθάσῃ εἰς τὴν ρίζαν τῶν βράχων διασκορπίζεται καὶ χάνεται.

Οἱ ἥμιονοι ἀνάγκη τώρα νὰ βαδίζουσι παρὰ τὴν κοίτην ξηρᾶς διὰ μέσου τῶν βράχων κοίτης χειμάρρου, καταπλήσσοντες ἡμᾶς μὲ τὴν θαυμασίαν τῶν ἀναρριχητικῆν ἱκανότητα. Τοιαύτας διὰ μέσου βράχων κοιλάδας θὰ ὠνόμαζέ τις ἐρήμους, ἐὰν ὁ τρέμων, φωτεινὸς καὶ βαλσαμώδης ἀήρ τῶν δέν ἐπληροῦτο πανταχοῦ ὑπὸ τῶν ἤχων ἀπειραρίθμων κωδῶνων τῶν ποιμνίων.

Ὁ ὄμοιος πρὸς τὸν Πάριν νεανίας, ὅστις ὀλίγον πρωτίτερα, ὅτε ἀνεπαυόμεθα, ἐζήτει νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν μας μὲ τὰ τερετίσματά του ἦτο ποιμὴν. Ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν μονήρους βραχώδους κήπου, ὅστις ἀνυψώνεται εἰς τὴν διασταύρωσιν τριῶν κοιλάδων τοῦ βουνοῦ, στέκεται πάλιν ἄλλος αἰγοβοσκὸς μὲ ῥωμαντικὴν περιβολὴν καὶ μὲ τὴν ἐπιχωρίαν ποιμενικὴν βακτηρίαν. Ποιμένες εἶναι ὅλοι ὅσους συναντῶμεν, καὶ γύρω μας δέν βλέπομεν ἄλλο εἰς τὴν ἀγρίαν ἐρημίαν τῶν βράχων παρὰ ποιμνία προβάτων καὶ αἰγῶν.

Ἐντὸς τοῦ στενοῦ, τὸ ὅποτον πρέπει νὰ διέλθωμεν, στομῶνει τὸ ρεῦμα πυκνοῦ ποιμνίου προβάτων, τὸ ὅποτον καλὰ - κακὰ πρέπει νὰ ἀνοίξῃ δίοδον εἰς τὰς ὀπλάς τῶν βραδυπορούντων ἡμιόνων. Ὁ ἵππευς ἐγγίζει μὲ τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του τὰς μαλακὰς δορὰς, ἐνῶ ἔμπρὸς αὐτῶν ὑπερήφανοι διέρχονται οἱ ὀδηγοὶ κριοὶ μὲ τοὺς μεγάλους βαθυήχους ἀρχαιοπρεποῦς μορφῆς κώδωνάς των.

Αἱ πετρώδεις αὐταὶ κοιλάδες μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Ἐλικῶνος ἀντηχοῦν — ὄχι ἀπὸ κωδονοκρᾶσιαν ἐκκλησιῶν! — ἀλλὰ διαρκῶς καὶ παντοῦ τρέμουν ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν κωδῶνων τῶν ποιμνίων. Εἶναι γεμάται ἀπὸ μίαν μουσικὴν, ἣ ὅποια εἶναι τὸ πανταχοῦ ῥέον, κελαρύζον στοιχεῖον γνησίας Παρνασσίας πηγῆς. Μήπως ὅμως τὸ κουδοῦνι τὸ ὑπὸ τὸν λαιμὸν τοῦ βόσκοντος ζῴου εἶναι ἢ μήτηρ τοῦ κώδωνος τοῦ ἐπὶ τοῦ πύργου τῆς ἐκκλησίας, ὁ ὅποτος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν μεταφερόμενος οὐδαμοῦ θέλει ν' ἀπαρνηθῇ τὸν παραλληλισμὸν μὲ τὸν ποιμενικὸν βίον; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦτο πολὺ θελκτικὸν νὰ ἀισθανθῇ κανεὶς τὸν παλαιὸν Ἀπολλώνιον ἤχον, τὸν παλαιὸν παρνασσίον ποιμενικὸν ἤχον, ὅστις πρέπει νὰ περιλαμβάνεται

ἐντὸς τῆς βροντερᾶς κυριακῆς κωδονοκρᾶσιαν τῶν πόλεων. Λούομαι εἰς τὸ ἤχηρὸν τοῦτο στοιχεῖον τῆς παρνασσίας πηγῆς καὶ ἀισθάνομαι μίαν μαγείαν ἐπάνω μου. Αἰσθάνομαι τὸν Ἀπόλλωνα μεταξὺ τῶν ποιμένων καὶ μάλιστα ἀπλῶς ὡς ἄνθρωπον, ὅπως ἦτο ὡς βουκόλος τοῦ Λαομέδοντος καὶ τοῦ Ἀδμήτου. Τὸν βλέπω πῶς ἐν ταύτῃ τῇ μορφῇ πρέπει νὰ ἐκτελῇ πᾶσαν συνήθη ἐργασίαν τοῦ βοσκῆ, ἐνῶ συνάμα ἐν εὐκαιρίᾳ ἠδύνατο νὰ ἐξολοθρεύῃ καὶ τοὺς ποντικούς ἢ νὰ κυνηγᾷ τὰς σαύρας. Τὸν βλέπω πρὸς τοῦτοις πῶς ὅμοια μὲ ἐμὲ εἶναι διαλελυμένος ὄλος καὶ βυθισμένος εἰς τὴν γλυκὰ μονότονον μουσικὴν τούτων τῶν κοιλάδων καὶ πῶς ἐπὶ τέλους κατορθώνει καλλίτερα παρὰ ἐγὼ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω εἰς τὴν χεῖρά του τὰς Χάριτας. Εἰς τοὺς Δελφοὺς παρεστάθη πράγματι, τὰς Χάριτας φέρων ἐπὶ τῆς χειρὸς, κρατούσας μουσικὰ ὄργανα.

Προσεκτικὰ βαδίζει τὸ ὑποζύγιόν μου διασκελίζον μεγάλην χελώνην. Τὴν ζητῶ ἀπὸ τοὺς ἀγωγιάτας καὶ αὐτοὶ μοῦ τὴν δίδουν μὲ γέλοια, ἐνῶ τὸ συλληφθὲν ζῷον κάμνει κινήσεις διαμαρτυρίας ἐντὸς τοῦ μεγάλου ὀστράκου του. Ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν ἀνθρώπων τούτων διακρίνω ὅτι ἡ χελώνη ἀπολαμβάνει τὴν δημοτικότητα κωμικοῦ πασιγνώστου, ἐνὸς ἀστείου ῥήτορος, ὅστις κινεῖ τὸν γέλωτα μόνις ἐμφανισθῆ καὶ πρὶν ἀνοίξῃ τὸ στόμα. Ἀλλὰ μὲ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἀνθρώπων ἀναμιγνύεται καὶ μίᾳ ἐλαφρᾷ στενοχωρίᾳ, ὅποια εἶναι ἢ καταλαμβάνουσα τὸν χωρικόν, ὅστις καθήμενος εἰς τὰ ξύλινα ἐδώλια ποινηγύρεως δέν ἠμπορεῖ νὰ κρύψῃ τὸν θαυμασμὸν του διὰ τὰ ἀνόητα ἀστεῖα τοῦ «παλιάτσου». Ἐπειτα ἀισθάνεται κανεὶς καὶ πῶς μὲ καταφρόνησιν μᾶλλον παρὰ μὲ ἀγάπην ἀποβλέπουν πρὸς τὸ ὠραῖον ζῷον — καταφρόνησιν, ἣ ὅποια τὴν αἰτίαν τῆς ἔχει εἰς τὴν εἰρηνικὴν φύσιν καὶ τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀσφαλῶς ὠχυρωμένον ἐντὸς τοῦ διπλοῦ του θώρακος. «Ἐγέλασε» καὶ ὁ Ἑρμῆς ποτε, ὁ θεός, «καθὼς τὴν εἶδε» καὶ περιχαρῆς τὴν ἤρπασεν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὴν ἐχαιρέτισε ὡς συνοδὸν τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ πότου. Ὅμοια γέλοια ἀκατανόητα κατέλαβον καὶ τὴν ἰδικὴν μας ὀδοιπορικὴν συντροφίαν, καθὼς εἶδαμεντὸ κλασσικὸν ζῷον.

ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΧΟΥ¹

Ἐφ' ἧς ἡμέρας ὁ τρωγλοδύτης καὶ μετὰ τῶν θηρίων διαιτώμενος ἄνθρωπος ἐσκέφθη νὰ παρασκευάσῃ τὴν τροφήν του διὰ τοῦ πυρός, ἢ μαγειρικῆ προαγομένη βαθμηδὸν καὶ μορφωθεῖσα εἰς εἰδικὴν τέχνην κατήντησε ν' ἀποτελῆ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων μεριμνῶν καὶ ἀσχολιῶν τῆς καθόλου βιοτικῆς δράσεως. Οἱ διαπρεπεῖς μυσταγωγοὶ τῆς τέχνης τοῦ θεραπεύειν τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ὀρέξεις τοῦ στομάχου ἠξιώθησαν κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν μεγάλων τιμῶν καὶ σήμερον ἔτι οἱ περιώνυμοι ἀρχιμάγειροι τῶν ἡγεμονικῶν αὐλῶν καὶ τῶν πλουσίων οἴκων θεωροῦνται ἐπίσημα ὑποκείμενα καὶ ἀμείβονται διὰ μισθῶν, οὕς οὐδ' ἐφ' ἀνάγκῃ κἄν ποτε οἱ πολλαχῶς διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἀξίας εὐεργετοῦντες τὸ ἀνθρώπινον γένος. Οἱ μαλθακοὶ Ἀσιανοὶ δεσπότης διετήρουν παρ' ἑαυτοῖς στρατιὰν ἀνθρώπων, καταγινομένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βασιλικῆς τῶν τραπέζης, διηγεῖται δὲ ὁ Ἀθήναιος ὅτι ὁ Παρμενίων γράφων πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Δαμασκοῦ ὅτι ἐκυρίευσεν αὐτόν τι τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠχμαλώτισε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Δαρείου ἀνέφερον ὅτι μεταξὺ αὐτῆς εὗρισκοντο 329 παλλακαὶ καὶ αὐλητρίδες, 46 τεχνίται εἰδικοί περὶ τὴν κατασκευὴν στεφάνων ἀνθέων, 277 μάγειροι, 29 παραμάγειροι, 13 πλακουντοποιοί, 17 ἐντεταλμένοι τὴν παρασκευὴν τῶν ποτῶν, 70 οἰνοχόοι καὶ 40 μυρεψοί. Τὰ ζητήματα τῆς μαγειρικῆς ἀνήχθησάν ποτε καὶ μέχρι τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἀνωτάτων ἐξουσιῶν τῆς Πολιτείας. Ὁ ὠμότατος Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Δομετιανὸς συνεκάλεσεν ἡμέραν τινα τὴν Γερουσίαν ἵνα συσκεφθῆ κατὰ τινὰ τρόπον ἤρμοζε κάλλιον νὰ μαγειρευθῆ πελώριος ἰχθύς δωρηθεὶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μὴ δυνάμενος ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους του νὰ περιληφθῆ ἐντὸς συνήθους χύτρας. Καὶ ἡ ἐξηχρειωμένη Σύγκλητος, ἡ ἀναξία κλη-

ρονόμος τῶν Φαβίων καὶ τῶν Σκιπιόνων, συνεζήτησε σοβαρῶς τὸ θέμα. Τινὲς τῶν γερουσιαστῶν προέτειναν νὰ κοπῆ ὁ ἰχθύς εἰς τεμάχια καὶ νὰ μαγειρευθῆ χωριστά· ἀλλ' ἡ πρότασις ἀπερρίφθη, ἀπεφασίσθη δ' ἐν τέλει νὰ κατασκευασθῆ ἰδιαιτέρα μεγάλη χύτρα διὰ τὴν ἔψησίν του, νὰ παρακολουθῆ δὲ κατὰ τὰς ἐκστρατείας τὸν αὐτοκράτορα σῶμα ἴδιον ἀγγειοπλαστῶν πρὸς κατασκευὴν μαγειρικῶν σκευῶν χάριν ἐνδεχομένων τοιούτων ἐκτάκτων περιστάσεων. Τὸ νοστιμώτερον δὲ εἰς ὄλην ταύτην τὴν οἰκτρὰν ὑπόθεσιν ἦτο ὅτι ἐκ πάντων τῶν σεβασμίων πατέρων τῆς Συγκλήτου ὁ τὸν διακαέστερον θαυμασμὸν ἐκδηλῶν πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἰχθύος καὶ ὁ ὑπὲρ πάντας εἰς ἐπαίνους κοπτόμενος ἦτο εἰς γερουσιαστῆς τυφλός! Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο παράδειγμα εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ μελετηθῆ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ὑπὸ τῶν κύκλων τῶν παρηλικῶν συζητητῶν τοῦ καφενεῖου Ζαχαράτου, ὅπου τόσος γίνεται κατ' αὐτὰς λόγος περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ πολιτεύματος καὶ περὶ Γερουσίας καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς.

Ἐχει λοιπὸν ἡ μαγειρικὴ τὴν περιωπὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς καὶ τὴν μεγάλην ἐν τῇ κόσμῳ ἀποστολήν τῆς. Ἀλλ' ἔνεκα τῶν ποικιλλόντων ἑκασταχοῦ ὄρων τοῦ βίου καὶ τῶν παντοίων ἐθνικῶν καὶ ἀτομικῶν κλίσεων ὀρέξεων καὶ συνηθειῶν δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἐπιφέρῃ ὁμοιομορφίαν περὶ τὴν δίαιταν καὶ νὰ θεσπίσῃ σταθεροὺς κανόνας τροφῆς. Ἄλλως τε καὶ τὰ μέσα ἅτινα διαθέτει καὶ τὰ στοιχεῖα ἅτινα μεταχειρίζεται εἰς τοὺς ἐντέχνους αὐτῆς συνδυασμοὺς παραλλάσσου καὶ ταῦτα κατὰ τόπους καὶ ἐποχάς. Πολλὰ τῶν ἐδωδίσμων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν συνηθεστέρων ἦσαν ἄγνωστα εἰς παλαιότερους χρόνους, τινὰ δὲ καὶ νεωστὶ μόλις εἰσῆχθησαν εἰς τὴν παγκόσμιον χρῆσιν. Τὸ βούτυρον, ἐπὶ παραδείγματι, ἄνευ τοῦ ὀποῦ σήμερον τὸ μαγειρεῖον δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ, δὲν ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ῥωμαίους οἱ τελευταῖοι δὲ οὗτοι ἐδιδάχθησαν τὴν χρῆσιν τῶν παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Γαλατῶν, ἄγνωστον δὲ τυγχάνει ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς. Ἡ ζάχαρις ὡσαύτως ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους, οἵτινες ἀντ' αὐτῆς μετεχειρίζοντο τὸ μέλι καὶ τὸν χυμὸν τοῦ ζαχαροκαλάμου, ἐφθασε δὲ εἰς τὴν

¹ Τέλος συνέχεια ἐκ σελ. 294.

σημερινήν της μορφήν μόνον διὰ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν φυτειῶν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ καὶ τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας. Ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τῆς ἐποχῆς Ἑρρίκου τοῦ Δ' ἡ ζάχαρις ἐπωλεῖτο εἰς τὰ φαρμακεία, ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ διαδόχου του, Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', ἐθεωροῦντο ὡς πλοῦτος τὰ πέντε κεφάλια τῆς ζαχαρέως τὰ ὅποια εἶχεν ἡ βασίλισσα πρὸς χρῆσιν τοῦ βασιλικοῦ της οἴκου. Καὶ μεταγενεστέρως ἀκόμη οἱ διάδικοι προσέφερον πρὸς τοὺς δικαστάς, ὅπως ἐξευμενίσουν αὐτοὺς, ζαχαρωτά, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς δῶρον σπάνιον καὶ πολύτιμον. Πρὸ εἰκοσιπενταετίας μόλις συνεπληρώθη ἡ πρώτη ἑκατονταετηρίς ἀφ' ὅτου ὁ Παρμαντιέ, εἰς ὃν καὶ ἀνδριάντα ἀνήγειρεν ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρὶς του, κατώρθωσεν ἐν Γαλλίᾳ δι' ἀτρύτων κόπων καὶ ἀγώνων πρὸς τοὺς συγχρόνους του ἐπιστήμονας καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς θεολόγους, ἀναμιχθέντας εἰς τὴν συζήτησιν, νὰ γίνῃ δεκτὴ ὡς βρώσιμον εἶδος ἡ πατάτα, ἡ τοιαύτας παρέχουσα σήμερον ἐκδουλεύσεις ἰδίως εἰς τοὺς πενομένους πληθυσμούς. Ἐρὶα τέταρτα δὲ αἰῶνος παρήλθον μόλις ἀφ' ὅτου ὁ αἰοίδιμος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος εἰσήγαγε πρῶτος τὴν χρῆσιν τῆς πατάτας εἰς τὴν χώραν μας δι' εὐφυοῦς τεχνάσματος, παραγγέλλας μυστικῶς εἰς τοὺς φρουροῦντας τὸ ἀποβιθασθὲν εἰς Ναύπλιον διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως πρῶτον φορτίον πατάτας νὰ προσποιῶνται ὅτι δὲν βλέπουν τοὺς τυχόν προσεγγίζοντας τὴν νύκτα καὶ ὑπεξαίρουντας αὐτὸ λαθραίως ἀπὸ τῆς παραλίας. Οὕτω δὲ οἱ πρὶν ἀδιάφοροι εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Καποδιστρίου καὶ μὴ δεχόμενοι τὸ δωρεὰν προσφερόμενον αὐτοῖς προϊόν παρεκινήθησαν ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ νὰ τὸ κλέψουν ὅτε τὸ εἶδον φυλασσόμενον, τὸ ἐχρησιμοποίησαν ἐκ περιεργείας καὶ ἔκτοτε ὁ τόσον ὠφέλιμος βολβὸς καλλιεργεῖται καὶ εὐδοκιμεῖ ἐν Ἑλλάδι. Καὶ ἡ τομάτα ὡσαύτως, ἡ ἀπαραίτητος εἰς πᾶσαν μαγειρικὴν σκευασίαν εἶναι προϊόν, οὗ ἡ χρῆσις μόλις μετὰ τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐγενικεύθη. Ἐν Ἀθήναις ἡ τομάτα ἐκαλλιεργεῖτο ὡς φυτὸν σπάνιον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος μόνον εἰς τὸν κήπον τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, ἐν τῇ μονῇ ἔνθα ἐφιλοξενήθη καὶ ὁ Βύρων.

Διαταράσσουν δὲ τὸ μαγειρικὸν καθεστῶς ἐκάστοτε καὶ αἱ

φαντασιοπληξίαι τῶν ἐκκεντρικῶν. Διότι, ἂν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ νευροπαθὴς Κλεοπάτρα ἀνέλυσεν εἰς ὄξος καὶ ἐρρόφησε τὸν βαρύτεμον αὐτῆς μαργαρίτην, εὐρέθησαν καὶ ἄλλοι ἄσωτοι εἰς νεωτέρας ἐποχὰς οἵτινες πρὸς ἐπίδειξιν ἔτρωγον ὀμελέττας ἐπιπεπασμένας διὰ κόνεως πολυτίμων λίθων κοπανισμένων ὅπως εὐρέθησαν πρὸ ὀλίγου χρόνου. μερικοὶ καὶ μερικαὶ μπλαζὲ τοῦ καλοῦ κόσμου, ἐν Ἀγγλίᾳ, οἵτινες ἀηδιάζοντες τὴν μονοτονίαν τῶν συνήθων γευμάτων ἐπενόησαν τὰς σαλάτας ἐκ πετάλων ῥόδων ἢ μενεξέδων, ἡρτυμένων δι' ἀρώματος Κολωνίας. Μήπως ἄλλως τε ἐν Ἀμερικῇ δὲν καταγίνονται εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς κατασκευῆς τεχνητῶν ῥῶν; Καὶ μήπως δὲν ὑπάρχουν χημικοὶ καὶ φυσιολόγοι ὄνειροπολοῦντες τὴν ἐφεύρεσιν τροφῆς ἱκανῆς εἰς θρέψιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπὶ μίαν ἢ πολλὰς ἡμέρας, συμπετυκνωμένης δὲ οὕτως ὥστε νὰ περιλαμβάνεται ὀλόκληρος ἐντὸς δακτυλήθρας, τοῦθ' ὅπερ ὑπενθυμίζει τὰ θαυματουργὰ μαντζούνια τῶν ἀραβικῶν μύθων;

Πῶς νὰ ὑπάρξῃ λοιπὸν γαστρονομικὸν σύνταγμα ἐν τῇ μέσῳ τοιοῦτου κυκεῶνος καὶ τοιαύτης ἀναρχίας γνώμων καὶ διαθέσεων; Ἐὰν τὸ ὄνειρον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις ἐτέθησαν προσφάτως διὰ τοῦ περιφήμου συνεδρίου τῆς Χάγης προκόψῃ καὶ πραγματοποιηθῇ, ἐξασφαλισθῇ δ' ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀδελφότης τῶν λαῶν, ἴσως καταστή δυνατὸν νὰ ἰδρυθῇ καὶ ἀμφικτυονία γαστρονομική, κανονίζουσα καὶ τὴν διεθνή εἰρήνην τῶν στομάχων διὰ κοινῆς ὑποχρεωτικῆς διαίτης. Ἄλλ' ἕως τότε οἱ λαοὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ τρώγουν καὶ νὰ τρώγωνται ὅτε καὶ ὅπως θέλουν.

Τὸ μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἰσχυρὸν καὶ τὸ μόνον τηρητέον παράγγελμα ὡς πρὸς τὴν τροφήν εἶναι νὰ τρώγῃ τις ὅ,τι θέλει, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ μέσα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ κλίμα τῆς χώρας ἔνθα ζῇ καὶ πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν, καὶ πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον ἐκάστου ἐπάγγελμα καὶ τὰς ἀσχολίας, πρὸ πάντων δὲ πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του. Αἱ ἰατρικαὶ συμβουλαὶ καὶ τὰ συνταγολόγια εἶνε περιττά, διότι ὁ ἀριστος ἰατρὸς δ' ἕκαστον εἰς τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς εἶναι ὁ ἴδιος ἑαυτὸς του. Οὕτε εἶναι δυνατὸν ὁ ἰατρὸς νὰ παρευρίσκειται εἰς τὰ γεύματα ἐκάστου τῶν πελατῶν του, διὰ νὰ κανονίξῃ τὸ

ποσόν και τὸ ποιὸν τῆς τροφῆς των, οὔτε ὅλοι εὐτυχοῦν νὰ ἔχουν εἰς τὸ πλευρόν των παρὰ τὴν τράπεζαν τὸ κυνάριον τῆς περιφήμου Νινῶν Δὲ Λαγκλό, τὸ ὁποῖον παρακολουθοῦν ἀγρόπνως τὸ γεῦμα τῆς κυρίας του, ἠμπόδιζεν αὐτὴν δι' ὀργίλων ὕλακῶν νὰ τρώγῃ κατὰ κόρον ἢ νὰ γεύεται δύσπεπτα φαγητὰ καὶ τραγήματα.

Καλὸν εἶναι ἐν τούτοις ὁ καθεὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς τὰ περιεχόμενα μὲν καὶ εἰς τὰ βιβλία, ἀλλὰ κυρίως διατυπούμενα εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δημῶδη ῥητά, ἐν οἷς συνοψίζεται καὶ ἀποκρυσταλλοῦται ἡ ὑπομονητικὴ παρατήρησις καὶ ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπορρέουσα πείρα πολλῶν γενεῶν. Ὑπάρχουν δὲ εἰς πᾶσαν γλῶσσαν γνωμικὰ πολυάριθμα καὶ εὐστοχώτατα περὶ τῶν διαφόρων φαγητῶν καὶ τῆς θρεπτικῆς ἀξίας ἐκάστου αὐτῶν, καθὼς καὶ προφυλακτικαὶ συμβουλαὶ ἀξιόλογοι, ὅπως λόγου χάριν ἡ περιεργατὰ ἐκεῖνη περὶ τῆς τόσον ὀρέκτικῆς, ἀλλὰ καὶ τόσον δυσπέπτου ἀγγουροσαλάτας. Περὶ αὐτῆς τὸ γνωμικὸν διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ λαμβάνωμεν τὸ ἀγγούριον, νὰ τὸ καθαρίζωμεν, νὰ τὸ κόπτωμεν εἰς λεπτὰ τεμάχια, νὰ ρίπτωμεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀνάλογον ἄλας, ἔλαιον καὶ ὄξος καὶ κατόπιν... ν' ἀνοίγωμεν τὸ παράθυρον καὶ νὰ τὴν πετᾶμε ἔξω μαζὶ μὲ τὸ πιᾶτον.

Ἐρχόμεθα τῶρα εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς τροφῆς τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ καταναλίσκῃ ἡμερησίως ὁ ἄνθρωπος πρὸς συντήρησίν του.

Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εὐρισκόμεθα ἐντελῶς εἰς τὸ κράτος τοῦ ἀπροσδιορίστου· διότι, ὡς καλῶς ἐννοεῖτε, τὸ ποσὸν περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸ ποιὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἔρων τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ιδιοσυγκρασίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ στομάχου ἐκάστου.

Νομοθετεῖται ὡς ὁ Μωϋσῆς, ὁ Λυκοῦργος, ὁ Μωάμεθ διὰ λόγους ὑγιεινοῦς, κοινωνικοῦς καὶ πολιτικοῦς ἐθέσπισαν εἰδικὰς διατάξεις σχετικὰς πρὸς τὴν τροφήν. Ἀλλ' εἰδικώτερον καὶ λεπτομερέστερον ὡς πρὸς τὸ ποσὸν αὐτῆς παρενέβη ἡ Πολιτεία εἰς

νεωτέρους σχετικῶς χρόνους. Ἦδη ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ Ὁραίου, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΓ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ὠρίζετο ὅτι δύο μόνον γεύματα ἐπετρέποντο καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς πολίτας, τὸ πρόγευμα τουτέστι καὶ τὸ ἑσπερινὸν γεῦμα ἢ δεῖπνον, συνιστάμενα εἰς μίαν σούπαν καὶ δύο ἐδέσματα, τοῦ τυροῦ μὴ συνυπολογιζομένου· κατὰ δὲ τὰς νηστησίμους ἡμέρας ὁ ἀριθμὸς τῶν γευμάτων περιορίζετο εἰς ἓν καὶ μόνον. Διὰ θεσπίσματος δὲ τοῦ ὑπουργοῦ Λοπιτάλ, ἐν ἔτει 1563 ἐκδοθέντος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ Θ', διατηρηθέντος δ' ἐν ἰσχύϊ καὶ μέχρι τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς πολίτας ἐπὶ ποινῇ βαρέας προστίμου νὰ παραθέτωσιν εἰς τὴν τράπεζάν των πλείονα τῶν τριῶν εἰδῶν φαγητῶν. Εἰδικῶς δὲ ὠρίζετο ὅτι δὲν ἐπετρέπετο νὰ παρατίθεται εἰμὴ ἐν μόνον καπόνιον, μία πέρδιξ, εἰς κόνικλος. Ὀρνίθια καὶ περιστέρια ἐπετρέποντο μέχρι τριῶν, κίχλαι καὶ τρυγόνια μέχρι τεσσάρων καὶ κορυδαλοὶ μέχρι δώδεκα. Εἰς δὲ τὰ δημόσια ἐστιατόρια ὁ ξενόδοχος ὑπεχρεοῦτο αὐστηρῶς νὰ μὴ παρέχῃ εἰς τοὺς πελάτας τοῦ γεῦμα τιμῆς ἐν τῇ συνόλῳ ἀνωτέρας τοῦ ἐνὸς σκούδου. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσκαλούμενοι εἰς ἰδιωτικὸν γεῦμα ἦσαν ἐκ τοῦ νόμου ὑποχρεωμένοι ἐπὶ ποινῇ προστίμου 40 λιθρῶν νὰ καταγγέλλουν εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς παραβάτας τῆς διατάξεως. Εἰς τρόπον ὅστε ὁ εὐσυνείδητος πολίτης, ὅστις ἤθελε παρακαθίσει ὡς συνδαιτυμῶν εἰς φιλικὴν τράπεζαν, ὅπου εἶχον τυχὸν παρατεθῆ δύο πέρδικες ἢ τέσσαρα ὀρνίθια, ἔπρεπε, «διὰ τὸ καλὸν σπολλάετη» ἀφοῦ ἤθελε φιλικῶς περιδρομιᾶσθαι, νὰ μεταβῇ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ νὰ καταγγείλῃ τὸν φιλοξενήσαντα αὐτόν! Σήμερον αἱ κυβερνήσεις ἐννοήσασαι πόσον τυραννικὴ ἀποβαίνει ἡ ἄμεσως ἐπέμβασις εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ στομάχου περιορίζου ἑμμέσως τὴν ποσότητα τῆς τροφῆς διὰ τῶν δασμῶν, οὓς ἐπιβάλλουν εἰς τε τὰ ἐγχώρια καὶ εἰς τὰ ἔξωθεν εἰσκομιζόμενα ἐδώδιμα.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς καὶ μεθ' ὅλους τοὺς πολυειδεῖς κινδύνους οὓς ἀπεργάζεται ἡ κατάχρησις τῆς τροφῆς, οἱ ἀδηφάγοι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν πολυάριθμοι εἰς πάντα τόπον καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, ζημίαν μὲν προξενούντες εἰς ἑαυ-

τούς και τούς άλλους και μόνον εις τούς Ιατρούς και τούς φαρμακοποιούς προσπορίζοντες ωφέλειαν. Θα ήτο ἀρκούντως μακρά και ἀνιαρά ή ἀπαρίθμησις τῶν ὑπὸ ἀρχαίων τε και νεωτέρων συγγραφέων μνημονευομένων πολυφάγων. "Οθεν ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω ὡς παράδειγμά τινος τῶν περιφημοτέρων ἐξ αὐτῶν, τῶν ὁποίων οἱ κτηνώδεις ἄθλοι θα ἐθεωροῦντο αὐτόχρημα ὡς μυθικοί, ἐὰν δὲν ἐπιστοποιοῦντο ὑπὸ ἀξιοπίστων μαρτυριῶν. Παρά τοις ἀρχαίοις "Ελλησιν ή πολυφαγία ήτο σύνηθες ἐλάττωμα, πλείστους δ' ὄσους ἀδηφάγους και γαστριμάργους διαβοήτους ἀναφέρουν ὁ Ἀθήναιος και ὁ Αἰλιανός. Καί, ἐπειδὴ αἱ κυρταὶ ἔχουν παντοῦ τὴν προτίμησιν, ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀρχίσω τὸν κατάλογον ἀπὸ τινων τοιούτων Κυκλώπων τοῦ θήλεος φύλου. Ἡ ὄρχηστρίς Ἀγλαΐς ἔτρωγε τακτικῶς κατὰ τὸ γεῦμα αὐτῆς τρεῖς και πλέον ὀκάδας κρέατος μετὰ δώδεκα ἄρτων, ἔπινε δὲ και δύο ὀκάδας οἴνου. Ἐκπληκτικώτερον ὁμως εἶναι τὸ φαινόμενον ἐτέρας γυναικός, τὸ ὁποῖον ὁμολογῶ ὅτι διστάζω νὰ πιστεύσω, εἰ και ἀναφερόμενον ὑπὸ ἱεροῦ συγγραφέως διότι πῶς νὰ πιστεῦσῃ τις ὅτι ή ἐν λόγῳ κυρία, ἐν τινι πόλει τῆς Συρίας διαμένουσα, ἔτρωγε καθ' ἑκάστην τριάκοντα ὄρνιθας χωρὶς νὰ κορεσθῇ; Εὐτυχῶς ἐκ τῆς βουλιμίας τῆς ταύτης τὴν ἐθεράπευσεν ὁ Μακεδόνιος δοὺς εἰς αὐτὴν νὰ πίνῃ ὕδωρ ἡγιασμένον, και ἡ θεραπεία βεβαίως συνετελέσθη ἐκ θείας προνοίας, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ παντελῆ ὄλεθρον τὰ κοτέτσια τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ και τὸ ἄρρεν φύλον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ φοβερωτέρους ἀκόμη ἀδηφάγους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ὑπερτερεῖ δὲ πάντας αὐτοὺς ὁ κωμῶδης ἐκεῖνος ὁ λεγόμενος Φάγων — ὄνόματι και πράγματι τοιοῦτος — ὅστις κατεβρόχθισέ ποτε ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ ἕνα ἀγριόχοιρον, ἐν πρόβατον, ἐν χοιρίδιον γαλαθηνόν, ἑκατὸν ἄρτους και εἰκοσιτέσσαρα μέτρα οἴνου! Ἡ γαστριμαργία ἰδίως ἀνεπτύχθη παρὰ τοις Ῥωμαίοις, εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ὁ παχυλὸς ὕλισμὸς ἐνέκρωσε πᾶσαν ἄλλην εὐγενῆ τοῦ ἀνθρώπου ὀρμήν. Πασίγνωστος εἶναι ὁ Λούκουλλος, τοῦ ὁποῦ πολὺ περισσότερον γνωστὰ τυγχάνουν τὰ γαστρονομικὰ παρὰ τὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα. Ὡς φοβερὸς γαστριμαργὸς φημιζε και ὁ Ἀπίκιος, ὅστις ἀκούσας ποτὲ ὅτι παρὰ τὴν Καρχηδόνα

ἠγρεύοντο καρίδες ἐξαισίου μεγέθους, ἐπιβὰς τριήρους ἐπλευσεν ἐκεῖ παραχρῆμα, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἐν τῇ ἄμα ὀπίσω χωρὶς ν' ἀποβιθασθῇ ὅτε εἶδεν ὅτι τὰ ἐπιδειχθέντα αὐτῇ ὄστρακόδερμα δὲν εἶχον τὸ ἀναμενόμενον μέγεθος. Οὗτος ἔχων περιουσίαν κολοσσαίαν, ἦν ἐσπατάλησε πᾶσαν εἰς τὴν ἀκολασίαν, ἠτόκτονησε μόλις ἔμαθεν ὅτι δὲν ἀπέμενον αὐτῇ 500 μόνον χιλιάδες σηστερτίων, ὄσαι δὲν ἐπήρκουν διὰ τὴν δαπάνην τῆς τραπέζης του οὔτε δι' ἕνα μῆνα. Ἐκ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων μνημονεύονται ὡς ἐκτάκτως γαστριμαργοὶ ὁ Κλαύδιος, ὁ σύζυγος τῆς ἐπαισχύντου Μεσαλίνας, ὅστις δικάζων δημοσίᾳ, καθὰ ἱστορεῖ ὁ Σουετιῶνιος, και ὄσφραινόμενος τὴν κνίσαν τοῦ μαγειρείου τῶν ἱερέων τοῦ παρακειμένου ναοῦ τοῦ Ἀρεως, ἠγείρετο ἀπὸ τῆς ἔδρας και ἐπορεύετο ἀπρόσκλητος νὰ συγγευματίσῃ μετ' αὐτῶν. Ἐπίσης ὁ Βιτέλλιος, ὅστις ἐν τῇ κτηνώδει αὐτοῦ λαυμαργίᾳ ἠρπαζε τὰ ἡμίκαυστα ἱερεῖα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ και τὰ κατεβρόχθιζεν ἐνώπιον τοῦ πλήθους. Ὑστερώτερον δὲ ἀναφέρεται Μαξιμίλος ὁ Θραξ βάρβαρος και θηριώδης στρατιώτης, εἰς ὃν αἱ οἰκτραὶ περιστάσεις τοῦ καταρρέοντος Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ἐπέτρεψαν ν' ἀρπάσῃ και νὰ περιδληθῇ τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα. Οὗτος, ὁ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἀποκαλούμενος Κύκλωψ και Βούσιρις, ήτο πελιώριος τὸ σῶμα, ἀνάστημα ἔχων ὀκτὼ ποδῶν, ἦσαν δὲ τὰ μέλη του τόσον εὐτραφῆ, ὥστε τὸ ψέλιον τῆς συζύγου του ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῇ ὡς δακτύλιος και τόσον ήτο ῥωμαλέος, ὥστε κατεπόνει ἑπτὰ παλαιστάς ἀλληλοδιαδόχως, ἐφόνευε δὲ ἵππον διὰ τῆς πυγμῆς. Τὸ συνηθέστερον και ἀπλούστερον γεῦμα τοῦ τέρατος τούτου συνίστατο εἰς δώδεκα λίτρας κρέατος και ἕνα ἄσκον οἴνου. Ἐτερος δὲ αὐτοκράτωρ, ὁ Κλαύδιος Ἀλβίνος, κατεβρόχθισεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ πρόγευμά του πεντακόσια σῦκα, ἑκατὸν ῥοδάκινα, δέκα πεπόνια, ἑκατὸν συκοφάγους, τέσσαρας δωδεκάδας ὄστρεῖδια και ἀρκετὴν ποσότητα σταφυλῶν. Ἀδηλον ἂν μετὰ τὸ πρόγευμα τοῦτο δὲν εὐρέθη κανεὶς ἐκ τῶν ἀυλικῶν του νὰ τῇ ἀποτείνῃ τὴν παλαιὰν ἀθηναϊκὴν φράσιν: «Ἦὼς δὲ μοῦσκασες;».

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἠγεμόνων πολυφάγοι ἦσαν οἱ πρίγκιπες τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Βουρβῶνων ἐν γένει. Ἡ Παλατινὴ Πριγκίπισσα διηγεῖται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά της ὅτι

είδε πολλάκις τὸν βασιλέα Λουδοβίκον τὸν ΙΔ' τρώγοντα τέσσαρα πινάκια πλήρη σούπας διαφόρων εἰδῶν, ἓνα φασσιανὸν δλόκληρον, μίαν πέρδικα, μίαν μεγάλην λοπάδα σαλάτας, δύο τεράστια τεράχια χοιρομηρίου, ἓν τεμάχιον προβείου κρέατος, ἓν πινάκιον γλυκίσματος, ὀπωρικὰ πολλὰ καὶ τελευταῖον αὐγὰ βραστά. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Μεγαλειότης του ἐπλήρωνεν ἀκριβῶς τὴν πολυφαγίαν του, ὑφιστάμενος συχνὰς κοιλιακὰς ἐνοχλήσεις καὶ δυσπεψίας, ὑποθαλλόμενος ἐξ ἀνάγκης ὡς ὁ κοινότατος τῶν θνητῶν εἰς ὀχληρὰ θεραπευτικὰ μέσα. Τὸ δυστύχημα ἦτο οἰκογενειακόν, ὡς φαίνεται, διότι καὶ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Λουδοβίκον τὸν ΙΓ' ὁ ἰατρός του Μπουδάρ ἐχορήγησεν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους 215 καθάρσια, προβάς καὶ εἰς ἰσάριθμα ἄλλα καθαρτικὰ μέσα καὶ εἰς 40 προσέτι ἀφαιμάξεις, συμφώνως πρὸς τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον τῆς ἐποχῆς.

Τὰ ῥωμαϊκὰ γεύματα, ἰδίως τὰ τῶν διεφθαρμένων αὐτοκρατόρων, διεκρίνοντο ὄχι μόνον διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παράδοξον αὐτῶν σύστασιν καὶ διὰ τὴν μανιώδη ἐπίδειξιν τροφῶν ἀλλοκότων καὶ ἐξεζητημένων, αἵτινες δι' ἀδροτάτης δαπάνης ἐκομίζοντο ἀπὸ χωρῶν ἀπωτάτων. Οὕτως εἰς γεῦμα παρατεθὲν ὑπὸ τοῦ Λουκίου Βιτελλίου εἰς τὸν προρρηθέντα ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αὐτοκράτορα Αὐλον Βιτέλλιον, ἐκομίσθησαν εἰς τὴν τράπεζαν παντοιοτρόπως μαγειρευμένοι δύο χιλιάδες ἰχθύες καὶ ἑπτὰ χιλιάδες πτηνὰ, σπάνια πάντα καὶ βαρύτιμα. Εἰς ἕτερον δὲ γεῦμα τοῦ αὐτοῦ ἀκορέστου λαϊμάργου παρετέθησαν σὺν τοῖς ἄλλοις ἥπατα φασσιανοῦ, γλῶσσαι σκάρων, γλῶσσαι ἀηδῶνων, ἐγκέφαλοι ταῶν καὶ ψιττακῶν καὶ ἐντόσθια μυραινῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἰχθύες ἐθεωροῦντο κατ' ἐξοχὴν εὐγευστον ἔδεσμα καὶ ἐτρέφοντο μετὰ προσοχῆς εἰς ἰδιαιτέρα ἰχθυοτροφεία, ὃ δὲ πατρικίος Βάδιος Πολλίων ἔρριπτεν εἰς τὰς μυρίνας του διὰ νὰ παχύνωνται τοὺς ἀτυχεῖς δούλους του ὅσοι πταίσαντες ἐθεωροῦντο ἄξιοι θανάτου!

Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κατόπιν αἰῶνας ἡ μανιώδης καὶ δαπανηρὰ πολυφαγία ἐπρώτευεν εἰς τὰς ἀσχολίας τοῦ βίου καὶ μάλιστα εἰς τοὺς οἴκους τῶν εὐγενῶν, ἐνθα συνεκεντροῦτο τότε πᾶσα ἰσχὺς καὶ πᾶς πλοῦτος. Τὰ γεύματα μάλιστα τὰ παρατιθέμενα

εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἦσαν φαντασιωδῶς δαψιλῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ. Χάριν περιεργείας ἀντιγράφω ἐκ παλαιοῦ Χρονικοῦ τὸ μενῦ τοῦ γεύματος τοῦ παρατεθέντος ἐν ἔτει 1543 κατὰ τοὺς γάμους τοῦ εὐγενοῦς Γεωργίου Ῥιδωπιέρ μετὰ τῆς Ἐλισάβετ Χιφφενστάιν. Τὰ παρατεθέντα ἐδέσματα διαιρούμενα εἰς σειρὰς ἦσαν τὰ ἑξῆς: πλακοὺς περιέχων τρεῖς πέρδικας ζωντανὰς· ἐρίφιον παρεσκευασμένον μὲ κορινθιακὴν σταφίδα· σούπα μὲ αὐγὰ· κεφαλή μεγάλου ἰχθύος (τοῦ κοινῶς λούτσου), φέρουσα εἰς τὸ στόμα κρίνον λευκὸν ὡς σύμβολον τῆς ἀγνότητος τῆς νύμφης· ἕτερος ἰχθύς παρεσκευασμένος μὲ λαρδίον· βόειον κρέας μὲ ραδίκια· τούρτα φέρουσα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰς εἰκόνας τῶν πρωτοπλάστων Ἀδάμ καὶ Εὐας, ἐνδεδυμένων κατὰ τὸν συρμόν τῶν συγχρόνων τότε εὐπατριδῶν· πλακοὺς μὲ ὀρνίθια καὶ ψητὰ καπόνια. Ἡ δευτέρα σειρὰ ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς πύργου ὀπόθεν ἔρρεε λευκὸς οἶνος, ἐντὸς τοῦ ὀποίου ἔπλεον ἰχθύδια, ἐκ κεφαλῆς χολοῦ ἐπιχρυσωμένης, ἐξ ἰχθύος τρώκτου μαγειρευμένου μετ' ἐμβάμματος, ἐξ ἐνὸς ὀλοκλήρου προβάτου, ἐκ πλακοῦντος θερμοῦ μὲ λαρδίον, ἐξ ἰχθύος σολομοῦ κρύου καὶ ἐκ σουκρούτ. Ἡκολούθουν δὲ ἄλλαι τρεῖς σειραὶ μὲ ἀνάλογον ποσότητα καὶ ποικιλίαν φαγητῶν, ἐκ τῶν ὀποίων πάντων κατὰ κανόνα ὕφειλον νὰ γευθοῦν οἱ δύο νεόνυμφοι, πρᾶγμα τὸ ὀποῖον ἀπετέλει τὸ πρῶτον μαρτύριον τοῦ συζυγικοῦ βίου! Ὅχι μὲ στόμαχον κοινόν, ἀλλὰ μὲ βάραθρον αὐτόχρημα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος ὁ δαιτυμῶν ὁ προσκαλούμενος εἰς τὰ τερατώδη ταῦτα ὄργια τῆς γαστριμαργίας. Τὸ φαγοπότιον παρετείνετο ἐπὶ ὥρας καὶ κάποτε ἐπὶ ἡμέρας, διεξήγετο δὲ ἄνευ τῶν σημερινῶν λεπτῶν διατυπώσεων τῆς ἀβρᾶς ἐθιμοταξίας. Ὁ ἄρτος, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ἦτο ὁ σήμερον ἐν χρήσει λευκὸς καὶ ἐλαφρὸς, ἀλλὰ συνίστατο εἰς μαύρην, βαρεῖαν καὶ κακοψημένην ζύμην, ἐκόπτετο δὲ εἰς χονδρὰς στρογγύλας φέτας ἐφ' ὧν ἀπετίθεντο τὰ τεμάχια τῶν στερεῶν φαγητῶν. Τὰ πινάκια δὲν ἀντικαθίσταντο μεθ' ἐκάστην παράθεσιν διὰ τὴν σπάνιν, τὰ δὲ ποτήρια συνήθως ἀνεπλήρου τὸ κέρας, ὅπερ διαρκῶς πληρούμενον περιεφέρετο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ὅλοι ἔτρωγον μὲ τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς, οἵτινες ἐπλύνοντο πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐστίασιν δι' ὕδατος

ἢ δι' οἴνου. Ἡ χρῆσις τῶν πηρουνίων ἐγενικεύθη πολὺ βραδύ-
τερον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος δ' Ε' εἶχε μόνον ἐννέα
πηρούνια διὰ τὴν βασιλικὴν του τράπεζαν, ἀκόμη δ' ἐπὶ τῆς
βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Ι', περὶ τὰ τέλη δηλαδὴ τοῦ ΙΓ' αἰῶ-
νος, αἱ κατὰ τῆς Αὐλῆς κυκλοφοροῦσαι σάτυραι περιεῖχον
πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν μομφὴν ὅτι οἱ εὐνοούμενοί του, οἱ περι-
φημοὶ μίγνους, διητῶντο τόσον μαλθακῶς, ὥστε μετεχειρί-
ζοντο καὶ πηρούνια εἰς τὸ φαγητόν των! Ἡ δὲ σαλάτα κατ'
ἀπαράδοχον κανόνα ἀνακατεύετο εἰς τὴν τράπεζαν διὰ τῶν
ἀδρῶν δακτύλων τῶν παρισταμένων δεσποινῶν.

Ἐκ τῶν μὴ εὐγενῶν καὶ ἐπισήμων ἀδηφάγων θ' ἀναφέρω
δύο μόνον παραδείγματα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κεφαλαίου.
Φαινόμενον ἐκτάκτου πολυφαγίας ὑπῆρξεν ἀνθρώπος τις ζήσας
ἐν Σαξονίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὅστις κατ' ἀξιοπίστους μαρτυ-
ρίας ἔτρωγεν ἓν πρόβατον ὀλόκληρον, ἢ ἓνα μόσχον, ἢ ἓνα
χοῖρον, ὡς ὀπωρικὰ δὲ δύο καλάθια κεράσια μὲ τὰ κουκκούτσια
των. Ἀλλὰ τὰ κουκκούτσια ἦσαν μηδαμινὰ ἀπέναντι τῶν ἄλλων
πραγμάτων ἅτινα ἠνείχετο ὁ ἐξαιρετικὸς αὐτοῦ στόμαχος, διότι
κατεδρόχιζεν ὄχι μόνον μῦς καὶ πτηνὰ καὶ παντοῖα ἀκάθαρτα
ζῶα ζωντανά, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀντικείμενα σκληρὰ καὶ μὴ
φαγώσιμα. Κάποτε προκληθεὶς ἔθραυσεν εἰς τεμάχια καὶ κατέ-
πιεν ὀλόκληρον γραφεῖον σκεπασμένον διὰ σιδηρῶν ἐλασμά-
των, μεθ' ὧν τῶν ἐπ' αὐτοῦ μελανοδοχείων, ἀμμοδοχείων,
γραφίδων καὶ λοιπῶν ἐξαρτημάτων. Ἐὖς παράδοξον τοῦτο γεγο-
νὸς ἐπιστοποιήθη ὑπὸ ἐπτὰ μαρτύρων ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τῆς
γενεθλίου του πόλεως. Ὁ ἀλλόκοτος οὗτος ἀνθρώπος ἔζησε
μέχρις ἡλικίας ἐξήκοντα ἑτῶν, γενομένης δὲ μετὰ τὸν θάνατόν
του νεκροψίας, εὗρέθη ὁ στόμαχος του περιέχων ὀλόκληρον
συλλογὴν σιδηρῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων καταποθέντων κατὰ
καιροὺς παρ' αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου συνεγράφη καὶ
ἐξεδόθη εἰδικὴ ἐπιστημονικὴ μελέτη.

Στόμαχον ὡσαύτως θαυμασίας ἀντοχῆς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν
συνήθη τροφήν μόνον, ἐφημιζετο ὅτι εἶχε κάποιος Γάλλος στρα-
τιώτης. Λόγου δὲ γενομένου περὶ αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀξιωματι-
κῶν, ὁ λοχαγὸς του ἰσχυρίσθη ὅτι ἠδύνατο νὰ φάγη ὀλόκληρον
μοσχάριον. Ἐὖς πρᾶγμα ἐφάνη ἀπίστευτον εἰς τοὺς ἄλλους ἀξιο-

ματικούς, οἵτινες ἐστοιχημάτισαν. Ὁ στρατιώτης προσεκλήθη
νὰ φάγη ἐνώπιον αὐτῶν τὸ μοσχάριον, τὸ ὅποιον εἶχε μαγει-
ρευθῆ κατὰ διαφόρους τρόπους, ἤρχισε δὲ νὰ τρώγῃ μὲ ἀρκε-
τὴν ὀρεξιν τὰ κομιζόμενα εἰς αὐτὸν φαγητά. Εἶχε δὲ ἤδη κατα-
βροχθίσει τὰ τρία τέταρτα τοῦ γεύματος, ὅτε ἐκδηλῶν κάποιαν
ἀνησυχίαν προσεκάλεσε τὸν λοχαγόν του καὶ τοῦ εἶπεν ἰδιαιτέρως:

— Διατάξατε νὰ φέρουν τὸ μοσχάρι, διότι ἔφαγα ἀρκετὰ καὶ
φοβοῦμαι μήπως δὲν τὰ καταφέρω.

Ὁ καίμενος ἐπερίμενε νὰ τοῦ φέρουν καὶ νὰ τοῦ παραθέ-
σουν εἰς τὴν τράπεζαν τὸ μοσχάρι ὀλόκληρον, τὰ δὲ ἕως τότε
φαγώθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐθεώρει ὡς ἀπλᾶ ὀρεκτικά!

Ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην δήλωσιν οἱ δυσπιστοῦντες
ὠμολόγησαν τὴν ἠττάν των.

Πρὸς ἐξάντλησιν τοῦ θέματος καὶ διὰ τὴν ἁρμονίαν τοῦ
συνόλου ἔπρεπε τώρα νὰ θίξω καὶ τὸ ζήτημα τῆς νηστείας.
Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως παρατεινόμενον ὑπερμέτρως τὸ παρὸν
ἀνάγνωσμα ἀποδῆ δυσπεπτότερον ἐξ ὧν τῶν φαγητῶν ὅσα
προανέφερα:

Ὅθεν ἀρκοῦμαι νὰ εἶπω ἐν ἐπιλόγῃ ὅτι ὅπως ὑπῆρξαν οἱ
φοβεροὶ πολυφάγοι εἰς τὸν κόσμον, οὕτως ὑπῆρξαν ἀντιθέτως
καὶ πολλοὶ οἱ διαγαγόντες τὸν βίον ἐν ἐκτάκτῃ λιτότητι. Πάμ-
πολλοὶ ὑπῆρξαν, ἐπιφανεῖς τε καὶ μὴ, οἱ δαμάσαντες τὸ θηρίον
τοῦ στομάχου καὶ ὑποβαλόντες αὐτὸ εἰς στερήσεις καὶ δοκιμα-
σίας ἐκουσίως εἴτε ἐκ φυσικῆς ἐγκρατείας εἴτε ἐκ θρησκευτικῶν
πεποιθήσεων. Τοὺς αὐστηροὺς κανόνας τῆς νηστείας, θεσπι-
σθέντας ἰδίως ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐτήρησαν καὶ
τηροῦν πλεῖστοι ὅσοι ἐν τῇ οἰκουμένῃ· ἀλλ' ὑπὲρ πάντας διε-
κρίθησαν οἱ ἀσκηταὶ τῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων, οἵτινες
ἐγκαταλείψαντες τὰ ἐγκόσμια ἐπεδόθησαν εἰς τὸν μοναχικὸν
βίον, διαιτώμενοι εἰς τόπους ἀβάτους καὶ ἐρήμους, ἐπὶ τῇ πεποι-
θήσει ὅτι διὰ τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ σώματος θὰ ἐξησφάλιζον
τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Αἱ σκληραγωγίαι εἰς ἃς ὑπεβλήθη-
σαν καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις αὐτῶν ἐν τῇ στερήσει χάριν τοῦ ἱεροῦ
τούτου σκοποῦ ὑπερβαίνουν τῇ ἀληθείᾳ πάντα ἀνθρώπινον
ἥρωισμόν. Ὑπεράνθρωποι ἰδίως ὑπῆρξαν οἱ ἀγῶνες τῶν πρώ-

των ἀσκητῶν περὶ τὴν καταπόνησιν τῆς σαρκὸς διὰ τῶν στε-
ρήσεων τῆς τροφῆς. Αἱ ἀγάπαι τῶν Χριστιανῶν τῶν ἀποστολι-
κῶν χρόνων καὶ τὰ φιδίτια τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν εὐωχλαί
Σαρδαναπάλου καὶ Βαλτάσαρ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δίαιταν
τῶν ἀσκητῶν τῆς Θηβαΐδος καὶ ἄλλων ἐρήμων, οἷα περιγράφε-
ται εἰς τοὺς βίους τῶν ἁγίων. Συνιστῶ ἰδίως εἰς τοὺς φιλοθρή-
σκους τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Συναξαρίου τοῦ ὁσίου Παύλου τοῦ
Ἀπλοῦ, οὗ ἡ μνήμη πανηγυρίζεται τὴν 7 Μαρτίου, συμμονά-
σαντος ἐν τῇ αὐτῇ σκῆτῃ μετὰ τοῦ κορυφαίου τῶν μοναστῶν
Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου. Θὰ ἴδωσιν ἐν αὐτῷ εἰς ποίας δοκιμα-
σίας, εἰς ποῖα κολαστήρια Ταυτάλου ὑπέβαλε τὸν νεόφυτον ὃ
ἐν τῷ ἀσκητικῷ βίῳ διαλάμψας ὁσιος, ἵνα ἐξακριβώσῃ τὸν
ζῆλον αὐτοῦ καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ πῶς ἄφηνεν αὐτὸν ἐπὶ
ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας νῆστιν καὶ κατόπιν ἐδίδεν αὐτῷ πρὸς βρώσιν
ἐλάχιστον τεμάχιον ἄρτου, ἐκ τοῦ ὁποῦ πάλιν μικρὰν μόνον
μερίδα ἐπέτρεπε νὰ γευθῇ¹.

Σήμερον ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν ἡ τοιαύτη δίαιτα ἐξακολουθεῖ

¹ Ἴδου χάριν περισργείας μία περικοπή ἐκ τοῦ Συναξαρίου: «Ἵστερον
δὲ ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα, ἀφοῦ κατεξηράνθη ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸ καθμα τοῦ
ἡλίου, ἐξηλθεν ὁ Ἀντώνιος ἀπὸ τὸ σπήλαιον καὶ βρέξας θαλλία τῶν φοινί-
κων λέγει εἰς τὸν Παῦλον: «Λάβε ταῦτα καὶ πλέξε σειρὰν, καθὼς βλέπεις
με πλέκοντα». Ἐπλεξε λοιπὸν ὁ Παῦλος ἕως δεκαπέντε ὄργυιας μὲ πολὺν
κόπον. Τότε λέγει ὁ Ἀντώνιος: «κακὰ ἐπλεξε τὴν σειρὰν ἡ χάλασα λοιπὸν
αὐτὴν καὶ πλέξε τὴν πάλιν ἐξ ἀρχῆς». Ἦτο δὲ ὁ Παῦλος νηστικὸς ἡμέρας
ἑπτὰ. Ταῦτα δὲ ἔκαμινεν ὁ Ἀντώνιος, ἵνα στενοχωρηθῇ ὁ Παῦλος καὶ ἀνα-
χωρήσῃ ἄλλ' ὁ Παῦλος μὲ μακροθυμίαν ὁμοῦ καὶ σπουδὴν ἐχάλασε τὴν
σειρὰν καὶ ἐπλεξε πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀγογγύστως μετὰ μεγάλης προθυ-
μίας. Τοῦτο βλέπων ὁ Ἀντώνιος ἐξεπλάγη καὶ συμπονέσας αὐτόν, ὅτε ἐθα-
σίλευσεν ὁ ἡλίας, λέγει εἰς τὸν Παῦλον: «θέλεις νὰ φάγωμεν ὀλίγον
ψωμίον;» Ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη: καθὼς σοὶ φαίνεται ποιήσον». Οὗτος δὲ ὁ
λόγος περισσότερον ἐμάλαξε τὴν καρδίαν τοῦ Ἀντωνίου.

«Ἐτοιμάσας λοιπὸν τράπεζαν ἔβαλεν εἰς αὐτὴν τέσσαρα κομμάτια
ψωμῖα ἀπὸ τεσσαράκοντα ὀκτὼ δράμια ἕκαστον καὶ τὸ μὲν ἐν κομματίον
ἔβρεξε δι' ἑαυτόν, τὰ δὲ τρία διὰ τὸν Παῦλον. Καὶ οὕτως ἤρχισεν ὁ Ἀντώ-
νιος νὰ εἴπῃ ἕνα ψαλμόν, εἰς τὸ νὰ δοκιμάσῃ καὶ εἰς αὐτὸ τὸν Παῦλον, ἔφαλε
δύο φορές τὸν αὐτὸν ψαλμόν, ὃ δὲ Παῦλος προσηύχετο προθυμότερον ἀπὸ
τὸν Ἀντώνιον. Τότε ὁ Ἀντώνιος λέγει πρὸς τὸν Παῦλον: «Κάθισε εἰς τὴν
τράπεζαν καὶ μὴ τρώγῃς, ἀλλὰ βλέπε καὶ πρόσεχε εἰς τὰ παρατεθειμένα». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος μὲ προθυμίαν ἐποίησε τὸ προσταχθέν, λέγει πάλιν
πρὸς αὐτόν ὁ Ἀντώνιος: «σηκώθητι ἀπὸ τὴν τράπεζαν καὶ προσεύχου καὶ
ἔπειτα κοιμήθητι». Ὁ δὲ Παῦλος χωρὶς νὰ φάγῃ ὀλατελῶς ψωμίον ἔκαμινεν
ὡς προσετάχθη καὶ ὕπνωσε, κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἐσηκώθη ὁ Ἀντώνιος
εἰς προσευχὴν, ἐσήκωσε δὲ καὶ τὸν Παῦλον καὶ παρέτεινε τὴν προσευχὴν
ἕως τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἡμέρας». (Ὁρα Συναξαριστὴν, ζ' Μαρτίου).

νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὰς σκῆτας καὶ τὰ κοινόδια καὶ ἂν θὰ
ἔσπερον τὴν αὐστηρότητά της αἱ ὄσαι γαστέρες τῶν ὁσίων
πατέρων τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Πεντέλης καὶ ἀλλαχοῦ μονα-
ζόντων. Ἀπὸ πολλοῦ ἐπεκράτησεν ἐν τῷ κόσμῳ ἡ γνώμη ὅτι
ἡ ἐξιλέωσις τοῦ θείου δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἄλλων μεθόδων,
ισχύει δὲ τὸ δόγμα τοῦ Γαρτούφου ὅτι

On est avec le ciel des accommodements.

Οἱ αὐστηροὶ κανόνες τῆς νηστείας ἀπὸ χρόνου ἤδη μακροῦ
περιέπεσαν εἰς ἀχρηστίαν, πρῶτοι δὲ αὐτῶν παραδάται ἦσαν
ἐκείνοι ἀκριβῶς, οἵτινες ἐκ τοῦ σχήματός των εἶχον καθήκον
νὰ δίδουν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ παράδειγμα τῆς ἐγκρατείας καὶ
τῆς λιτότητος. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν ἀμελικτον κατήγορον τῆς
καλογηρικῆς ἀδηφαγίας, τὸν περίφημον μοναχὸν Θεόδωρον τὸν
Πρόδρομον, τὸν ἐπιλεγόμενον Πτωχοπρόδρομον, ἡ δίαιτα τῶν
σεβασμίων προϊσταμένων τῶν μονῶν τοῦ Βυζαντίου ἦτο πᾶν
ἄλλο ἢ ἀσκητικὴ, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἀπαρίθμησις τῶν
λιπαρῶν καὶ εὐχύμων βρωμάτων τῶν παρατιθεμένων εἰς τὴν
ἰδιαιτέραν τράπεζαν τοῦ ἡγουμένου τῶν Φιλοθεϊτῶν θὰ ἐτύγ-
χανε τῆς πλήρους ἐπιδοκιμασίας τῶν περιφήμων γαστριμάργων
τῆς ἀρχαιότητος:

«Πρῶτον διαβαίνει τὸ ἐγχεστον ψησσοπούλον τουρδατον,
Καὶ δευτερον ἀκρόδραστον μαζι μὲ ὠθειομένον,
Καὶ τρίτον ὀξινόγλυκος κροκάτη μαγειρεία,
Ἐχουσα στάχος, σύγουδον, κυρυόφυλλον, τριψίδιν,
Ἀμανιτάριν, ὄξος τε καὶ μέλι ἐκ τ' ἀκάπνιν.
Καὶ μέσα κείται κόκκινος μεγάλη φιλομήλα,
Καὶ κέφαλος τρισιπθαμος, ἀγᾶτος, ἐκ τὸ Ρῆγιν
Καὶ συναγρίδα πεπανή (ὦ θε' μου, μαγειρεία!...)
Καὶ τέταρτον ὀπτοῦτζικον, κὶ ἀπέκβι τὰ τηγάνου,
Κομμάτια συακοκόμματα, τριγλία μουστακᾶτα.
Καὶ διπλοτήγανον παχὺν μεγάλες ἀθερίνες,
Καὶ κιθαργὸς ὀπτοῦτζικος, ἀκέραιος μὲ τὸ γάρος
Τὸ καρναβάδιν ἀνωθεν ἕως κάτω πεπασμένος,
Καὶ πάλιν ἀπολάκτισμα μεγάλου λαβρακίου...
Μετὰ δὲ τὴν παραθεσιν ὧν εἴρηκα βρωμάτων,
Εἰσηλθεν, ὦ τοῦ θαύματος, καὶ τὸ μινουκυθρίτζιν,
Ἐπεραθνήζον ὀλιγὸν καὶ πέμπτον εὐωδίαν.
Ὅμως, εἰ βούλη, μάνθανε καὶ τὰ τοῦ μονοκύθρου.
Κραμβὴν καρδίας δώδεκα χονδράς καὶ χιονάτας,
Καὶ ξυφιοτράχηλον παστόν, κυπρίνου ἀπαξιμάδιν,
Γλαύκουσ χλωροὺς κᾶν εἴκοσι, ἀπάκιν βερζιτικιν,
Αὐγά κᾶν δεκατέσσαρα καὶ κρητικὸν τυρίτζιν,

Ἄθτυρα κὰν τέσσαρα καὶ βλάχικον ὀλίγον,
Καὶ λίτραν μίαν ἔλαιον, πιπέριν φούκταν μίαν,
Σκόρδα κεφάλια δώδεκα καὶ τσίρους δεκαπέντε,
Ἄπολαριά μουχρούτινος, γλυκὺν κρασίον ἐπάνω ».

Ἐπενθυμίζω ὅτι πειράματα νηστείας τελείας καὶ παρατεταμένης, ἀποχῆς δηλαδή πληρεστάτης ἀπὸ πάσης τροφῆς, ἔλαβον χώραν χάριν ὀκοπῶν ἐπιστημονικῶν καὶ βιολογικῶν πολλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Διάσημος κατέστη ὁ ἀμερικανὸς δόκτωρ Ἰάννερ, νηστεύσας ἐπὶ τεσσαράκοντα ὄλας ἡμέρας, τὸ παράδειγμά του δ' ἐμιμήθησαν κατόπιν ὁ Ἴταλὸς Σούτσης καὶ ἄλλοι, ὧν τινες ἐπλήρωσαν καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς τὸ τόλμημα. Ἀλλὰ τὰποτελέσματα δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς προσδοκίας καὶ ἡ ἰδέα τῆς καταργήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς τροφῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἢ τοῦλάχιστον τοῦ περιορισμοῦ αὐτῆς εἰς τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ποσότητος, θεωρεῖται ἀκόμη ὡς χίμαιρα, εὐκταῖον δὲ εἶναι νὰ μείνη ἐπὶ πολὺ εἰσέτι τὸ ὄνειρον ἀπραγματοποιήτον. Διότι ἐπὶ τέλος τὸ φαγητὸν ἐν μέτρῳ θεμιτῷ, ὡς ὠρίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως, εἶναι μὴ ἀπόλαυσις, τῆς ὁποίας δὲν βλέπω διατί πρέπει νὰ στερηθῶμεν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἢ κατάργησις τῆς ἕξεως θὰ ἐπέφερε τρομακτικὴν ἀναστάτωσιν εἰς τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς. Ἐὰν ὄντι δέ, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅποια καὶ ὅποσαι μεταβολαὶ θὰ ἐπήρχοντο εἰς τὰς συνηθείας, εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, εἰς τὰς παντοίας σχέσεις τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς καταργήσεως τῆς τροφῆς, δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς παράδοξον τὴν ἀφελῆ ἀναφώνησιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἄλλοτε ἀνέφερα, τοῦ ξενοδόχου ἐκεῖνου, ὅστις ἀκούσας ποτὲ τὴν φήμην ὅτι ἡ ἐφεύρεσις μεθόδου πρὸς κατάργησιν τοῦ φαγητοῦ ἦτο γεγονός τετελεσμένον, ἀνέκράξε περιλύπως καὶ μετ' ἀνησυχίας:

— Καὶ τότε πῶς θὰ κερδίζω ἐγὼ τὸ ψωμί μου;

Καὶ τώρα, διὰ νὰ εἶμαι ἐν τάξει ἀπέναντί σας, ὕστερα ἀπὸ τὴν πλουσίαν καὶ ποικιλιωτάτην πανδαισίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παραθέσω, συναρμολογήσας αὐτὴν ἀπὸ τῶν συνηθειῶν πάσης χώρας καὶ πάσης ἐποχῆς, δὲν μοῦ μένει ἄλλο παρὰ νὰ σᾶς εὐχηθῶ καλὴν ὄρεξιν.

Χ. ΑΝΝΙΝΟΣ

ΤΟ ΓΑΡΥΦΑΛΛΟΝ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΝ ΔΡΑΜΑΤΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΤΟΥ ΥΓΟ ΟΥΕΤΤΙ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΝΙΚΟΣ 28 ἐτῶν σύζυγος τῆς Κούλας
ΚΩΣΤΑΣ 25 ἐτῶν
ΓΙΑΝΝΗΣ 30 ἐτῶν

ΓΙΩΡΓΗΣ 35 ἐτῶν
ΚΟΥΛΑ 25 ἐτῶν σύζυγος τοῦ Νίκου
ΝΙΝΑ 35 ἐτῶν ἀδελφὴ τοῦ Νίκου

Ἄστυνόμος, δύο ἀστυφύλακες μὲ στολὴν καὶ δύο μὲ πολιτικά.

Εἰς τὸ βάθος θύρα φέρουσα εἰς τὴν κλίμακα. Κατὰ τὴν πρώτην σκηνὴν, δεξιὰ παράθυρον, ἐμπρὸς μικρὸν τραπεζάκι ἐργασίας πλησίον τοῦ ὁποίου ἡ Κούλα κεντᾷ πετραχήλι. Ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι μέσα εἰς ἓν ποτήρι μερικὰ κόκκινα γαρυφαλλὰ. Εἰς τὴν γωνίαν παλαιὸς σοφᾶς χωρισμένος ἀπὸ τὴν κεντρικὴν θύραν δι' ἑνὸς παραβάν. Εἰς τὸν σοφᾶν κοιμᾶται ἀκόμη ὁ Νίκος ἐνδεδυμένος. Εἰς μίαν κρεμάστραν τοῦ τοίχου εἶναι κρεμασμένα δύο γυναικετὰ σαλάκια, ἓν ἀνδρικὸν καπέλλον καὶ μερικὰ ἄλλα ἐνδύματα. Ἀριστερὰ θύρα φέρουσα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας, τζάκι διὰ μαγεῖρευμα εἰς τὴν γωνίαν, βρῦσις, δύο κουβάδες καὶ μὴ σαλατιέρα. Μεταξὺ τῆς κεντρικῆς θύρας καὶ τῆς γωνίας τραπεζάκι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται λύχνος πετρελαίου, δύο κανδηλιέρα, μὴ κανδήλα. Εἰς τοὺς τοίχους εἰκόνες χρωματισταί, θελτάρια εἰκονογραφημένα, εἰκόνες ἁγίων καὶ μερικαὶ μικραὶ φωτογραφίαι.

Κατὰ τὴν πρώτην σκηνὴν ὀλίγον ἀριστερὰ τραπέζι, πλησίον τοῦ ὁποίου ἡ Νίνα καθαρίζει πατάτες τὰς ὁποίας τοποθετεῖ μὲ τάξιν ἐντὸς μεγάλου πιάτου.

Εἶνε βράδυ καὶ ἡ σκηνὴ μισοφωτισμένη.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΝΙΝΑ. — Δὲν βλέπει κανεὶς πειὰ. Θ' ἀνάψω . . .

ΚΟΥΛΑ. — Στάσου, βλέπω ἀκόμη νὰ κεντήσω . . .

ΝΙΝΑ. (Μὲ ὕφος σαρκαστικόν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀγάπην). — Θέλεις νὰ τυφλωθῆς γιὰ χάρι του; Ἐγὼ ὄχι. Δὲν βλέπω πειὰ. Θ' ἀνάψω. Φοβοῦμαι νὰ μείνω στὰ σκοτεινὰ μ' αὐτὸν τὸν μεθυσμένον.

ΚΟΥΛΑ (Μὲ χαμηλὴν φωνὴν σχεδὸν ταπεινῶς). — Ὁ Νίκος κοιμᾶται. Θὰ τὸν ξυπνήσῃς ἅμα ἀνάψης.

ΝΙΝΑ. — Μὰ τὴν Παναγίαν, εἶναι πειὰ καιρὸς του . . . Καὶ ἔπειτα ἢμπορεῖς νὰ γυρίσῃς τὸ παραβάν . . .

ΚΟΥΛΑ. — Τὸ πετρέλαιο κοντεύει νὰ τελειώσῃ . . .

ΝΙΝΑ. — Ὅταν τελειώσῃ, θὰ μείνωμε στὰ σκοτεινά.

(*Λαμβάνει τὸν λύχνον, τὸν ανάπτει καὶ τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι*).

ΚΟΥΛΑ. — Ἐμποροῦσες τοῦλάχιστον νὰ τὸν τοποθετήσῃς πρὸς τὸ μέρος μου.

ΝΙΝΑ. — Ἐλα ἐδῶ μὲ τὸ κέντημά σου.

ΚΟΥΛΑ. — Τὸ πετραχήλι εἶνε ἄσπρο καὶ λερόνεται τόσο εὐκόλα . . .

ΝΙΝΑ. — Ἄφησε λοιπὸν τὸ κέντημά σου καὶ βοήθησέ με νὰ ἐτοιμάσω τὸ φαγί. Γιὰ μιὰ φορὰ δὲν πειράζει. Σοῦ τὸ φωνάζω τέσσαρα χρόνια τώρα, μὴν κεντᾶς μὲ τὸ λύχνο! . . .

ΚΟΥΛΑ. — (*Σηκώνεται καὶ πηγαίνει νὰ ἰδῇ τὸν Νῆκον, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ κοιμᾶται. Γυρίζει τὸ παραβάν, ἔπειτα ἔρχεται κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι μὲ τὸ ἐργόχειρόν της*). Κοιμᾶται.

ΝΙΝΑ. — Ἄν ἦτο ξυπνητός, θὰ τὸν ἄκουε κανεὶς δέκα μιλια μακριά. Ἀλήθεια, πές μου θὰ εἶσαι ἀκόμη τόσο κουτὴ νὰ τοῦ δώσης χρήματα ἀπόψε τὸ βράδυ γιὰ νὰ μεθύσῃ; Ἴτι ὥρα ἐγύρισε σήμερα τὸ πρωί;

ΚΟΥΛΑ. — Πέντε ἐκτυποῦσαν. Ἀπὸ τὴν ἐντροπή του δὲν ἐμπῆκε στὴν κάμαρα. Ἐπεσε ἐκεῖ στὸν σοφᾶ.

ΝΙΝΑ. — Ἀπὸ ποῦ ἤρχονταν; δὲν ἔφαγε;

(*Ἡ Κούλα κάμνει σημεῖον ἀρνητικόν*).

ΝΙΝΑ. — Τρέφεται μὲ κρασί. Εἶδα σήμερα τὸ πρωί τὴ Μαριέττα στὴ βρύση. Ἐπλενε τὰ ρούχα τοῦ γιοῦ της καὶ μοῦ διηγήθηκε πῶς εἶδε τὸν Νῆκο μὲ τὸν Γιώργη καὶ τὸν Γιάννη τὸν ἀμαξᾶ στὸ καφενεῖο τοῦ Βενάντσα. Ἐπαιζαν χαρτιά. (*Ἡ Κούλα σηκώνει τοὺς αἶμους. Μετακινεῖ δύο τρεῖς κουβαρίστρες μετάξης καὶ χρυσῆς κλωστής, ἐκλέγει μιαν, τὴν κρατεῖ κοντὰ εἰς τὸ φῶς, ἀποσπᾶ μιαν κλωστήν, τὴν περνᾶ εἰς τὴν βελόνην της καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ κέντημά της*).

ΝΙΝΑ. — Καὶ ἔχασε;

ΚΟΥΛΑ. — Ὁ Νῆκος;

ΝΙΝΑ. — Δὲν ξέρω . . . σ' ἐρωτῶ . . . εἶναι ἄνδρας σου. Πέντε μῆνες τώρα ζῆ εἰς βᾶρος μας! Καὶ νὰ μοῦ πῆς τί τοῦ δίδεις, δὲν ξέρεις πάλι τί ξοδεύει.

ΚΟΥΛΑ. — Φθάνει, Νίνα. Ἄν εἶναι ἄνδρας μου, εἶναι καὶ ἀδελφός σου. Τὸν περασμένο χρόνο ἐργάσθηκε ὡς τὸ καλοκαίρι.

ΝΙΝΑ. — Καὶ τὸν πίστεψες;

ΚΟΥΛΑ. — Ναί.

ΝΙΝΑ. — Μπράβο! ἐγὼ δὲν πιστεύω. Ξέρεις τί λέει ὁ κόσμος;

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν ξέρω τίποτε καὶ οὔτε θέλω νὰ μάθω.

ΝΙΝΑ. — Ἐκέρδιζεν ἀρκετὰ χρήματα, ἀλλὰ ἔμενε στὸ καφενεῖο ἀπὸ τὰς δέκα ἡμέρας τὰς ἐννέα, αὐτὸ ἐπὶ δέκα μῆνες. Ὅ,τι ἔφερνε στὸ σπίτι! (*Δεικνύει μὲ τὸ χέρι της ὅτι τὸ ἔπαιρνε*).

ΚΟΥΛΑ. — Ἀρκετά! Ἄν ἄκουσ ὅσα σοῦ λένε οἱ κακὲς γλῶσσες στὴ βρύση . . .

ΝΙΝΑ. — Καὶ γιατί λοιπὸν τὸν ἐπιτηρεῖ ὁ ἀστυνόμος;

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν ἐπιτηρεῖ αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Γιάννη ποῦ εἶναι πάντοτε μαζί του.

ΝΙΝΑ. (*Ἀφοῦ ἐσηκώθη καὶ ἔρριψε πατάτες ἐντὸς τῆς χύτρας, ὁμιλεῖ εἰρωνικῶς ὀπισθεν τῆς Κούλας*). — Καὶ ὁ Κώστας τί γίνεται; δὲν σοῦ ἔγραψε;

ΚΟΥΛΑ. — Τοῦ εἶπα νὰ μὴ γράφῃ πειὰ ἀνοησίες καὶ ἔπαυσεν. Ὁ Κώστας εἶναι τίμιο παιδί.

ΝΙΝΑ. — Σὺ παντοῦ βλέπεις ἀγίους; ὁ καυμένος ὁ Κώστας σου!

ΚΟΥΛΑ. — Ὁ καυμένος ὁ Κώστας μου;

ΝΙΝΑ. — Ναί, ὁ δικός σου . . . Αὐτὸς ἐγεννήθη γιὰ νὰ συμπονή. Τὸν εὗρηκα χθὲς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐκκλησία . . . Τοῦ ἔδωσα νὰ καταλάβῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ξανάρθῃ ἐδῶ. Ἄν οἱ ἄνδρες τοῦ μοιάζουν, οἱ γυναῖκες εἶναι τίμιες. Ἀλλὰ μὲ αὐτόν νὰ συνεννοηθῇ κανεὶς ἀδύνατον. Στοιχηματίζω ὅτι, ἂν πλησιάσω στὸ παράθυρο, θὰ τὸν δῶ νὰ περπατᾶ ἀπ' ἔξω. (*Πλησιάζει τὸ παράθυρον εἰς τὰ δάκτυλα τῶν ποδῶν*) Νά τον. Γακτικὸς σὰν σκοπός.

ΚΟΥΛΑ. — Καλὰ λοιπὸν ἄφησέ τον νὰ γυρίσῃ. Ἐχω τόσα ἄλλα στὸ κεφάλι μου.

ΝΙΝΑ. — Ἐχε τὸν νοῦ σου! Δὲν τὰ βλέπω καλὰ τὰ πράγματα. Ὁ ἀδελφός μου δὲν χωρατεύει καὶ ὁ Κώστας ἔχει πολὺ μαλακὸ τὸ πετσί του. (*Περπατεῖ εἰς τὰ δάκτυλα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Νῆκου, λαμβάνει τὸ σακκάκι ποῦ εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὰ πόδια του καὶ ἐξετάζει τὰ θυλάκια. Τὸ φέρνει κοντὰ εἰς τὸ φῶς*

και δεικνύει εις την Κούλαν τὰ χρήματα εις τὸ ἀνοικτὸν χέρι της.) Ὁγδοήντα λεπτά... Πόσα τοῦ εἶχες δώση. χθές;

ΚΟΥΛΑ. (Βλέπει, λογαριάζει και δὲν ἤμπορεῖ νὰ κρούψῃ τὴν ταραχὴν της). — Δέκα δραχμές... Ὅλα ὅσα μοῦ εἶχε δώση ἡ καλόγρηα γιὰ ν' ἀγοράσω ἄσπρο μετάξι και χρυσὴ κλωστή γιὰ τὸ πετραχήλι.

ΝΙΝΑ. — Ὁγδοήντα λεπτά. Δὲν ντρέπεται. Τὰ χέρια μου κόπηκαν ἀπὸ τὴν κούρασι και γδάρθηκαν ἀπὸ τὴν πλύσι... Ἐσὺ καταστρέφεις τὰ μάτια σου μὲ τὸ κέντημα και ἐκεῖνος... Ζήτηω οἱ μεγάλοι ἄρχοντες. Ὁγδοήντα λεπτά! (Ἐξάγει ἀπὸ τὰ διάφορα θυλάκια τοῦ ἐνδύματος ἐν μανδῆλι, μερικὰ δελτάρια, και ἐν μαχαίρι.) Ἄμ' ἐτοῦτο;

ΚΟΥΛΑ. (Τρομαγμένη). — Ὅχι, ὄχι, Νίνα, παρὲ τοῦ το.

ΝΙΝΑ. — Ἐγὼ; Ἐτρελλάθηκες; Θὰ τελειώσῃ στὴ φυλακὴ, σοῦ τὸ εἶπα, και γιὰ μένα θὰ εἶναι πανηγύρι! Ἐπρεπε νὰ τὸν καταδικάσουν εἰς ἰσόδια δεσμά. Ὅταν θὰ ζοῦμε οἱ δύο μας, θὰ εἴμεθα πλούσιες...

ΝΙΚΟΣ. (Ὅπισθεν τοῦ παραβὰν μὲ συρομένην φωνήν). — Κούλα, τί ὥρα εἶναι;

ΝΙΝΑ. (Θέτει ταχέως τὰ διάφορα ἀντικείμενα εἰς τὰ θυλάκια τοῦ ἐνδύματος τοῦ Νίκου). — Παναγία μου! Πῶς νὰ τὸ βάλωμε πάλι στὴ θέσι του!

ΚΟΥΛΑ. (Σηκώνεται, τοποθετεῖ τὸ κέντημά της ἐπάνω εἰς τὸ μικρὸ τραπεζάκι και τὸ σκεπάζει μὲ καθαρὸ πανί). — Κοιτεύουν ἔξῃ.

ΝΙΚΟΣ. — Ὁ Γιάννης ἦλθε;

ΚΟΥΛΑ. (Κάμνει σημεῖον εἰς τὴν Νίναν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ μὲ τὸ σακκάκι τοῦ Νίκου). — Ὅχι δὲν ἦλθε κανεὶς. (Ἡ Νίνα ἀκολουθεῖ τὴν νύμφην της, τοποθετεῖ μὲ προσοχὴν τὸ σακκάκι εἰς τὴν κρεμάστραν και φεύγει).

ΝΙΚΟΣ. (Πάντοτε πλαγιασμένος). — Ποιὸς εἶναι;

ΚΟΥΛΑ. — Ἡ Νίνα.

ΝΙΚΟΣ. — Δὲν πλένει σήμερα;

ΚΟΥΛΑ. — Ἐχει λίγη ὥρα ποῦ γύρισε. Εἶναι ἔξῃ.

ΝΙΚΟΣ. (Σηκώνεται χασμώμενος. Ἡ Νίνα τοῦ στρέφει τὰ νῶτα και διευθύνεται πρὸς τὸ τζάκι. Ὁ Νίκος ὅσον κακὸς

και θυμώδης εἶναι πρὸς τὴν ἀδελφὴν του τόσο εὐγενὴς και αἰσθηματικὸς εἶναι πρὸς τὴν σύζυγόν του). — Καλημέρα, ἀγαπημένη μου ἀδελφῆ. Χαρὰ στὴν ὑπερηφάνεια! Μήπως εὐρήκες ἄνδρα; Τὰ συγχαρητήριά μου. Καιρὸς σου ἦτανε... (Ἡ Νίνα σηκώνει τοὺς ὤμους, ἐνῶ ὁ Νίκος περνᾷ τὸν βραχίονα του γύρω εἰς τὴν μέσην τῆς Κούλας). Εἰσαι χλωμὴ... τί ἔκανες;...

ΚΟΥΛΑ. — Ἐκεντοῦσα τὸ πετραχήλι.

ΝΙΚΟΣ. (Σιγᾷ). — Ἀπόψε τὸ βράδυ θὰ γυρίσω νωρίς. (Τὴν φιλεῖ.) Ἐχω νὰ σᾶς πῶ ἓνα εὐχάριστο νέο. (Πρὸς τὴν Νίναν.) Γρηὰ Μαθουσάλαϊνα, θέλεις νὰ μάθῃς και ἐσὺ τὸ νέο;

ΝΙΝΑ. — Σ' ἔρριξαν στὸ νερό;

ΝΙΚΟΣ. — Ναι, γιὰ νὰ σοῦ δείξω τὸ δρόμο. Χριστέ μου, τί κρύο! Δὸς μου τὸ σακκάκι μου. (Ἡ Κούλα τρέχει νὰ φέρῃ τὸ σακκάκι και βοηθεῖ τὸν Νίκον νὰ τὸ φορέσῃ.) Δὲν μοῦ λές, δὲν ἔχω κάπου ἓνα μανδῆλι μεταξωτό;

ΚΟΥΛΑ. — Βέβαια, εἰν' ἐκεῖ μέσα στὸ κομμό.

ΝΙΚΟΣ. — Δὸς μου το. Κρυώνει ὁ λαιμὸς μου. (Ἡ Κούλα διευθύνεται πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν, ὁ Νίκος τῆς κλείει τὸν δρόμον). Κούλα μου, σοῦ τὸ ξαναλέω, εἰσαι χλωμὴ.

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι, σοῦ λέω!

ΝΙΚΟΣ. (Τὴν φιλεῖ και τὴν ἀφίνει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον της. Μόνος μὲ τὴν Νίναν ἐξετάζει τὰ θυλάκιά του). — Δὲν ἔχομε τσιγάρα στὸ σπίτι;

ΝΙΝΑ. — Ἀλήθεια, ἔπρεπε νὰ σοῦ ἔχωμε ἓνα ἀναμμένο μόλις ξυπνήσῃς; (Προχωρεῖ, ἀγριευμένη και μὲ φωνὴν σιγανὴν και ἐξηρεθισμένην). — Πές μου λοιπὸν τί σημαίνουν αὐτοὶ οἱ τρόποι σου μὲ τὴν Κούλα; Θέλεις πάλι νὰ ζητήσῃς χρήματα ἀπὸ τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι; Ὅλη τὴν ἡμέρα ἔδραζε τὰ μάτια της μὲ τὸ κέντημα. Πρέπει κανεὶς νὰ μὴν ἔχῃ καρδιά γιὰ νὰ φέρεται ἔτσι. Δὲν ντρέπεσαι;...

ΝΙΚΟΣ (Ὁθῶν αὐτήν). — Τί σ' ἔπιασε; Δὲν μοῦ λές τί ἔπαθες; Γιατί ἐκοιμήθηκα πολὺ; Δὲν σοῦ ἄρεσε;

ΝΙΝΑ. — Ἐκατὸ χρόνια, νύκτα και μέρα θὰ ἤθελα νὰ σὲ βλέπω στὸ κρεβάτι!.. Πρέπει μιὰ γιὰ πάντα νὰ τὸ καταλάβῃς, ἐδῶ δὲν εἶναι πειὰ χρήματα. Ἄφησε τὴ γυναῖκα σὲ ἡσυχία. Ζήτησε ἀπὸ ἄλλους. Ἐχεις τὸ ἐπάγγελμά σου...

ΝΙΚΟΣ (Τὴν πιάνει ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ τὴν ὠθεῖ). — Τρελλάθηκες ἔ; Τρελλάθηκες; Μὴν κἀνῆς παιγνίδια μαζί μου ἀκοῦς; Ἀλήθεια εἶσαι ἀδελφή μου, ἅμα μὲ πιάση ὅμως ὁ θυμός, μάθε το, δὲν γνωρίζω οὔτε ἀδελφή, οὔτε φίλους... Σὲ σκοτώνω σὰν φύλλο.

ΝΙΝΑ. — Μπούμ!

ΝΙΚΟΣ (Σηκώνει τὸ χέρι του). — Θέλεις ἔ; θέλεις;

ΚΟΥΛΑ (Ἐρχομένη ἐξ ἀριστερῶν). — Τί εἶναι; τί συμβαίνει; Πάψετε γιὰ τὸ Θεό! Νὰ τὸ μαντηλί σου.

ΝΙΚΟΣ (Ἐξαγριωμένος ἀπομακρύνεται πηγαίνει εἰς τὴν βρύσην καὶ γεμίζει μὲ νερὸν μικρὰν λεκάνην). — Ἐχει νερὸ ζεστό;

ΝΙΝΑ. — Εὐρέ το μόνος σου.

ΚΟΥΛΑ. — Στάσου, νά! (Λαμβάνει νερὸν ἀπὸ τὸ τζάκι καὶ χύνει εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Νίκου).

ΝΙΝΑ (Εἰρωνικῶς πάντοτε). — Τί ἀπαλὸν δέρμα!...

(Ἡ Κούλα, ἐνῶ ὁ Νίκος νίπεται, ἀνοίγει τὸ συρτάρι, λαμβάνει ἕν καθαρὸν προσόψιον καὶ τὸ δίδει εἰς τὸν σύζυγόν της).

ΝΙΚΟΣ (Ἐνῶ απογγίξεται). — Λοιπὸν καλὰ νέα!

ΚΟΥΛΑ. — Καλὰ νέα; Ἀπὸ ποιόν;

ΝΙΚΟΣ. — Ὁ Πασχάλης.

ΚΟΥΛΑ. — Ποιὸς Πασχάλης;

ΝΙΚΟΣ. — Κάποιος ποῦ ἔρχεται τὸ βράδυ στοῦ Βενάντσα, ἕνας πλούσιος ἔμπορος...

ΝΙΝΑ. — Κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας ποῦ περνοῦν τὰ βράδια τους στὸ παλάτι τοῦ Βενάντσα; Ὅλο καὶ πρίγκηπες...

ΝΙΚΟΣ. — Θὰ μ' ἀφήσετε νὰ μιλήσω; (Δένει τὸ κόκκινον μανδήλιον εἰς τὸν λαιμόν).

ΝΙΝΑ. — Ἐμπρὸς λέγε! Νὰ ἦτανε τοῦλάχιστον ἀλήθεια...

ΚΟΥΛΑ. — Πές μας ἐπὶ τέλους!

ΝΙΚΟΣ. — Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Πασχάλης θ' ἀνοίξη ξυλάδικο καὶ θὰ πάρῃ ὑπάλληλο... τρεῖς δραχμὲς τὴν ἡμέρα καὶ τὸ φαῖ του μαζί, ὥστε...

ΝΙΝΑ. — Καὶ τὸ κρασί μαζί;

ΚΟΥΛΑ (Μὲ χαράν). — Τρεῖς δραχμὲς τὴν ἡμέρα! Ἀλήθεια; Καὶ ἀπὸ πότε ἀρχίζεις;

ΝΙΚΟΣ. — Σ' ἕνα μῆνα. Χθὲς ὑπέγραψε τὰ συμβόλαια ἀγ-

ρασε τὰ ξύλα ἀπὸ δυὸ δάση. (Σταματᾷ καὶ παραιτηθεῖ τὰ γαρούφαλλα ποῦ εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ τραπεζάκι). Ἦνός εἶναι αὐτὰ τὰ γαρούφαλλα;

ΚΟΥΛΑ. — Δικά μου. Ἦὰ ἔχω ἀπὸ χθὲς. Δὲν τὰ εἶδες;

ΝΙΚΟΣ. — Ὅχι, ποιὸς σοῦ τὰ ἔδωσε;

ΚΟΥΛΑ. — Ἦὰ ἐπήρα χθὲς ποῦ εἶχα πάη στῆς καλόγρηες γιὰ χρυσοῦ κλωστή, γιὰ τὸ πετραχήλι ποῦ κεντῶ.

ΝΙΚΟΣ. — Ἀπὸ πότε στὰ μοναστήρια φυτεύουν λουλούδια; Ἦς εἶναι. Ἦὰ δύο δάση λοιπὸν τοῦ Πασχάλη εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα. Ἐγὼ θὰ μεταφέρω τὴν ξυλείαν, γνωρίζω σχεδὸν ὅλους τοὺς βαρκάρηδες... (Ἐξακολουθεῖ νὰ ἐρευνᾷ τὰ θυλάκια του καὶ ἐπαναλαμβάνει ὀλίγον δειλὰ πρὸς τὴν Κούλαν). Μήπως εἶναι κανένα τσιγάρο στὸ σπίτι;

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι.

ΝΙΚΟΣ. — Νίνα, πήγαινε ἐδῶ ἀντικρυ στὸν καπνοπώλην καὶ ἀγόρασέ μου λίγα τσιγάρα.

ΝΙΝΑ (Χωρὶς νὰ στραφῇ). — Μαγειρεύω.

ΝΙΚΟΣ. — Γιὰ στάσου! Θὰκούσης τέλος πάντων; Πήγαινε νὰ ἀγοράσης τὰ τσιγάρα! (Σηκώνεται ἀπειλητικῶς).

ΝΙΝΑ. — Πήγαινε μόνος σου.

ΝΙΚΟΣ. — Δὲν εἶμαι ντυμένος.

ΝΙΝΑ. — Στείλε τὴν Κούλα.

ΚΟΥΛΑ (Φαίνεται σκεπτικῆ. Δεικνύει εἰς τὴν Νίναν ὀπισθεν τῆς ὀράσεως τοῦ συζύγου της, τὸ παράθυρον, διὰ νὰ τῆς ὑπενθυμίση ὅτι ὁ Κώστας περιπατεῖ ἀπ' ἔξω καὶ ὅτι δὲν θέλει νὰ τὸν συγαντήση).

ΝΙΝΑ (Προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐννοεῖ, σηκώνει τοὺς ὤμους). — Δὲν θέλω νὰ πάω.

ΝΙΚΟΣ (Διευθύνεται πρὸς αὐτὴν ἀπειλητικῶς). — Πᾶρε, σοῦ λέω, τὸ σαλάκι σου καὶ πήγαινε.

ΝΙΝΑ (Στηριζομένη εἰς τὸ τραπέζι μὲ ἐπιμονήν). — Ὅχι! Φώναζε ὅσο θέλεις· δὲν θὰ πάω. Εἶμαι ἀδελφή σου, δὲν εἶμαι δούλα σου. Ἄν θέλῃ, ἄς πάη ἡ Κούλα, ἀλλὰ θὰ εἶναι πολὺ ἀνόητη, ἂν τὸ κάμῃ.

ΚΟΥΛΑ. (Ἀφοῦ ματαίως διὰ σημείων προσπαθεῖ νὰ καθου- χάση τὴν ἀνδραδέλφην της, λαμβάνει τὸ σαλάκι της, τὸ ὁποῖον

κρέμεται εἰς τὴν κρεμάστραν. — Πηγαίνω, πηγαίνω! Γιὰ τὸ Θεὸ
ὄμως μὴ φωνάζετε τόσο δυνατά. "Ὁλη ἡ γειτονιά σας ἀκούει....
Τρέχω και σὲ λίγο ἔφθασα....

ΝΙΚΟΣ. (Παρατηρῶν αὐτὴν σχεδὸν συγκεκλινημένος). — Κούλα
μου, εἶσαι ἓνας ἄγγελος. ("Ἐρευνᾷ καὶ πάλιν τὰ θυλάκιά του.)
Στάσου, νὰ τὰ λεπτά, ὀγδοήντα λεπτά. Πᾶρέ μου μεγάλο κουτί....

ΚΟΥΛΑ. — "Ὁχι δὲν πειράζει.... θὰ πληρώσω ἐγὼ.... "Ἐχω
γιά.... Κράτησε τὰ χρήματά σου....

ΝΙΚΟΣ. — "Ὁχι, ἐγὼ θὰ πληρώσω....

ΝΙΝΑ. — Πλήρωσε ἐσὺ ἀπὸ τὴν τσέπην της!
(*"Ἡ Κούλα ἐξέρχεται τρέχουσα*).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΝΙΝΑ καὶ ΝΙΚΟΣ

"Ὁ Νίκος καθήται σιωπηλὸς πλησίον τῆς τραπέζης, ἡ Νίνα εἰς τὸ ἄλλο
ἄκρον τοῦ θωματίου ἐτοιμάζει τὸ φαγητόν.

ΝΙΚΟΣ. — Τί θὰ φᾶμε ἀπόψε;

ΝΙΝΑ. — Σαλάτα, πατάτες καὶ τὸ ψητὸ ποῦ ἔχομε ἀπὸ χθές.

ΝΙΚΟΣ. — Κάτι πολὺ λουῖσο! (Σηκώνεται θυμωμένος καὶ πλη-
σιάζει εἰς τὸ παράθυρον. *"Ἡ Νίνα τὸν ἐπιτηρεῖ*).

ΝΙΝΑ. — Νίκο!

ΝΙΚΟΣ. (Κοντὰ εἰς τὸ παράθυρον ἀλλὰ χωρὶς νὰ βλέπῃ ἔξω).
— Τί θέλεις;

ΝΙΝΑ. (Θέλει κάτι νὰ εἰπῇ). — Μπορεῖς νὰ στρώσης τὸ
κρεβάτι....

ΝΙΚΟΣ. — Σὲ λίγο.... ἄς φᾶμε πρῶτα. (Βλέπει μηχανικῶς
ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρον. "Ἐπειτα φαίνεται ὅτι ἀνεκάλυψε κάτι
ἐνδιαφέρον, διότι ἀνοίγει τὸ παράθυρον, κύπτει πρὸς τὰ ἔξω
καὶ παρατηρεῖ μὲ προσοχήν. *"Ἡ Νίνα τὸν κυττάζει ἀναποφάσι-
στος. Τέλος στρέφεται πάλιν ἀποτόμως καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν
ἐτοιμασίαν τοῦ φαγητοῦ*).

ΝΙΝΑ. (*"Ἡσυχως*). — Τί εἶδες;

ΝΙΚΟΣ. (Παρατηρῶν αὐτὴν ἀτενῶς, ἀλλὰ προσποιούμενος

ἡσυχίαν). — Τίποτε. Γιατί μ' ἐρωτᾷς; Δὲν μπορῶ νὰ ἀναπνεύσω
λίγον ἀέρα.

ΝΙΝΑ. — Ποῖος σὲ ἐμπόδισε; Δροσίσου ὅσο θέλεις, ἔπειτα
ὄμως κλείσε τὸ παράθυρο. Ἄρκετὰ εἶμαι κρυωμένη ἀπὸ τὴν
πλύσι. (*Μικρὰ σιωπὴ*).

ΝΙΚΟΣ. (*"Ὁρθιος, τὴν παρατηρεῖ ἐνῶ πηγαυνοέρχεται ἀπὸ τὸ
κομμὸ εἰς τὸ τραπέζι*). — Τελείωσες τέλος πάντων;

ΝΙΝΑ. — Ναι, ἔτοιμα εἶναι.

ΝΙΚΟΣ. — Ἀποκρίσου μου τότε. Δὲν ἦλθε κανεὶς ἐδῶ σήμερα
ὅταν ἐκοιμώμουν;

ΝΙΝΑ. — Κανεὶς.

ΝΙΚΟΣ. — Πῶς τὸ ξέρεις, ἀφοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπλενες
στὴ βρύση;

ΝΙΝΑ. — Τὸ ξέρω γιατί μοῦ τὸ εἶπεν ἡ Κούλα.

ΝΙΚΟΣ. (*Σκυθρωπός*). — Ἄ!...

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΚΟΥΛΑ, ΝΙΚΟΣ καὶ ΝΙΝΑ

ΚΟΥΛΑ. (*Ἐπιστρεφόμενη*). — Κάνει ἓνα κρύο! Νὰ τὰ τσιγάρα.
Κύτταξε, εἶναι καλὰ;.. (Τοῦ δίδει τὰ σιγάρα. *"Ἡ Νίνα μαγειρεῖ*).

ΝΙΚΟΣ. (*Δαμβάνει τὰ σιγάρα μὲ εἰρωνείαν*). — Ἀλλοιῶς θὰ τοῦ
τὰ πᾶς πῶς;

ΚΟΥΛΑ. — Στὸ λεπτό. Τοῦ τὸ εἶπα.

ΝΙΚΟΣ. Χωρὶς νὰ τὰ κυττάξῃ τὰ θέτει εἰς τὸ θυλάκιόν του. —
Εἶναι ἔκτακτα. (*"Ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν παρατηρεῖ μὲ εἰρωνικὸν
βλέμμα*).

ΚΟΥΛΑ. (*"Ἀφαιρεῖ τὸ σαλάκι της καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ τρα-
πέζι*). — Δὲν τρῶμε;

ΝΙΚΟΣ. — "Ὁποῖος πεινᾷ τρῶει, ὅποιος δὲν πεινᾷ κυττάζει.

ΚΟΥΛΑ. (Παρατηροῦσα τὴν μεταβολὴν τῆς διαθέσεως τοῦ
Νίκου). — Τί ἔχεις; (*Κάθηνται. "Ἡ Νίνα δίδει τὸ φαγητόν εἰς
τὸν Νίκον, ὃ ὁποῖος ἀρνεῖται νὰ φάγῃ καὶ δίδει τὸ φαγητόν
εἰς τὴν Κούλαν, ἣ ὁποία σερβίρεται καὶ τὸ δίδει πάλιν εἰς τὴν
Νίναν. Αἱ δύο γυναῖκες τρῶγουν ἐν σιωπῇ*).

ΚΟΥΛΑ. — Ἐσένα σοῦ ἀρέσουν οἱ πατάτες

ΝΙΚΟΣ. — Δὲν πεινῶ; Ἴί λές, Νίνα;

ΝΙΝΑ. — Γιὰ ποιὸ πρᾶμα;

ΝΙΚΟΣ. — Γιὰ τὴν αἰτία τῆς ἀνορεξίας μου Ἀποκρίσου λοιπόν! Ἡ Κούλα δὲν πεινᾷ κ' ἐκείνη Εἰσθε καὶ αἱ δύο ἀμίλητες σὰν νεκροὶ μέσα στὸν τάφον τους . . .

(Ἡ Νίνα σηκώνει τοὺς ὄμους καὶ πηγαίνει κοντὰ εἰς τὴν φωτιὰν νὰ φέρῃ τὸ ψητόν. Κτυπᾷ ἢ θύρα).

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΓΙΩΡΓΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ, ΚΟΥΛΑ, ΝΙΚΟΣ, ΝΙΝΑ

Ἡ Νίνα ἀνοίγει τὴν θύραν. Εἰσέρχονται ὁ Γιώργης καὶ ὁ Γιάννης μὲ τὰ καπέλλα στραβά, μὲ βράδους εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ Γιώργης εἶνε παχύς, βροδοκόκκινος καὶ γελαστός. Ὁ Γιάννης ἀδύνατος, κίτρινος, μὲ βῆμα τρικλιζόν.

ΝΙΚΟΣ. — Ἄ! σεῖς εἰσθε;

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Καλὴ ὄρεξι, κυρία Κούλα!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ἐνομιζαμεν πῶς εἶχατε τελειώσῃ κυρία Νίνα. (Ἀφαιροῦν τὰ καπέλλα των). Ὅλοι καλά;

ΚΟΥΛΑ (Ἀφ' ὅτου εἰσῆλθον, μένει ὀρθή, σηκώνει τὸν γιακάν της, κουμβιώνει τὰ μανίκια της, διορθώνει τὰ μαλλιά της). — Βάλτε τὰ καπέλλα σας! (Τὰ φοροῦν πάλιν. Ἡ Κούλα προσφέρει δύο καθίσματα). Καθῆστε . . . (Ἀνάπτει τὰ δύο κηρία ποῦ εὑρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ κομμώ, καὶ μεταφέρει τὸ φαγητόν ἐκτὸς τοῦ δωματίου).

ΝΙΚΟΣ (Τοὺς πλησιάζει καὶ τοὺς λέγει σιγά). — Μὴν πῆτε τίποτε γιὰ τὸν Πασχάλην, οὔτε γιὰ τὰ ξύλα.

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν παίρνετε ἕνα ποτήρι. (Σπογγίζει δύο ποτήρια καὶ προσφέρει κρησὶ εἰς τοὺς δύο φίλους).

ΓΙΩΡΓΗΣ καὶ ΓΙΑΝΝΗΣ. — Στὴν ὑγειά σας! (Κρατοῦν τὰ ποτήρια καὶ πίνουν).

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Ὁρατο, ποῦ τὸ παίρνετε;

ΚΟΥΛΑ. — Ἐδῶ κοντά. Εἶναι τῆς Σαντορίνης.

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Εἶναι ἔκτακτο! Σὰν τὸ τριαντάφυλλο εἶσαι, κυρία Κούλα.

ΚΟΥΛΑ. — Μπᾶ; ὁ Νίκος λέει πῶς εἶμαι γλωμῆ.

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ὁ Νίκος θὰ ἔχῃ τὸν λόγον του γιὰ νὰ τὸ λέῃ . . . Ἔρει τί θέλει νὰ πῆ . . . (Γελῶν) θὰ μᾶς προσκαλέσετε στὰ βαφτίσια!

ΚΟΥΛΑ. — Ἴί λέτε, καλέ; . . .

(Ἡ Νίνα ἢ ὅποια σιωπᾷ καὶ φαίνεται πλήττουσα μὲ τὴν συντροφίαν αὐτὴν, κίμνει κίνημα ὡς διὰ νὰ εἶπῃ «Αὐτὸ μόνον μᾶς λείπει!» Διευθύνεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐξερχομένη τοῦ δωματίου ἀφίνει τὴν θύραν νὰ κτυπήσῃ).

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Πάντα θυρωμένη ἢ κυρία Νίνα;

ΝΙΚΟΣ (Ἀφηρημένος). — Θέλει παντρεῖά.

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Ἐ! τώρα πειά . . .

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ὅχι δᾶ. Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ μόνον γυναῖκες ὄρμες βρίσκουν ἄνδρα.

ΝΙΚΟΣ (Μὲ σαρκασμόν). — Ἄν θέλῃς νὰ πάρῃς τὴν Νίναν . . .

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Εὐχαριστῶ, δὲν καπνίζω!

ΝΙΚΟΣ (Μετὰ μικρὰν σιωπὴν). — Χωρὶς τᾶστεῖα, καπνίζετε ἕνα τσιγάρο; (Προσφέρει εἰς τοὺς δύο φίλους ἀπὸ τὰ σιγάρα, τὰ ὅποια ἔχει εἰς τὸ θυλάκιόν του λαμβάνουν καθεὶς ἀπὸ ἕν, καὶ ἀνάπτουν χωρὶς νὰ εὐχαριστήσουν).

ΚΟΥΛΑ. — Ἠλθατε νὰ πάρετε τὸν Νίκον; (Τοὺς κυττάζει δειλὰ καὶ ψιθυρίζει κατακόκκινη). Ὁ Νίκος εἶχεν εἶπῆ πῶς δὲν θὰ ἔβγαινε ἀπόψε . . .

ΝΙΚΟΣ (Ἐηρά). — Δὲν εἶπα αὐτό, εἶπα πῶς θὰ γυρίσω ἔνωρίς . . . (Σιωπῆ. Ἡ Κούλα σηκώνεται, μὲ τὰ μάτια φουσκωμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Διευθύνεται πρὸς τὸ τζάκι, ἔπειτα πρὸς τὸ τραπέζακι, κοντὰ εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ Νίκος τρέχει πρὸς τὸ μέρος της μὲ φωνὴν πηγαμένην ἀπὸ θυμὸν). Ποῦ πηγαίνεις;

ΚΟΥΛΑ. — Ἐγὼ; Πουθενά . . . (Προσπαθεῖ νὰ τοῦ ὀμιλήσῃ, τὸν σύρει ἀπὸ τὸ σακκάκι ὀπίσω ἀπὸ τὸ παραβάν). Νίκο, μὴ φύγῃς! Κάθισε στὸ σπῆτι σήμερα! Μὴ φύγῃς! Ἄν ἤξερες πόσο ὑποφέρω νὰ σὲ περιμένω ἕως τὰ ξημεριώματα, κάθε βῆμα, ποῦ ἀκούω εἰς τὸν δρόμον, νομίζω πῶς εἶσαι σὺ . . . Κάθισε. Δὲν εἶνε ζωὴ αὐτὴ, χωρὶς ἐσένα . . . Εἶνε μὲ ἀγωνία. Σοῦ τὸ ὀρκίζομαι θὰ καταντήσω νὰ σκοτωθῶ.

ΝΙΚΟΣ. — Φθάνει, στάσου! Ὅχι σκηνές . . . Σὲ κυττάζουν . . .

θά ποῦν πῶς εἶμαι κανένα παληόπαιδο, ποῦ ζητεῖ ἄδεια γιὰ νὰ βγῆ τὸ βράδυ.

ΚΟΥΛΑ. — Μὴ μοῦ μιλάς ἔτσι! Κάθε λόγος ποῦ μοῦ λές μ' αὐτῇ τῇ φωνῇ εἶναι σὰν κτύπος σκεπαρνιοῦ στὴν καρδιά μου! Ἄκουσ τὴν καρδιά μου; (Σύρει πρὸς ἑαυτὴν τὸ χέρι τοῦ Νίκου· ἐκεῖνος ἐλευθερώνεται μὲ ἀπότομον κίνημα).

ΚΟΥΛΑ. (Κλονιζομένη). — Νίκο, Νίκο! (Τὴν ἀπολιθώνει μὲ τρομερὸν βλέμμα. Περνᾷ ὀπίσω ἀπὸ τὸ παραβάν καὶ πίπτει ἐπὶ τοῦ σοφᾶ κλαίουσα).

ΓΙΑΝΝΗΣ. (Προσποιεῖται ὅτι δὲν βλέπει τίποτε καὶ ὅτι δὲν ἀκούει τίποτε, ἐμποδίζει δὲ καὶ τὸν Γιώργη νὰ ἰδῆ πρὸς τὸ μέρος τοῦ παραβάν. Εἰς τὸν Νίκου μὲ σιγαλὴν φωνήν). — Καμάρι τῶν γυναικῶν! (Τραγουδεῖ σιγαλά).

ΓΙΩΡΓΗΣ. — Σκασμός! Ὅταν ἄλλος κλαίῃ, τὸ τραγοῦδι φέρνει ἀναποδιά.

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Σὲ κείνον ποῦ τραγουδεῖ ἢ σὲ κείνον ποῦ κλαίει;

ΝΙΚΟΣ. (Λαμβάνει τὸ καπέλλον του). — Πηγαίνομε; (Ὁ Γιώργης καὶ ὁ Γιάννης ἐξέρχονται πρῶτοι).

ΚΟΥΛΑ. (Ὁρμᾷ πρὸς τὸν Νίκου τὴν στιγμὴν ποῦ ἐξέρχεται). — Νίκο, Νίκο, ἄκουσε!

ΝΙΚΟΣ. — Τί θέλεις;

ΚΟΥΛΑ. — Φεύγεις;

ΝΙΚΟΣ. — Τὸ βλέπεις.

ΚΟΥΛΑ. — Καλά Τούλάχιστον. . . .

ΝΙΚΟΣ. — Τούλάχιστον τί; . . .

ΚΟΥΛΑ. — Τούλάχιστον πές μου δὲν θέλεις τίποτε; Πηγαίνει μ' αὐτοῦς . . . μὲ τοὺς φίλους σου . . . ἔχω ἀκόμη πέντε δραχμὲς ἐδῶ. (Λαμβάνει τὰ χρήματα ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς καὶ τοῦ τὰ δίδει).

ΝΙΚΟΣ. (Μὲ περιφρόνησιν). — Ὅχι ἀπόψε.

ΚΟΥΛΑ. — Νίκο, γιατί; (Τὸν βλέπει ἐξερχόμενον καὶ κλείοντα ἤσυχά τὴν θύραν. Ὁ Γιάννης τραγουδεῖ εἰς τὴν κλίμακα. Ἡ Κούλα πίπτει κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι κλαίουσα, μὲ τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν χειρῶν).

Ἔπεται τὸ τέλος

Μετάφρασις Κ. Δ.

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟΝ J. HÉRICOURT

19^{ον} Τὸ γάλα τῆς μητρὸς ἀνήκει εἰς τὸ τέκνον τῆς.

Ἐπὶ φυσικὰς συνθήκας τὸ βρέφος πρέπει νὰ θηλάζεται ὑπὸ τῆς μητρὸς του· δὲν ὑπάρχει ἄλλο γάλα καταλληλότερον τοῦ μητρικοῦ καὶ ὁ θηλασμός, ὡς λειτουργία φυσιολογική, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὑγείαν τῆς μητρὸς.

Πᾶσα λοιπὸν γυνὴ μὴ θηλάζουσα τὸ τέκνον τῆς δὲν εἶναι τελεία μήτηρ.

Ἐὰν παραδώσῃ τὸ βρέφος τῆς εἰς τροφόν, θ' ἀγνοῆ ἢ θὰ παραμελήσῃ πολλὰς μικρὰς περιποιήσεις ἀπαραιτήτους εἰς τὸ βρέφος καὶ τὰς ὁποίας μόνον ἡ μήτηρ δύναται νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς αὐτὸ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν καὶ ἀφασίωσιν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου θ' ἀποβῆ αἰτία τῆς ἐγκαταλείψεως ἑνὸς ἄλλου παιδίου, τοῦ τέκνου τῆς τροφοῦ.

Ἐν βρέφος θηλαζόμενον ὑπὸ τροφοῦ δηλοῖ ἐν ἄλλο βρέφος τρεφόμενον μὲ τὴν βυζάστραν.

Ἐν βρέφος, παραδιδόμενον εἰς τροφόν ἔξω τοῦ οἴκου, δηλοῖ δύο βρέφη τρεφόμενα μὲ τὴν βυζάστραν.

Τὸ βρέφος, τὸ ὁποῖον τρέφεται μὲ τὴν βυζάστραν μακρὰν τῆς μητρὸς του, ἔχει μίαν πιθανότητα ἐπὶ τριῶν ν' ἀποθάνῃ εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἡ μήτηρ, ἡ ὁποία δύναται νὰ θηλάσῃ τὸ τέκνον τῆς, τὸ παραδίδει ὅμως ὑπὸ τὰ ὄμματά τῆς εἰς τροφόν ἐγκαταλείψασαν τὸ ἴδιον τέκνον, φέρει μέγα μέρος τῆς εὐθύνης δι' αὐτὴν τὴν ἐγκατάλειψιν.

Ἡ μήτηρ, ἡ ὁποία ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης παραδίδει τὸ τέκνον τῆς εἰς τροφόν, εἶναι διπλῶς ἔνοχος. Μίαν φορὰν ἐπὶ τριῶν φονεύει τὸ τέκνον τῆς.

20^{ον} Ἐὰν ἀναγκάζεσαι νὰ θρέψῃς τὸ τέκνον σου μὲ τὴν βυζάστραν, θρέψε το μόνη σου ὡς ἑξῆς:

Ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχη γάλα ἢ μήτηρ ἢ ν' ἀσθενήσῃ κατὰ τὸν θηλασμόν. Ἐὰν καταφύγιόν μας τότε εἶναι ἡ βυζάστρα· ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς θρέψεως δὲν θὰ ἦτο τόσο ἀξιόμεμπτος, ἐὰν ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρὸς, διατελούσης ἐν γνώσει τῶν ἀναγκαίων προφυλάξεων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσαρέστων ἀποτελεσμάτων.

Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ἀρίστου γάλακτος καὶ ὡς πρὸς τὴν νωπότητα καὶ τὴν ἀγνότητά του.

Ἐὰν τὸ γάλα θὰ βράζεται πάντοτε καὶ ἔταν θ' ἀναμιγνύεται μὲ νερὸν κατὰ τοὺς πρώτους τέσσαρας μῆνας, πρέπει καὶ τὸ νερὸν νὰ βράζεται προηγουμένως.

Ἐὰν τὸ σχῆμα τῆς βυζάστρας δὲν πρέπει νὰ καθιστᾷ δύσκολον τὸν καθαρισμόν της. Ὅσάκις δοθῇ εἰς τὸ βρέφος, πρέπει κατόπιν νὰ πλύνεται μὲ νερὸν ἀπεστειρωμένον διὰ τοῦ βρασμοῦ.

Παραθέτομεν ἐδῶ τὰ διάφορα ποσὰ τοῦ γάλακτος, τὰ ὅποια πρέπει νὰ δίδονται κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας τοῦ βρέφους.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ: — τίποτε —

Ἐν τῇ δευτέρῃ ἡμέρᾳ: 60 γραμμ. γάλακτος καὶ 60 γραμμ. νεροῦ βρασμένου εἰς ἕξ δόσεις.

Ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ: 175 γραμμ. γάλακτος καὶ 175 γραμμ. νεροῦ βρασμένου εἰς ἕξ δόσεις.

Ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ: 200 γραμμ. γάλακτος καὶ 200 γραμμ. νεροῦ εἰς ἑπτὰ δόσεις.

Κατόπιν:

	Γάλα	Νερ. βρασμ.	Δόσεις
Ἀπὸ τὴν 5ην ἕως τὴν 30ὴν ἡμέραν	ἀπὸ 300 γραμμ.	+ 150 γραμμ.	8
	ἕως 360	+ 180	8
Τὸν δεύτερον μῆνα	ἀπὸ 360	+ 180	7
	ἕως 500	+ 250	7
Τὸν τρίτον μῆνα	ἀπὸ 500	+ 250	7
	ἕως 570	+ 280	7
Τὸν τέταρτον μῆνα	ἀπὸ 570	+ 280	7
	ἕως 620	+ 300	7

Ἀπὸ τοῦ πέμπτου μηνὸς τὸ γάλα πρέπει νὰ δίδεται καθαρὸν εἰς ἕξ δόσεις καὶ ν' αὐξάνεται βαθμιαίως τὸ ποσὸν του ἀπὸ 950 μέχρι 1200 γραμμ. ἕως οὗ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν ἑνὸς ἔτους. Εἰς τὸ καθαρὸν γάλα προσθέτουν καὶ 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ζάχαριν.

21^{ον} Μὴν ἀφίνης τὸ βρέφος σου νὰ φωνάζῃ.

Ἐὰν τὸ βρέφος ἡλικίας κατωτέρας τοῦ ἑνὸς ἔτους δὲν εἶναι ποτὲ δύστροπα. Τρία εἶναι τὰ αἴτια, διὰ τὰ ὅποια κλαίουσιν: ὅταν πεινοῦν, ὅταν τὰ ἐνοχλῇ κάτι καὶ ὅταν εἶναι ἄρρωστα.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ βρέφος κλαίῃ, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν διὰ τί κλαίει καὶ ὄχι νὰ τὸ μαλώνωμεν ἢ «νὰ τὸ βάζωμεν εἰς τὸ βυζί».

Ἐὰν ἀπ' ἀρχῆς τὸ βρέφος συνηθίσῃ νὰ λαμβάνῃ τὴν τροφήν του εἰς κανονικὰς ὥρας, δὲν θὰ ζητῇ τὸν μαστὸν παρὰ εἰς τὴν ὁρισμένην ὥραν.

Ὅφειλε προσέτι νὰ συνηθίσῃ νὰ μὴ βυζάνῃ τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀπαιτεῖται ἀπ' ἑσπέρας νὰ βυζάνῃ πολὺ ἀργὰ καὶ τὴν ἐπαύριον πολὺ ἔνωρῖς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θ' ἀνησυχῆσῃ κανεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος θὰ τρέφεται ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ γάλα, ἀλλ' ἀπὸ τὸν 10^{ον} μῆνα ἐπιτρέπεται νὰ τῷ δοθῇ καθ' ἑκάστην καὶ ὁ κρόκος ἑνὸς αὐγοῦ, ὄχι ὁμοῦ καὶ σούπα ἢ ψωμί.

Δὲν πρέπει νὰ λησιμονῶμεν ὅτι ὅπως ἡ ἀνεπαρκὴς θρέψις ἔχει τοὺς κινδύνους της, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ τροφή καὶ μάλιστα ἡ πρόωρος διακοπὴ τῆς γαλουχίας ἔχει καὶ αὐτὴ τοὺς ἰδικούς της, τῶν ὁποίων σπουδαιότερος εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ραχίτισμοῦ.

22^{ον} Ζύγιζε συχνὰ τὰ τέκνα σου.

Ἐὰν τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ παιδίου εἶναι ὅτι μεγαλώνει· ἐὰν εἶναι ὑγιὲς, τὸ βᾶρος του θ' αὐξάνῃ σταθερῶς καὶ κανονικῶς. Ἐὰν τὸ ζύγισμά του λοιπὸν, καὶ μάλιστα τὸ συχνὸν ζύγισμα, εἶναι τὸ καλλίτερον μέσον διὰ νὰ μάθωμεν ἐὰν ὑγιαίνει.

Ἡ ζυγαριὰ εἶναι τὸ βαρόμετρον τῆς ὑγείας.

Παραθέτομεν ἐδῶ τὸν μέσον ὄρον τῆς καθημερινῆς αὐξήσεως τοῦ βάρους ἑνὸς βρέφους εὐτραφοῦς καὶ ὑγιοῦς.

25 γραμμάρια κατὰ τὸν 1ον μῆνα	15 γραμμάρια κατὰ τὸν 7ον μῆνα
28	13
22	12
20	10
18	8
17	7

Ἄλλα δὲν πρέπει νὰ ζυγίζωμεν μόνον τὰ βρέφη. Ὅλα τὰ παιδιά πάσης ἡλικίας καὶ οἱ ἔφηβοι ἀκόμη πρέπει νὰ ζυγίζωνται τοῦλάχιστον κατὰ τριμηνίαν, διότι ὑπάρχει μία ἀσθένεια, ἡ ὁποία εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀπειλεῖ ὄλους, ἡ φυματίωσις, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη ἐμφάνισις μαρτυρεῖται μὲ τὴν στασιμότητα ἢ μὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βάρους τοῦ σώματος.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ βρέφος δύναται πολλάκις νὰ φαίνεται ὑγιές, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ πράγματι, ἀπαιτεῖται νὰ ἐξιχνιασθῇ ἡ ὑπόθεσκεισα νόσος καὶ νὰ καταπολεμηθῇ πρὶν προοδεύσῃ καὶ καταστῇ δυσθεράπευτος.

Πρὸς πρόληψιν τοῦ κακοῦ ἀρκεῖ πολλάκις νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἄρρωστον ἢ κατὰλληλος τροφή καὶ ἐπαρκῆς ἀνάπαυσις.

23^{ον} Φρόντιζε τὰρρωστα τέκνα σου

νὰ μὴ μεταδώσουν εἰς ἄλλα παιδιά τὴν ἀσθένειάν των.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ παιδικαὶ ἀσθένειαι εἶναι μεταδοτικαί, ὡς ἡ ἰλαρά, ἡ ὀστρακιά, ἡ εὐλογία, ἡ διφθερίτις, καὶ ὄλαι ἀρχίζουσι μὲ συμπτώματα ἀποδιδόμενα κατ' ἀρχὰς εἰς ἀπλήν κατάρροήν, εἰς ἐρεθισμόν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ὄξυν τῶν ὑμένων τοῦ φάρυγγος, τοῦ λάρυγγος, τῶν ὀφθαλμῶν κτλ.

Ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι ἀκριβῶς κατ' αὐτὴν τὴν φαινομενικῶς ἀθίαν καὶ ἐλαφρὰν φάσιν ἢ μεταδοτικότης των εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἰδίως ἡ μεταδοτικότης τῆς ἰλαρᾶς, τῆς ὀστρακιάς καὶ τοῦ κοκκίτου.

Ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ καθήκον εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων τούτων ἀδιαθεσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἄγνωστον ἀκόμη ποῦ θὰ καταλήξουν, ν' ἀπομονώσωμεν τὰ παιδιά ἐντὸς τῆς οἰκίας, νὰ μὴ τὰ στέλλωμεν πλέον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐν γένει εἰς μέρη ὅπου συνάζονται καὶ ἄλλα παιδιά.

Πόσοι γονεῖς δὲν διέπραξαν ἀληθινὰ ἐγκλήματα ὀδηγοῦντες οἱ ἴδιοι τὰ πάσχοντα κοκκίτην τέκνα των εἰς δημοσίους κήπους διὰ ν' ἀναπνεύσουν ἐκεῖ καθαρὸν ἀέρα; Πόσοι ἔχουν τὸ σθένος ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν ἀναρρώσει ἀπὸ ἰλαρᾶν διατελοῦντος μικροῦ των καὶ διὰ νὰ μὴ τὸ λυπήσουν τὸ συνοδεύουν εἰς τὸν παιδικὸν χορὸν κατὰ τὴν πρὸ πολλοῦ δοθείσαν

εἰς αὐτὸ ὑπόσχεσιν; Πόσοι δὲν διστάζουν νὰ μεταφέρουν παιδιά δια πάσχοντα μεταδοτικὰ νοσήματα διὰ δημοσίων ἀμαξῶν, διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, διὰ τῶν λεωφορείων, ἐπὶ μεγίστῃ κινδύνῳ καὶ αὐτῶν καὶ τῶν γειτόνων;

Πᾶσα παράβασις τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς εὐθύτητος, ὀφειλομένη εἰς αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων, ἀποβαίνει πηγὴ μιᾶς μικρᾶς τοπικῆς ἐπιδημίας—ἱκανῆς πολλάκις νὰ προσλάβῃ μεγάλας διαστάσεις— καὶ τῆς ὁποίας ὄχι σπανίως τὰ θύματα εἶναι πολυάριθμα. Εἰς αὐτὰς δὲ τὰς ἔξεις τῆς ἐνόχου ἀδιαφορίας καὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ ἐγωισμοῦ ὀφείλονται κυρίως ὄλαι αἱ ἐπιδημῖαι.

Μητέρες, σκεφθῆτε! εἰάν ἄλλαι μητέρες συνεμορφοῦντο μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐντολήν καὶ εἰάν ἐφρόντιζον νὰ μὴ μεταδώσουν τὰ τέκνα των εἰς τοὺς πέριξ τὴν ἀσθένειάν των, βεβαίως τὰ τέκνα σας δὲν θὰ ἦσαν τώρα ἄρρωστα, δὲν θὰ διήρχεσθε τὰς νύκτας σας ἐν φρικτῇ ἀγωνίᾳ καὶ ἴσως ἴσως δὲν θὰ ἐθρηνεῖτε τώρα τὴν ἀπώλειαν λατρευτοῦ πλάσματος!

Μετάφρασις Θ. ΦΛΩΡΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Ἐτελεσθήσαν ἐν Ῥίμ τῶν Πατρῶν τὰ πρῶτα Ἐλευθέρια, ἣτοι οἱ κατὰ τὴν τελευταίαν σύνοδον τῆς Βουλῆς θεσπισθέντες ἐτήσιοι Ἐθνικοὶ Σκοπευτικοὶ Ἀγῶνες. Τὰ Ἐλευθέρια ἤρχισαν τὴν 27ῃν Ἰουνίου καὶ διήρκεσαν μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 30ῆς, μετὰσχον δὲ τούτων 360 περίπου σκοπευταί. Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐνάρξεως παρέστη καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῶν ὑπουργῶν τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Δικαιοσύνης, καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῶν Ἀγῶνων παρέμεινεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Οἱ Ἀγῶνες ἐγένοντο, κατὰ τὰ διὰ Β. Διατάγματος καθορισθέντα δι' ὅπλου Γκρά ἐξ ἀποστάσεως 200 μέτρων, ἦσαν δὲ διττοί: α') μεταξύ ἐλευθέρων σκοπευτῶν. β') μεταξύ ομάδων σκοπευτικῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν πρώτων ἀνεδείχθη νικητὴς ὁ ἐκ Πατρῶν Χρήστος Γεωργίου, νεανίας μόλις δεκαεπτὰ ἐτῶν, μαθητὴς τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸ ἐκ 10' χιλιάδων δραχμῶν μέγα ἐπαθλοῦ τοῦ Κράτους, ἐκ δὲ τῶν ομάδων ἠρίστουσαν ἡ τῆς Πανελληνίου Σκοπευτικῆς, ἣτις ἔλαβεν ἐπίσης τὸ ἐκ πέντε χιλιάδων δραχμῶν ἐπαθλοῦ τοῦ Κράτους. Δεύτερος μετὰξὺ τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν ἀνεδείχθη ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ Καμπέρης καὶ τρίτος ὁ ναύτης Φλίγκας· δευτέρα δὲ ἐκ τῶν ομάδων ἡ τῆς Σκοπευτικῆς Ἑταιρείας Αἰγίου καὶ τρίτη ἡ τοῦ 7ου Πεζικοῦ συντάγματος. Πλὴν τῶν χρηματικῶν ἐπαθλῶν τοῦ Κράτους, ἕτερα ἐπαθλα ἀπενεμήθησαν, χρηματικὰ μὲν τὰ ἐξῆς: ἐκ μέρους τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἐν πεντακοσιδραχμῶν καὶ πέντε ἑκατοντάδραχμα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας φοιτητάς, ἐκ μέρους τῶν Ἀδελφῶν Δ. Βόλτου ἐν

πεντακοσιδραχμῶν, ἐν τριακοσιδραχμῶν καὶ ἐν διακοσιδραχμῶν εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας Κρητάς, ὑπὸ τοῦ Παρμεσοσηνιακοῦ Συνδέσμου διακοσιδραχμῶν εἰς τὸν πρωτεύσαντα ἐκ τῶν Μεσοσηνίων, ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μελά διακοσιδραχμῶν εἰς τὸν πρωτεύσαντα ἐκ τῶν Ἡπειρωτῶν. Εἰς εἶδη δὲ ἐδόθησαν τὰ ἐξῆς ἐπαθλα: τρία ὅπλα Μόνλιχερ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, ἐν ὁμοίον ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τῶν Γυμναστικῶν Σωματείων, ἕτερον ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ὀρφανίδου, ἐν πολυτελῆς τηλεσκοπίον, ἐγκόλπιον ὑπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ οἰκογενείας Γιαννηλίου διὰ τὸν δεύτερον Ἡπειρωτὴν νικητὴν, διάφορα ὅπλα ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλλήν. Πυριτιθοποιεῖου καὶ τοῦ κ. Φ. Μαυρομμάτη, ἐγερτήρια ὥρολόγια ὑπὸ τῶν κ. κ. Πάλλη καὶ Κοτζιά, φωτογραφία ὑπὸ τοῦ κ. Στυλιανίδου, δύο ὅπλα ὑπὸ τοῦ Ἐξαγωγικοῦ Συνδέσμου Πατρῶν, ἐν χρυσῶν ὥρολόγιον, ἐν ὅπλον καὶ ἐν πιστόλιον διὰ τοὺς ἀριστεύσαντας δημοδιδασκάλους ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν δημοδιδασκάλων Ἀχαΐας, τρία σκοπευτικὰ ὅπλα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὑπὸ τοῦ Ἀρσακειοῦ Παρθενωγείου Πατρῶν ἐδωρήθη μεταξίνη σημαία ὡς ἐπαμειβόμενον ἐπαθλοῦ τῆς νικητριάς ομάδος, καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Νεγροπόντη ἀργυροῦν κύπελλον διὰ τὴν ἀριστεύσαντα ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ομάδων.

— Διὰ Β. Διατάγματος καθιερώθη διαρκὴς Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐλευθέρων, ἔχουσα τὸ γραφεῖον αὐτῆς ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἣν ἀνετέθη πᾶσα ἡ φροντίς περὶ ὀργανώσεως τῶν Ἀγῶνων καὶ μεζονος ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ, ὅν ἐπιδιώκουσιν.

ΑΓΓΛΙΑ

Τὴν 2 Ἰουνίου ν. ἔ. ὁ Ἄγγλος ἀεροπόρος Ρόλλε, ἐπιβαίνων διπλάνου συστήματος Ράιτ ἐκκινήσας ἐκ Δούβρης, διήλθε τὴν Μάγχην, ἔφθασε μέχρι Κάλαι καὶ ἐκεῖθεν ἐπανεῆλθε εἰς Δούβρην, διελθὼν καὶ δευτέραν φοράν τὴν Μάγχην, χωρὶς οὐδένα σταθμόν. Τὸ λαμπρὸν κατόρθωμα ἐγένετο εἰς 1 ὥρ. 35 λ., διήλθε δὲ κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο 8' χιλίόμετρα θαλάσσης.

— Ὁ Ἄγγλος ἐξερευνητὴς Σκῶτ ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου «Νέα Γ'» ἀπέπλευσε διὰ τὸν Ἀνταρκτικὸν πόλον. Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε τοιοῦτου εἴδους ἀποστολῆς ἦτο τελειότερον κατηρτισμένη. Περιλαμβάνει 60 πρόσωπα, τέσσαρα δὲ ἐργαστήρια τελείως κατηρτισμένα εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν φυσικῶν, ζωολόγων κ.λ. τῶν ἀκολουθούντων τὴν ἀποστολῆν. Αἱ παραληφθεῖσαι τροφαὶ ἀρκοῦν διὰ 3 ἔτη.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1908 εἰς 38.052.283 τόνους ὑπερβάσα τὴν τοῦ 1907 κατὰ 3.019.998 τόν., δηλ. ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1908 ἔχομεν ἀύξεισιν 9% ἐπὶ τοῦ συνόλου, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1907 ἡ αὕξεισις ἦτο 24%. Παρατηροῦντες τὰς στατιστικὰς παλαιότερων χρόνων βλέπομεν ὅτι ἡ παραγωγὴ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 10 ἑκατ. τόν. τῇ 1890 καὶ τὰ 20 τῇ 1900. Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν κατέχουν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι μὲ 63% ἐπὶ τοῦ συνόλου, κατόπιν δὲ ἔρχεται ἡ Ρωσία μὲ 31,75%, τρίτη ἡ Γαλικία μὲ 4,61%, τετάρτη ἡ Ρουμανία μὲ 3,02% καὶ αἱ Ὀλλανδικαὶ Ἰνδία μὲ 3%. Πάντα τὰ λοιπὰ παραγωγὰ κράτη δὲν συμβάλλουσιν ἐν συνόλῳ διὰ πλεον τῶν 4,65%. Ἡ παραγωγὴ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἤρχισεν ὀλίγον ἐλαττωμένη ἀπὸ τοῦ 1907. Τῆς Ρωσίας δὲ αὐξάνει, ἐλάχιστα ὅμως, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Καλλιτέρας ποιότητος πετρέλαιον εἶναι τὸ τῆς Ρουμανίας.

— Ἡ Ἀργεντινὴ δημοκρατία πανηγυρίζει τὴν ἑκατοστὴν ἐπέτειον τῆς ἐλευθερίας τῆς. Πρὸς ἑορτασμόν δὲ αὐτῆς ἐγκαινίζεται προσεχῶς εἰς Βουένος-Ἄϊρες λίαν ἐνδιαφέρουσα διεθνὴς ἐκθεσίς, περιλαμβάνουσα τέσσαρα τμήματα: 1) τῶν σιδηροδρόμων, 2) τῆς γεωργίας, 3) τῆς ὑγιεινῆς, 4) τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ πρόοδος τῆς δημοκρατίας ταύτης εἶναι καταπληκτικὴ. Ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῆς τῇ 1895 ἀνήρχετο εἰς 3.954.911 κατοίκους, ὑπολογίζεται σήμερον εἰς 7 περίπου ἑκατομ. Αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ αὐτῆς, αἰτινες τῇ 1860 δὲν ὑπερέβαινον τὰ 23 χιλίόμετρα, ἀνέρχονται σήμερον εἰς 25.000 χιλίόμετρα. Ἀπὸ τοῦ 1895 ἕως τὸ 1910 μετεφέρθησαν διὰ τῶν σιδηροδρόμων 202.400.000 ἐπιβάται.

— Ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς ἀεροναύτης Κούρτς διέτρεξε τὸ ἐκ 240 χιλιομέτρων διάστημα μεταξύ Νέας Ἰόρκης καὶ Ἀλμπανυ εἰς 2 ὥρ. 43', μὲ δύο μόνον σταθμούς. Κατέρριψε δηλαδή τὰ μέχρι τοῦδε βεκόρ ταχύτητος ἀναλογοῦντα πρὸς 87 χιλ. 272 μέτρ. τὴν ὥραν.

— Εἶναι γνωστὸν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐγκληματικότης τῶν παιδίων εἰς τὰς Ἡν. Πολιτεῖας· εἰς τοὺς Κιγκινάτους μάλιστα τελευταίως ἠῤῥήσθη κατὰ 50%. Αἱ ἀρχαὶ ταρachaίσιαι ἐμελέτησαν τὰ αἴτια τῆς αἰξίσεως ταύτης καὶ εὗρον ὅτι ἐν τῶν σπουδαιότερων εἶναι ὁ κίνημα-τογράφος, διότι καὶ εἰς τοὺς καλλιτέρας ἀκόμη ἐξ αὐτῶν, αἱ σκηναὶ εἶναι ἐντελῶς ἀκατύλληλοι διὰ νεύρας κεφαλῆς, π.χ. δράματα ἐγκαταλειμμένων γυναικῶν, αὐτοκτονίαι κτλ. Αἱ ἀθλιότητες τοῦ ἀνθρωπίνου βίου δίδονται ὡς θέαμα εἰς μικρὰ παιδία, ἥτινα ἀπατελοῦν τὴν πλειονότητα τῶν θεατῶν ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς τῶν θέσεων. Ἐκτός ὅμως αὐτῆς ταύτης τῆς παραστάσεως παρετήρησαν ἐπίσης ὁποῖα δυσάρεστα ἀποτελέσματα ἠδύναντο νὰ ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδίων αἱ νυκτεριναὶ ἐξοδοὶ αὐτῶν μόνων ἢ καὶ συνοδείᾳ φίλων. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν ὑγείαν τῶν παιδίων εἶναι φανερόν

ὅτι δὲν εὐνοεῖται αὐτὴ ἐντὸς αἰθούσης κακῶς ἀεριζομένης, πλήρους κονιορτοῦ, ὅπου τὰ μικρόδια τῆς φθίσεως πλεονάζουσιν.

ΓΑΛΛΙΑ

Ἐν τῶν νεωτάτων γαλλικῶν ὑποβρυχίων, τὸ «Ριυνίόσε», καθελκυσθέν τὸ 1907, συνεκρούσθη μετὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ἀτμοπλοίου «Καλαί» καὶ κατεδυθίσθη αὐτανδρῶν. Μόλις μετὰ ἑβδομάδα κατωρθώθη ἡ ἀνέλκυσις τοῦ καὶ ἡ ταφὴ τῶν πτωμάτων τοῦ πληρώματος ἀποτελουμένου ἐξ 27 ἀνδρῶν εὐρόντων τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον.

— Ὁ Γάλλος ἐξερευνητὴς Σαρκὼ ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου τοῦ «Διατίτσι» ἐπανῆλθε μετὰ 16 μηνῶν ταξίδιον εἰς τὸν Ἀνταρκτικὸν πόλον. Διάφοροι παρατηρήσεις μαγνητικαί, σεισμικαὶ καὶ γεωλογικαὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι καθὼς καὶ ἡ ἀνακάλυψις νέας χώρας, ἣτις κατὰ πάσαν πιθανότητα ἐκτείνεται μέχρι τῆς Γῆς τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου, εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς Γαλλικῆς ταύτης ἀποστολῆς.

— Προεκηρύχθησαν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ «Automobile-club» δύο βραβεῖα ἀεροπλοίας, ἐν δὲ τὰ πηδαλιουχοῦμενα βραβεῖον 50.000 φρ. διὰ τὸν ἀεροναύτην ὅστις θέλει κάμῃ τὸ ταξίδιον Βιγκέναν-Ρεϊμαν-Βιγκέναν μὲ σταθμὸν εἰς Ρεϊμας, φέρων καὶ ἕνα ἐπιβάτην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἕτερον διὰ τὰ ἀερόπλانا, τρία βραβεῖα 100.000

30.000 καὶ 20.000 διὰ τοὺς τρεῖς ἀεροναύτας, οἵτινες θὰ κάμουν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἕνα ἐπιβάτην, τὸ ταξίδιον Παριζίων-Βρυξελλῶν καὶ τὰνάπαλιν εἰς ὀλιγώτερον χρόνον, μὲ σταθμὸν εἰς Βρυξέλλας.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 πηδαλιουχοῦμενον τοῦ Ζέππελιν, τὸ ὀνομασθὲν «Γερμανία», ἐπεχείρησε τὴν 22αν Ἰουνίου ν. ἔ. μέγα ἀναέριον ταξίδιον 700 χιλομ. μὲ 13 ἐπιβάτας, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχεν ἰδιαιτερον διαμέρισμα πολυτελές ἔχον καὶ ἐστιατόριον. Ἐκκινήσαν ἐκ Φρειδρυσχάφεν τὴν 3 πρωινῆν, ἐφθασεν εἰς τὸ τέρμα δηλ. εἰς τὴν Δυσελδόρφην τὴν μεσημβρίαν. Ὁ ναῦλος ἐκάστου ἐπιβάτου ἦτο 250 φρ. Ἡ λαμπρὰ αὐτὴ ἐπιτυχία ἐνεθάρρυνε καὶ ὤρισθησαν καθημερινὰ ταξίδια ἀπὸ 27 Ἰουνίου - 1 Αὐγούστου ν. ἔ. Δυστυχῶς κατὰ τὸ δεῦτερον ταξίδιον, τὸ γενόμενον δύο ἡμέρας βραδύτερον μὲ 20 ἐπιβάτας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δημοσιογράφους, τὸ πηδαλιουχοῦμενον συνήντησεν ἰσχυρὸν καὶ ἐναντίον ἀνεμῶν, ὅστις δὲν ἐπέτρεπε ταχύτητα μεγαλειτέραν τῶν 7 χιλομ. τὴν ὥραν. Τέλος ἰσχυρὰ πνοή τοῦ ἀνέμου κατέστρεψε μίαν τῶν μηχανῶν, ἣτις ἔπαυσε πλέον λειτουργοῦσα, τὸ πηδαλιουχοῦμενον δέ, ἀφοῦ ἀνήλθεν εἰς ὕψος 1500 μέτρων, κατέπεσεν ἐπὶ δένδρου χωρὶς εὐτυχῶς νῆ πάθῃ τις τῶν ἐπιβαινόντων. Τὸ πηδαλιουχοῦμενον κατεστράφη ἐντελῶς.